

Luceafărul

Săptămânal de literatură. Nr. 5 (303), serie nouă. Miercuri 12 februarie 1997. Preț: 1.000 lei

bujor nedelcovici

Journal infidel

**michel
tournier**

Western biblic

mihai sin

*„Cred în prietenie
ca într-un dar divin...”*

SCAMATORUL ȘI LIPITOAREA sau CA LA UȘA CORTULUI

Nimic nu ne mai miră acum, mai ales când apele încep iarăși să se separe. Vorbeam mai ieri de un oarecare Tucă, înfipt pe post așa cum am stabilit. Pe ce post, e greu de precizat, în afara celui de la Antena 1. Când nu-i ies socotelile, se chinuie să fie ironic: abia atunci poate fi chemată mașina Salvării. Când reușește totuși să intre în compania comișilor vestiți ai presei, timid nevoie mare, îi lasă pe aceștia să-și dea arama pe față: mai ales pe Horia Alexandrescu! Pe Adrian Păunescu îl simte și el în zona lufiei Negură: a drogaților! ● Prințând și avionul prezidențial al lui Emil Constantinescu - că nu e vizită de la Dumnezeu în care să nu se înfișă și lipitoarea de H. Alexandrescu, fără să aibă vreo tresărire că-și schimbă stăpâni ca țiganul căldările! - cameleonul e hotărât să jînă piept bărcanului, într-o ofensivă de lup flămând. Dar despre vietățile ieșite din bălțile putrede nu vrem să mai vorbim: chipul și propensiunile cerșetorești le individualizează îndeajuns. ● Pentru că nu mai are ieșire pe postul național de televiziune - dar e specialist în alte ieșiri! - Păunescu tună și fulgeră, scâncește, se gudură, are pornirile dulăului căruia i s-a luat blidul de sub nas, speră să înduplece, eventual să intimideze pe cineva, să ocupe iarăși micul ecran. Dar de când așteptam noi lecțiile lui de morală și democrație când știm în cultul cui ne-a cuvântat tot timpul! Nu realizatorii de la TV nu-l mai vor, ci românii. Fiindcă aceștia l-au înlăturat din Parlament, i-au ignorat fițuicile, până le-au adus la faliment. Înainte de a arunca în dreapta și-n stânga noroi, e recomandabil să se mai uite în oglindă, fiindcă va descoperi ceea ce a mai observat și altă dată: râmătorianul! ● Dar să nu ne abatem din preajma delirului său verbal. Cică, marea personalitate a acestor vremuri ar fi și Verdet, șeful lui pe linie politică, iar Mohora ar juca în promoție, dacă nu chiar în onoare. Aici, da, pune degetul pe rană: fără să-i ridicăm osanale, Mohora e oricum mai onorabil decât sluga lui Ceaușescu. Cât despre personalitatea Verdet și tovarășii lui, să ardem în calea lor cât mai multă tămâie! ● Noua putere, zice B.B.-ul lor (Bardul de la Bărcă!), minte cu nerușinare. Și pe B.B. îl doare, fiindcă a fost un campion al sincerității. Aha, înțelegem perfect: omagiile pentru cuplul tiranic le-a făcut dintr-un prea plin al inimii. Cum idolii nu i-au fost dărâmați, îi sugerăm să-i slăvească în continuare (cum o și face, de altfel), dar numai în fițuicile lui camerale. Vânt bun de la pupa! Că pupăturile lui n-au avut un loc preferat, ci s-au arătat acolo unde a ieșit un profit! ● Acum, pierzând orice culoar politic și spiritual, plânge, crocodilul, pe umerii clasei muncitoare, doar-doar își va mai găsi adepți. Decât ar da din gură, mai bine ar face o faptă creștinească: ar împărți uriașa vilă cu sârmanii, fiindcă nici odrasla nu-l mai împiedică, doar i-a dăruit Hrebenciuc un apartament spațios în Bulevardul Unirii. Cu acest gest, da, s-ar putea spăla de unele păcate. Dar n-ar fi făcut-o până acum, dacă ar fi atât de mărinimos? ● Despre acest scamator fără perspectiva salvării, s-ar putea scrie un roman fluviu, fiindcă e împachetat în contradicții ca reumaticul în nămol, tulburat în lingușeli ca vulpea ajunsă la strămoare, adâncit în gânduri ca bivolul în bălți, dar teamă ne este că facem frecție la un picior de lemn. Și la un cap, cam din același material. Dacă tot dă năvală în casele noastre, neinvitat, e bine să-i mai privim statura, mai ales cea morală, fiindcă despre cea fizică vorbesc țipetele copiilor și imaginile televizoarelor terorizate de atâția paraziți.

BUCUREȘTI, ORAȘUL CANDIDAȚILOR de NICOLAE PRELIPCEANU

Un roman ieftin de pe vremuri (cam cum sunt cele pe care, acum, tot soiul de editorași, buni negustori, le preiau din americană, cu recomandarea „best-seller”) se numea București, orașul prăbușirilor. Într-un anume mediu social, în mica burghezie de provincie, sintagma făcuse, chiar, carieră. Oamenii se îngrozeau când fiul (sau fiica) lor îi anunța că intenționează să plece la București, la studii, firește. Nu te duce, mamă, spuneau vrednicele gospodine, n-ai citit? București, orașul prăbușirilor! Cine și cum se va fi prăbușit în romanul lui Dessila (dacă r., mă înșel), n-am avut niciodată curiozitatea să află, cum n-am nici azi morbidul interes pentru „best-sellerurile” care în Statele Unite ale Americii se vând la tutungerie, iar la noi în încă blocate librăriile, pentru că editorii lor îi mituiesc pe librari.

Uitase de mult acest titlu, altfel memorabil printr-o panică și un cutremur fals, conținute în el, dar mi l-am reamintit. Însă doar pentru a-l transforma, după ce aproape un an întreg am dat cu ochii, pe stâlpii și pe pereții Bucureștiului, ba chiar am și călcat, vrând-nevrând, în picioare, zici, sute de portrete ale unor oameni care ne îmbiau - și ne mai îmbie încă, deși unii și-au realizat „profețiile” - să-i votăm.

Radu Cosașu se lăuda, acum vreo 25 de ani, că a descoperit voluptatea lecturii ziarelor franțuzești cu luni sau ani întârziere. Dar ce voluptate e să te lași îmbiat, știind că, oricum, nu mai e nimic de făcut, de „un primar care nu se îngrașă în mandat” (n-a fost însă ales, ca să poată demonstra ce propune) sau de „forța liniștită” sau de candidatul cartof! Tot privindu-i, am reușit să modific formula dessiliană (dacă greșesc numele, vă cer iertare) într-una, parcă, mai potrivită și mai puțin alarmantă, cel puțin la prima vedere (că la a doua!): București, orașul candidaților. Al eternilor candidați, pe care nici ploile, nici victoria ori eșecul electoral nu-i desprind de pe suporturile nu ni-i mută de pe traseele zilnice. Sigur, candidatura asta eternă e un fel de speranță eternă, ceva ca „viitorul luminos al omenirii”, către care am tot mers, fără efect, atâtea zeci de ani.

Nu știu câte prăbușiri pe cap de locuitor vor fi avut loc la București, pe vremea romanului sus-citat, și nici dacă procentul era mai mare decât, să zicem, la Câmpung Muscel, dar la candidați, ațișaiți cel puțin, procentul e unul și același, bine precizat de legea electorală.

Și, la urma urmelor, îmi spun câteodată, „orașul candidaților” nu devine, în atâtea cazuri, și tocmai de aceea, sinonim cu „orașul prăbușirilor”?

Iată cum supraviețuiește un roman de duzină sau cum învie el, datorită curselor electorale, proaste și ele, nu-i așa?

acolade

PENTRU PĂMÂNT ȘI CREDINȚĂ de MARIUS TUPÂN

Cei care au trăit sălbaticile vremuri ale anilor '50, citind cartea lui Dumitru Nicodim, „Casa lui David” (ed. Humanitas, 1996) se vor simți, în parte, răzbunați. Cu economie de mijloace, într-un stil alert, telegrafic, insistând asupra scenelor, prin ele însele cu un condens social remarcabil, autorul reușește - ceea ce nu-i deloc puțin! - să surprindă o comunitate dezaxată și, prin extensie, un regim totalitar, guvernat de legi aleatorii, interpretate, scandalos, de indivizi elementari și violenți, care reușesc, poate fără să știe, să plaseze infernul pe pământ. Romanul abundă de pasaje tensionate, de incesturi și cruzimi, de multe pete, îndeosebi, de sânge, lăsându-ți impresia că mai importantă e menajeria decât umanitatea, bestialitatea decât generozitatea. Aglutinarea de fapte reprobabile la un ev înfierbântat dă imaginea unei lumi care pare să nu aibă egal în evoluția speciei. Textul publicitar de pe coperta a patra, care vorbește de un Trif Nicodim (protagonistul cărții) în linia eroului celebru al lui Marin Preda, ni se pare forțat. „De la Ilie Moromete, eroul romanului lui Nicodim este, probabil, cel mai tragic și mai viguros personaj din literatura satului românesc”. De fapt, avem de-a face cu un posedat - să nu omitem amănuntul că face parte din Martorii lui Iehova! - fără meandre sufletești sau intuiții memorabile, ușor de păcălit în unele situații, obsedat de pământ (dar unii eroi ai lui Rebreanu cum sunt?), frust în împotrivirile și lupta lui continuă, pătruns de credință, mai ales prin versetele ei interpretabile și condamnabile, căci violarea fiicelor

pare să atingă paroxismul deviațiilor sale. Apelul la Biblie, ca sprijin în toate demersurile lui primitive, face din Trif Nicodim nu o figură legendară, cum întâlnim atâtea, confruntate cu privațiuni similare, nu un Făt Frumos în luptă cu balaurul, sau, cum sugerează textul, un David, mic și inteligent, împotriva unui Goliat, supraponderal și găunos, simbolul regimului comunist, ci una monstruoasă, ca și cum timpul și oamenii acestuia i-ar fi alterat protagonistului toate reacțiile și simțămintele, inițial, exemplare. Sunt destule pasaje și interpretări care se apropie de marea literatură (distrugerea actelor de identitate, fiindcă au însemnul statului socialist, dezbinarea dintre tată și fiu, dintre soț și soție, furtul odraslelor pentru a fi internate în Casa de Copii etc) dar, în general, autorul recurge la senzațional, de dragul modei (se poartă, nu?), la expedierea unor scene care ar fi putut deveni insule opulente pentru conturarea unui arhipelag narativ monumental. Sumedenia de scrisori, ce pot fi luate și ca pagini dintr-un jurnal confecționat ad hoc, plictisesc prin repetiție și lipsă de semnificație. Prezența lor devine parazită, atâtea vreme cât nu reușesc să arunce lumini noi, din diverse unghiuri, pentru a-i individualiza pe eroi.

Ajunsă pe mâna unui prozator performant, povestea dramatică a clanului Nicodim ar fi putut deveni o capodoperă. Așa, fără o coeziune subterană, fără o tălmăcire artistică adecvată, rămâne doar o relatare despre o epocă, întunecată prin barbariile și complicitățile de tot felul, folositoare mai degrabă istoriei.

Editori:

■ Uniunea Scriitorilor din România

■ Fundația Luceafărul Cu sprijinul Fundației Soros pentru o Societate Deschisă

Redacția: Laurențiu Ulici (*director*),
Marius Tupan (*redactor Șef*), Ioan
Es. Pop (*secretar de redacție*), Alexan-
dru Spănu (*redactor*), Ion Cucu (*fotore-
porter*)

Redacția și administrația:

Calea Victoriei nr. 133. București, sector 1,
telefon 659.67.60,
fax 312.96.93

Cont în lei: Banca Comercială Română,
filiala

sector 1, Calea Victoriei nr. 155.

Număr de cont: 451030121163

Tehnoredactare computerizată: FUNDAȚIA LUCEAFĂRUL

Tipar: SEMNE '94

Abonamentele se pot face la toate oficiile
poștale din țară. Revista noastră este
înscrisă în Catalogul publicațiilor la poziția
2048.

O ARTĂ AMENINȚATĂ ȘI UNEORI PERNICIOASĂ

de CAIUS TRAIAN DRAGOMIR

George Santayana descrie oratoria drept arta eminentă democratică; măsura în care democrația necesită adeziunea poporului la ideile, principiile și intențiile unei conduceri care trebuie să fie mai curând operativă decât autonomă - pentru a nu spune, în nici un caz, suverană - este obligatorie găsirea unei căi de formare a acestei aderențe, a adeziunii și eventual chiar pasiunii. Cuvântul își află întreaga sa forță, își întâlnește adevăratul său destin ontologic, dar și istoric, în marile discursuri pronunțate cândva de Moise, de Pericle, Demostene, Cicero sau Mahomed, de Samuel Adams, George Washington și Benjamin Franklin, de Danton, Desmoulins și Robespierre, de Abraham Lincoln, Winston Churchill, John Kennedy, Vaclav Havel și Nelson Mandela. Marele discurs nu este creație, nu este invenție și, deși considerat ca atare, nu este nici artă - el este exprimare directă, transparența sufletului unei comunități colective care se regăsește în emoția prezentă și în angajarea înspre un viitor care este, de fiecare dată, cel al spiritului. Oratoria este - altfel spus - forma publică a profetizării. Între Ierechia, Eremia, Daniel și Lincoln,

Churchill și Havel diferența privește dimensiunea metafizică a mesajului - despre satoria umană și unii și alții spun lucruri la fel de inevitabile. Acolo, însă, unde sunt profeți, sunt și profeți mincinoși.

A existat deci - până foarte curând, aproape până astăzi - o lume a comunicării prin cuvânt, lume care a fost creația venită din posibilitățile cuvântului - consens al înțelegerii emoției și voinței. Atunci când Dumnezeu a amestecat limbile oamenilor în fața, sau pe treptele turului Babel, el a făcut ca agresivitatea acestor oameni împotriva absolutului, împotriva principiilor divine să se dirijeze, determinant, în interiorul istoriei, aducând la reciprocă distrugere grupurile omenești. Din păcate omul s-a scufundat în crimă; curând după nașterea celui alt el s-a îndreptat către păcat o dată cu posibilitatea de a disputa protecția Tatălui - deci o dată cu aflarea semnului legitimității - războiul s-a născut în șesul țării Senoar, pe locul cetății neterminate a Babilonului. Fiecare profet mincinos continuă opera babilonică de fragmentare a umanului. Mai există însă posibilitatea profetizării - atât de apărată și de dorită de Pavel, cel care se

adresa prin scris corintenilor - în lumea de astăzi și, mai ales, va persista ea în timp?

Ziarist celebru, cu o excepțională carieră acum câteva decenii, Drew Pearson vorbește, în romanul său de ficțiune politică „Senatorul”, despre alegerea unui președinte american, aceasta ca rezultat al scrierii și publicării unei cărți - de un foarte mare succes - asupra unui subiect actual și dramatic, un război dificil și trenant (imaginar, desigur) al Statelor Unite într-o țară asiatică minoră. Cine ar mai putea crede astăzi în existența unei astfel de căi înspre putere? O carte, ca și un discurs, sunt modalități ale expunerii unui program, discursul vizează antrenarea prin emoție a ascultătorilor - cartea încearcă să obțină beneficiul reflecției cititorului și al reiterării argumentelor. Esența calității actului de comunicare rămâne însă conținută în relația mesajului cu acțiunea. În marile civilizații comunicarea și fapta formează o unitate iremediabilă.

Mai mult, poate chiar destinul civilizațiilor se ascunde într-o anumită educare a acestei relații. Culturile îndelung aristocratice, îndelung elitiste creează o clasă a celor care manevrează mesajul și o alta a celor de care depinde acțiunea. Rezultatul constă în ceea ce Spengler numea „declinul Occidentului”. Unirea expresie-act creată de marile democrații, cu mult mai mult decât „morală protestantă” invocată de Max Weber, asigură esența capitalismului activ americano-pacific.

Cuvântul intră însă astăzi în concurență - cel puțin aparent - cu gros-planul video luat asupra oratorului. Când vom învăța să descifrăm suficient limbajul chipului uman, pentru a obliga noua afirmare a comunicării la sinceritate?

minimax

FENIXUL, SAU PISICA DE ROȘU (III)

de ȘERBAN LANESCU

Subiectul abordat cu două săptămâni în urmă a fost „teoria”, sau scenariul, sau cum i s-o mai putea spune, deci interarea potrivit căreia cotitura înregistrată de imperiul sovietic în anul 1989 a fost pusă la cale de KGB, prin împrejurimi acționând coordonat și de-o potrivă „organele”. Pentru că, deși împotriva-i se pronunță mulți, și unii de categorie grea, cu cotă mare la box office-urile de pe malurile Dâmboviței, ca bunăoară un V. Tismăneanu, totuși, adoptarea măcar și prezumtivă a pomenitei „teorii” nu se poate evita în încercarea de a-ți explica tot felul de ciudățenii, coincidențe și enigme, atât ale „revoluțiilor” din 1989, cât și ale evoluțiilor ulterioare. Rămânând de partea cealaltă, deci în cazul respingerii de plano a „teoriei KGB”, nu găsești decât, fie interpretări istorice ce includ miracolul divin, fie, într-o variantă ateistă similară, preeminența unor construcții românești cu ștaif științific, ce-i drept elegante ori spectaculoase, barem unele, dar care toate lasă gustul unor exerciții de prestidigitatie*. Înainte însă de a face vorbire despre posibile consecințe/implicații actuale, în România, ce decurg din adoptarea interpretării în cauză, s-ar mai cuveni, poate, menționată încă o precizare. Unul din argumentele frecvent invocate întru respingerea „teoriei KGB” este acela că ea neglijează ori subvaluează importanța societății civile ipostaziind atotputernicia poliției secrete. Or, schema... mecanicistă (!) sau modelul partidei de șah în care KGB și celelalte servicii secrete subordonate au fost jucătorul, iar indivizii și grupurile sociale sunt

în rol de pionii inerti, schemă ce se decantează din „povești gen Coruș”, de bună seamă că nu ține. Ceea ce tocmai s-a și urmărit în „fabricarea” acestei mitologii cusute cu ață albă, adică să nu țină decât la o primă lectură a sfertodocților pentru ca, ulterior, deslușindu-l se păcăleala, abia astfel să fie temeinic păcăliți. Șiretlicul pe cât de banal pe atât de eficient al ocultării unui adevăr tocmai prin afirmarea lui ostentativă. Așadar, dacă este de folosit un model descriptiv pentru rolul jucat de KGB împreună cu slugile din „țările vecine și pretine”, atunci mult mai potrivit este cel al acțiunii demiurgice (la *mauvais demiurge!*) în care sunt date doar bobarnacul declanșator și sensul rostogolirii apoi lăsându-li-se însă amărăștenilor libertatea împlinirii proiectului scontat. Bine, dar de ce?! De ce toată această lucrătură care a provocat „Ursului” pierderi incontestabile? RDG-ul, curând „grupul de la Vișegrad” plus o bucată din fosta Iugoslavie, ba, cine știe, poate chiar și România s-ar putea să treacă dincolo. Bașca nezarurile cu ceceni și alții ca ei, bașca ecoul din Africa, Asia și America de Sud, bașca degingolada ideologică a to'arășilor din Occident. Cum să mai poți accepta „teoria KGB” cu tot acest bilanț negativ, fără a recurge totuși la argumentul «cred pentru că este absurd»? Într-adevăr. Nu deloc însă și dacă pe celălalt taler ar exista niște greutate care, cel puțin, pot să echilibreze balanța. Și ele există. Beneficiile obținute și riscurile evitate de „Urs”, grație (și, cumva, cu grație!) cotiturii din 1989. Adică beneficiile deja evidente dar și cele mai mult sau mai

puțin probabile într-unii din viitorii posibili ai fostului imperiu sovietic. Beneficii cu certitudine inimaginabile într-un exercițiu prin care, retrospectiv, s-ar extrapola linear situația pre-existentă „momentului 1989”. La fel pot și trebuie de asemenea gândite retrospectiv riscurile. Dar neapărat gândind, pe cât posibil, la scară planetară și luând în considerare împreună cu economicul toate celelalte necunoscute ale sistemului de ecuații geopolitice: știință și tehnologie, armament, demografie și ecologie, cultură, psihologie socială chiar ș.a.m.d. În plus, raționamentul mai trebuie să țină cont de o raportare la timp întrucâtva aparte, specific rusească. Iar atunci se face lumină: paguba înregistrată deocamdată de imperiul sovietic prin orchestrarea cotiturii din 1989, apreciată pe termen lung, ba poate chiar și mediu, se dovedește profitabilă. «Căpitane nu fi trist/Garda merge înainte prin partidul comunist». Rămâne doar ca poetul să găsească rimele potrivite pentru a înlocui «Căpitanul» cu «Lenin» și, respectiv, «partidul comunist» cu «democrație», «economie socială de piață» + «naționalism» și, probabil, «ortodoxie». Neîndoind, nu este singurul, dar este unul din viitorii posibili. Un viitor posibil de care, cel puțin deocamdată, nu se poate face abstracție în România. Ceea ce, poate în primul rând, înseamnă și indică necesitatea unei interpretări a rezultatului electoral din noiembrie trecut care să includă ideea că foștii guvernanți, „Iliescu & Comp.”, nu se află acum în opoziție întrucât ar fi acceptat-o și mai și cred în regula jocului democratic. De unde, mai în glumă, mai în serios, mi-a trecut prin minte o recomandare bibliografică: V.I. Lenin, «Statul și revoluția»!

* De altfel, este semnificativ că, barem în publicistica românească, mulți dintre comentatorii și analiștii politici post-decembriști sunt, unii reciclați, alții răspopiți, numitorul comun fiind în ambele cazuri o cultură - atâta câtă este - filosofică, sociologică și politică infestată de marxism.

Două cărți excepționale:

Adrian Marino, **THE BIOGRAPHY OF THE IDEA OF LITERATURE**

Versiunea efectiv „americanizată” - prin numeroase transformări, cum ar fi înlocuirea unui capitol, o nouă prefață a autorului, un text îmbunătățit substanțial, un aparat critic sensibil modificat, un cu totul alt layout ș.a. - a **Biografiei ideii de literatură**, apărută în anul 1991, la editura clujeană **Dacia**. Cartea - neobișnuit de elegantă pentru noi, românii - a apărut în decembrie 1996, în colecția Margins of Literature, a editurii State University of New York Press (editor: Mihai I. Spariosu). Tălmăcirea în englezește a fost realizată de către Virgil Stanciu, de la Universitatea din Cluj, și de către Charles M. Carlton, de la Rochester University, U.S.A.

Asemenea apariții ireproșabile valorează - pentru imaginea reală a spiritualității și culturii românești în străinătate - infinit mai mult decât nu știu ce suită de demersuri diplomatice seci, colocvii anoste, târguri de carte rău organizate de către politrucii culturali încă uitați prin praful gros al Ministerului Culturii ș.a.m.d. Forța calității!

Mihail Sebastian **JURNAL (1935-1944)**

Interesantă istoria editării importantelor file memorialistice: „Mai bine mă înmormântez cu el decât să-l fac public!”, acesta a fost răspunsul dat editurii Humanitas, în 1992, de către fratele lui Mihail Sebastian. Dar, în vara anului 1995, copia celor nouă caiete (aflăte, în anul 1961, în proprietatea fratelui mai mic al autorului, Andrei Benu Sebastian, trăitor în Franța) a fost adusă în țară și încredințată editurii mai sus amintite de către unul dintre membrii Fundației „Mihail Sebastian”, Leon Volovici. Cert este că Mihail Sebastian însuși și-a așternut amintirile cu intenția de a le da luminii de tipar: „Încredințez aceste foi unui om tânăr, care le va primi cu bună-credință și le va citi așa cum ar sta de vorbă cu el însuși. Nu-l cunosc pe acest tânăr și nu știu unde este. Dar sunt convins că este”.

Privite atent, paginile **Jurnalului** pot fi împărțite în câteva secțiuni distincte: **jurnalul intim** (convulsii sufletești, stări de criză intelectuală, experiențe sentimentale, meandre ale relațiilor de familie ș.a.), **jurnalul de creație** (amănunte vizând laboratorul literar personal), **jurnalul politic și intelectual** și, în fine, **jurnalul evreiesc**. Penultimul este cel mai amplu; perioada cuprinsă în memorii (1935-1944) reprezintă una dintre cele mai contorsionate pagini din cartea neamului românesc. Fresca epocii respective, realizată fiind oarecum indirect, prin însemnări referitoare la mediile intelectuale și literare frecventate de către Sebastian, prin portretizări ale unor apropiați de marcă (unele mult prea subiective, și mă refer la Nae Ionescu: „Eu l-am socotit pur și simplu diavolul!”), haida-de, dacă a fost sau nu profesorul încarnarea pe pământ a Satanei nu o poate ști decât bunul Dumnezeu al tuturor neamurilor!), prin caracterizarea scenei politice în chip implicit, într-un cuvânt, realizată fiind în această manieră, fresca epocii câștigă în veridicitate. **Jurnalul evreiesc** abundă în angoase (justificate mai ales în perspectiva radicalizării politice întâmplăte în epocă), reflexul firesc de autoapărare nu degenerază însă în meschinărie, și asta pentru că Sebastian a aparținut mai mult soborului de intelectuali rasați, străini de orice vulgaritate și gesturi joase.

Alte apariții pe scurt:Iorgu Sava-Crăiești, **ZAMBETUL**

Culegere de povestiri, cu sens moralist; zâmbetul, acest „lubrifiant” universal, folosit atunci și atât cât trebuie, poate atrage după sine o serie de evidențieri ale unor calități morale și de comportament fără de care relațiile interumane ar deveni realmente un calvar. Zâmbetul este o emblemă a psihicului, dar și un ferment al ceea ce ne distanțează de urât. Moralism superior, bine trecut prin filtrul literar. Să nu uităm că Iorgu Sava-Crăiești este autorul admirabilei lucrări **Erosul creator de valori** (Editura Șah Press; 3000 lei).

Neagu Udroidu, **JAPONIA SE SCUFUNDĂ ?**

Un jurnal de călătorie, în care sunt panoramate secvențe ale vieții Japoniei văzută ca „fenomen economic”, ca aglomerare de destine..., ca actor de gabarit pe scena lumii..., un actor cu alură de fotbalist american. Reportajul - scris cu un condei experimentat în literatura de frontieră - pornește de la aproape miraculoasa imagine a muntelui Fuji, arătat privirii doar 22 de zile pe an, pentru a intra treptat în mai toate elementele caracteristice unui popor despre care nu se poate scrie decât cu admirație (Editura Niculescu, p. n.)

Mariana Pândarul, **FERIGI ÎNZĂPEZITE**

Poezie de notație lapidară, de exteriorizare fulgurantă a unor senzații, sentimente, gânduri deloc lipsite de profunzime; reflecții despre fragila condiție a omului de artă, despre viața jucată pe o singură carte, scântâietoare meditații pe marginea unei lumi „de pulbere” și de circ, pe marginea excepționalei forțe conținute „în văpaia condeiului”. O substanță ideatică remarcabilă, turnată într-un trup lingvistic de aleasă ținută, pe cât de concentrat, pe atât de sugestiv (Editura Helicon; 3000 lei)

LINGVISTICA INTEGRALĂ

De fapt, un amplu interviu (184 de pagini) realizat de către Nicolae Saramandu cu unul dintre titanii lingvisticii mondiale de astăzi și din toate timpurile: Eugeniu Coșeriu. Sunt prezentate elementele de relief ale concepției lingvistice a savantului, izvoarele gândirii sale filosofice; nu sunt trecute cu vederea nici aspectele biografiei științifice, modalitățile de elaborare a studiilor etc. Lunga convorbire s-a purtat în luna mai a anului 1993, la locuința savantului, de lângă Tübingen. Lucrare indispensabilă pentru elaborarea unei dorite monografii Coșeriu. (Editura Fundației Culturale Române; 5500 lei).

F. Braunstein, J.F. Pepin,
GHID DE CULTURĂ GENERALĂ

Lucrarea se adresează în primul rând studenților, dar și celorlalte categorii de cititori, urmărindu-se structurarea noțiunilor, de multe ori destul de vagi, cât și a cunoștințelor acumulate de-a lungul anilor. Ghidul nu se dorește a fi savant, ci mai degrabă practic, prezentând în același timp informații cu caracter general și cu un conținut noțional foarte precis. Obiect de reflecție, dar și instrument de lucru, cartea este determinată de folosirea unui demers cronologic și tematic în același timp: cronologic, pentru a permite o orientare mai ușoară în timp; tematic, pentru a oferi analize cunoștințelor care trebuie însușite. Ghidul este însoțit de un index orientat pe trei axe: **nume proprii, noțiuni și opere**, facilitându-se astfel accesul direct la referințele precizate. De câte ori a fost posibil, fiecare mare diviziune istorică prezintă, la sfârșit, un bilanț rapid asupra artei, literaturii, filosofiei, științelor etc. Legătura esențială dintre teme este făcută prin evoluția ideilor.

Așadar, lucrarea se prezintă ca o analiză clară și ordonată, destinată unei folosiri permanente a noțiunilor și conceptelor, tinzând - indirect - să incite la consultarea, prin contact nemijlocit, a operelor gânditorilor antici și moderni. Cititorul are posibilitatea să integreze cultura în reflecția personală, pentru a evita capcanele enciclopedismului, ale teoriilor gata emise, permițând stăpânirea unui aparat conceptual și a unor reguli operatorii. Traducerea lucrării a fost asigurată de către Roxana Dobrescu. (Editura Orizonturi; Editura Lider; 16 500 lei)

anticariatPaul Sterian, **PREGĂTIRI PENTRU CĂLĂTORIA DIN URMĂ**, Editura**Cartea cu semne, București, 1932.**

Interesante considerațiile lui Virgil Ierunca (în **Subiect și predicat**), Buc., 1993, pp. 83-84) despre stratul ideologic al poeziei lui Paul Sterian: „Conștient probabil că, în spațiul răsăritean al ortodoxiei, între estetism și religios se stabilește organice punte de corespondențe - vederile teologului rus Paul Florenski sunt în acest sens revelatoare - Paul Sterian s-a afirmat ca un «ortodoxist» exemplar. Spunem ortodoxist și nu ortodox, tocmai pentru a accentua la el stăruința «estetică» a proiectului său liric. Vasile Voiculescu este, de pildă, un poet ortodox și nu «ortodoxist», pentru că la el religiosul împânzește, în profunzimi, adevărul poemului. Ceea ce nu înseamnă că Paul Sterian rămâne în afara acestui adevăr. Numai că, în timp ce pentru Voiculescu la început e cuvântul, pentru Paul Sterian cuvântul e oarecum la sfârșit, acolo unde se leagă și se dezleagă formele. Poemul lui Voiculescu e o stare, al lui Paul Sterian o formă. O formă in-formată despre căile de pătruns în religios. Voiculescu nu se informează: e așezat în har. Paul Sterian îl caută, îl găsește, dar n-am putea spune că-l caută și după ce l-a găsit (...).

Paul Sterian se instalează în ortodoxie ca într-un tărâm transcendent, îi privește lumina, culorile și rânduiala. Se face cronicarul lor liric. Nu e nici teolog, nici mistic, nici preot: slujește însă, prin poem, dimensiunea omenească a ortodoxiei, cea fără teamă și cutremur, cea în care familiaritatea cu înaltul o deschide artei”.

Volumul - cu autograful autorului - se găsește la anticariatul din Bd. I. C. Brătianu, la preț de 12000 lei.

Pagină realizată de Alexandru Spânu

DE VORBĂ CU HENRIETTE YVONNE STAHL

de ELENA ZAHARIA-FILIPAȘ

*În ultimii ani a crescut în mod vizibil ponderea prozei non-ficționale în raport cu cea artistică, atât pe piața de carte, cât și în sfera receptării, cititorul fiind azi mai mult ca oricând însetat să afle adevăruri și fapte reale. Alături de jurnal și memorii, specii reevaluate spectaculos prin paginile lui Mircea Eliade, N. Steinhardt, Ion D. Sârbu, Jeni Acterian ș.a., interviul tinde să depășească condiția efemeră a ziaristicii și să dobândească statut de carte, adică de document durabil. Pe urmele unor modele deja consacrate, precum **Încercarea labirintului** a lui Mircea Eliade sau convorbirile lui Florin Mugur cu Marin Preda, au apărut dialogurile cu Petru Dumitriu ale lui Eugen Simion și, respectiv, G. Pruteanu, convorbirile Diane Turconi cu Geo Bogza și, recent, volumul **De vorbă cu Henriette Stahl** realizat de Mihaela Cristea.*

Despre opera Henriettei Yvonne Stahl generațiile mai tinere știu prea puțin, pentru că scriitoarea a avut o carieră literară oarecum discretă, în umbra faimei de femeie frumoasă care a fost iubită de bărbați celebri. Debutul, remarcabil, în anul 1924, cu romanul **Voica**, a stârnit entuziasmul lui G. Ibrăileanu, și nu numai, pentru prospețimea imaginii satului românesc pe care o oferea o tânără domnișoară „pe trei sferturi franceză” și „citadină cât poate fi cineva”.

După acest mic roman rural, scriitoarea se va apleca în special asupra sufletului feminin, publicând - sporadic - nuvele (**Mătușa Matilda**) și romane (**Steaua robilor**, **Între zi și noapte**, **Marea bucurie**, **Pontiful**, **Drum de foc** etc), până în anul 1981.

Mihaela Cristea a reușit să se apropie de distinsa doamnă, aflată la vârsta senectuții (născută în 1900, a murit în 1984), și să o determine, înconjurând-o cu afecțiune și tact, după o prietenie de câțiva ani, să-și deschidă sufletul, să-și povestească viața. Unele amintiri sunt smulse iminenței morții, dialogul cântându-se dramatic, după un atac cerebral suferit de scriitoare.

Eliminând patetismul și cenzurându-și afectivitatea, Mihaela Cristea s-a devotat interlocutoarei, ca un discipol dornic de a fi util, nu ca un reporter provocator. De aceea, primul nivel al dialogului este cel al istoriei literare: a trasa, cât mai exact, cu date obținute direct de la sursă, traiectoria evoluției literare a scriitoarei. Cu abilitate, Mihaela Cristea își construiește demersul pe firul roșu al cronologiei operei, strecurându-se tenace printre digresiunile și parantezele ample ale amintirilor. Ea întreabă mereu despre întâmplările din viață care au generat cutare roman, despre cutare personaj și modelul său real, despre numele unor eroi etc etc, și apoi coroborează aceste date cu informații extrase din critică și din publicistica epocii. Rezultă de aici o pierdere a spontaneității dialogului, o deplasare de la oralitate la stilul scriptic, dar și un mare câștig pentru istoria literară, căci cartea de față include în memorialistică dosarul aproape complet al genezei și receptării operelor Henriettei Yvonne Stahl.

Un al doilea nivel al lucrării, aflat și acesta printre obiectivele realizatoarei, îl formează informațiile scriitoarei despre oamenii celebri cu care i s-au intersectat drumurile vieții. Henriette Yvonne Stahl a aparținut lumii bune

cel cunoscut, cu puține elemente noi: fermecător și boem, mereu încurcat în ițele unor intrigă amoroase paralele, nepăsător față de obligații, inclusiv cele ale scrisului, Ion Vinea e întruchiparea **Poetului** generos și risipitor. Prietenă devotată, scriitoarea îi cunoaște bine opera și regretă deturnarea semnificației ei prin publicarea atât de târziu; ea observă că volumul de versuri **Ora fântânilor** din 1964 nu-l reprezintă pe modernistul din anii '30, că partea a doua a romanului **Lunaticii**, a fost finisată în grabă, că romanul **Venin de mai** a fost abandonat, lăsând loc pentru un fals editorial.

În legătură cu Petru Dumitriu, amintirile Henriettei Yvonne Stahl nu curg atât de spontan, de parcă la început s-ar cenzura. Apoi, simte deodată un impuls de a rupe tăcerea, într-o zi de sărbătoare, pe 9 ianuarie 1981, când împlinea 81 de ani, și evocă neobișnuită întâmplare din anul 1945 când un bărbat mai tânăr cu un sfert de veac se îndrăgostește de ea. Petru era impulsiv și orgolios, dar cu Henriette s-a purtat minunat. Au fost anii cei mai fericiți, ultimii ani de răsfăț și bunăstare, căci plecării lui Petru în străinătate i-au urmat arestarea ei, apoi umilințele, lipsurile, bătrânețea. Scriitoarea mărturisește că l-a ajutat pe Petru Dumitriu să-și șlefuiască talentul, că i-a povestit numeroase întâmplări din viața propiendadei bucureștene care au fost introduse în **Cronica de familie**, chiar că „întorsătura de spirit” a acestui roman i „se datorează în bună măsură”, dar autenticitatea și forța i se datorează exclusiv lui Petru Dumitriu.

Ca arbitru, peste timp, între cei doi bărbați din viața ei, Henriette Yvonne Stahl se arată discretă și plină de tact (deși dizgrația în care se afla Vinea și sărăcia materială erau în vizibil contrast cu ascensiunea și succesul și superba tinerețe a „rivalului” său), nesușinând zvonurile după care Petru Dumitriu și-ar fi însușit unele manuscrise ale lui Vinea; singurul „transfer” de nume a avut loc în cazul traducerii dramei **Hamlet** de către Vinea, publicată sub numele lui Petru, cu acordul amândorura.

Acest episod, ca și altele la fel de vii, transformă amintirile Henriettei Yvonne Stahl într-un roman. Romanul unei familii cu origini în Bavaria și Franța, dar legată cu tot sufletul de lumea românească și devotată unor fapte culturale autentice. Și mai ales romanul unei femei frumoase și inteligente care a știut să facă din aceste două calități atu-urile unui destin excepțional. Fără avere și fără o pregătire pentru viață (a fost și bolnavă, ani de-a rândul, de plămâni), Henriette Yvonne Stahl a avut o forță interioară deosebită, a minții și a sufletului, care a ajutat-o să cucerească afecțiunea celor din jur, să se impună și să reziste.

Despre Ion Vinea, bătrâna doamnă vorbește încă de la începutul dialogului, chiar înainte de a fi întrebată, integrându-i imaginea în climatul literar și social-politic al epocii. Portretul e

cel cunoscut, cu puține elemente noi: fermecător și boem, mereu încurcat în ițele unor intrigă amoroase paralele, nepăsător față de obligații, inclusiv cele ale scrisului, Ion Vinea e întruchiparea **Poetului** generos și risipitor. Prietenă devotată, scriitoarea îi cunoaște bine opera și regretă deturnarea semnificației ei prin publicarea atât de târziu; ea observă că volumul de versuri **Ora fântânilor** din 1964 nu-l reprezintă pe modernistul din anii '30, că partea a doua a romanului **Lunaticii**, a fost finisată în grabă, că romanul **Venin de mai** a fost abandonat, lăsând loc pentru un fals editorial.

În legătură cu Petru Dumitriu, amintirile Henriettei Yvonne Stahl nu curg atât de spontan, de parcă la început s-ar cenzura. Apoi, simte deodată un impuls de a rupe tăcerea, într-o zi de sărbătoare, pe 9 ianuarie 1981, când împlinea 81 de ani, și evocă neobișnuită întâmplare din anul 1945 când un bărbat mai tânăr cu un sfert de veac se îndrăgostește de ea. Petru era impulsiv și orgolios, dar cu Henriette s-a purtat minunat. Au fost anii cei mai fericiți, ultimii ani de răsfăț și bunăstare, căci plecării lui Petru în străinătate i-au urmat arestarea ei, apoi umilințele, lipsurile, bătrânețea. Scriitoarea mărturisește că l-a ajutat pe Petru Dumitriu să-și șlefuiască talentul, că i-a povestit numeroase întâmplări din viața propiendadei bucureștene care au fost introduse în **Cronica de familie**, chiar că „întorsătura de spirit” a acestui roman i „se datorează în bună măsură”, dar autenticitatea și forța i se datorează exclusiv lui Petru Dumitriu.

Ca arbitru, peste timp, între cei doi bărbați din viața ei, Henriette Yvonne Stahl se arată discretă și plină de tact (deși dizgrația în care se afla Vinea și sărăcia materială erau în vizibil contrast cu ascensiunea și succesul și superba tinerețe a „rivalului” său), nesușinând zvonurile după care Petru Dumitriu și-ar fi însușit unele manuscrise ale lui Vinea; singurul „transfer” de nume a avut loc în cazul traducerii dramei **Hamlet** de către Vinea, publicată sub numele lui Petru, cu acordul amândorura.

Acest episod, ca și altele la fel de vii, transformă amintirile Henriettei Yvonne Stahl într-un roman. Romanul unei familii cu origini în Bavaria și Franța, dar legată cu tot sufletul de lumea românească și devotată unor fapte culturale autentice. Și mai ales romanul unei femei frumoase și inteligente care a știut să facă din aceste două calități atu-urile unui destin excepțional. Fără avere și fără o pregătire pentru viață (a fost și bolnavă, ani de-a rândul, de plămâni), Henriette Yvonne Stahl a avut o forță interioară deosebită, a minții și a sufletului, care a ajutat-o să cucerească afecțiunea celor din jur, să se impună și să reziste.

Aceste confesiuni, din ultimii ani ai vieții, se purifică, pe măsură ce curg, de orice frivolitate feminină și devin expresia gravă a unei căutări existențiale: „... m-a interesat să găsesc un sens vieții, am căutat să nu greșesc prea grav în cele trăite”. Henriette Yvonne Stahl pune o adevărată feroare mistică în elanul spre cunoaștere (nu întâmplător scriitorul cel mai iubit e Dostoievski), mărturisind chiar dorința de a experimenta în zonele abisale ale subconștientului și parapsihologicului.

Cartea **De vorbă cu Henriette Yvonne Stahl**, realizată de Mihaela Cristea, se citește cu plăcere, cu interes, cu curiozitate, de la prima la ultima pagină. O scriitoare în vârstă de 80 de ani vorbește cu o interlocutoare foarte tânără - și prin ea se adresează cititorului -, confesându-se lucid, fără patetism, asumându-și responsabilitatea unui ultim document omnesc

horia gane

ELENA

(Doamnei mele)

1

Am să-mi rescriu însăși viața în versuri neterminate, așa cum îmi este ea spusă ca eu s-o trăiesc. Cel Negândit îmi știe, oricum, pe de rost întâmplările civilizate numai în fantezia mea, pe când viețuiam în Cetatea Eru. El rostește aici un cuvânt, la mare distanță un altul și anii mi-i irosesc navigând după-un sens. Vorbe livide țin bine ascuns adevărul. Dar eu nu pot decât să scriu cu o floare de henga, vindecătoare de patimi, cartea care pleacă în viitor fără mine propun o nouă viziune furnicilor.

Acum, cel ce nu sunt călătorește, mănâncă și bea, ia trecutul în pumni și îl duce la gură, scoate din vorbe mărunțul și-l dă la săraci. Cel ce sunt este îndrăgostit, încearcă să fie bărbatul din vremea aceea, Elena, când - emoționat - fiul meu ți-a dăruit firul de iarbă. Astăzi, cu sufletul atârnat în cârlige de rufe, pun un gând intim lângă valiza cu manuscrise. El mă va însoți între două ținuturi spre a avea cu cine vorbi despre fericirea din care am descoperit numai nuanțe din teama de-a nu fi chiar fericiți. Trei mari înțelepți mă privesc resemnați, sprijiniți în toiege din floarea de henga, câinele Zerv mă tot latră din peștera morții.

Oare de ce amintirile noastre de ieri, de azi și de mâine ni-s atât de străine? Și trenul există în propriul său ritm. Deschid o fereastră și iau, în viteză, o gură de-albastru, precum rândunelele apa în pliscuri, de pe suprafața neclintită a lacului. Undeva, în câmpie, oameni aleargă și strigă și sar peste un foc, aruncă în flăcări cu pietre și-apoi alte focuri aprind. Și vine-o pădure în care întunericul leagă mestecenii-n șir câte doi, cununie-între suflete lungi și îi duce la moarte. Arborii mari viețuiesc jumătate-n pământ, jumătate deasupra, astfel în vremi și poezii. Ci, despre poezie se tace atât de departe... Suntem ca în sângele unei statui, urcăm într-un veac o cătîme.

Am ajuns. Aici timpul este atât de subțire încât poate trece prin inima unei secunde. Ruine de nori sunt în cer, din ele se scurge moloz auriu. Aerul leneș e rupt de lungi zboruri rapide și-și schimbă mereu echilibrul: Într-o parte e ura, în alta e dragostea. Cât suflet dislocă o piatră cu ură-aruncată în altul! Cei trei mari înțelepți mă urmează. Pe tăvi de aramă îmi poartă trecutul cu răni șuerând a mirare. Se uită la tomul de cărți dintre două religii, cu grija de-a nu provoca întunericul, flutură psalmii și-apoi îmi răspund întrebării nepuse: "E unul!"

De-aș apuca eu și ziua aceea, Elena, în care să fiu viitor iar cărțile mele să vină la mine ca niște mesteceni cu suflet, legați între ei câte doi, duși spre viață! Dar tu știi prea bine, Elena: Numai acei ce fac rău unui neam de poeme sunt vrednici de milă.

Deci, poate a fost și acesta un timp-așezare cu oameni prea pașnici: ei grâu discutau. Acum umbrele noastre-s mai iuți decât noi, dar și ele se strâng, temătoare, în jurul clepsidrei. Mai sunt încă tânăr, cu tine, Elena, dar și-atât de bătrân încât, oarecum, și dincolo. Ne bucurăm de această întâlnire ca două particule elementare. Smulgem vorbe din ziduri - rămân geometrice pete de soare - speranță-n lumina râului Ior. Mai plouă, dar clipa-i uscată ca în trecut, pocnetul armelor de vânătoare. Îți amintești cum speram, cuibăriți într-un tril fără somn, atât de departe de peștera morții? Acum simt în somn cum părul mi se albește la tâmpile. Ce suntem? Întâmplări ce-și vorbesc într-o limbă de ele-inventată.

Păsări fulgerătoare apoi, în dezordinea zilei. Le surprinzi numai urma când, brusc, întorci capul.

Unde-ai fost tu pe când eu mai pluteam dimpreună cu neaua? Și dacă eram, ce puteam înțelege, cât timp cei trei mari înțelepți de pe Muntele Sacru ne vedeau în oglinzi paralele?

Din întuneric alegi mici lumini ca pe boabe de grâu și ascunzi amănunțele lor în uitări diferite. Te speli - dar și apa e-acum fericită cu trăsăturile tale în memoria ei plutitoare. Pe unde-ai să treci, va renaște, cu patimă, viul.

2

O femeie aleargă în calea vieții mele cu chipul antic de ură. Ce strigă? Înțeleg doar dezastrul.

...Și, totuși, în zori mai hrănesc animalele mici și domestice. Doar ele mai au azi curajul de-a viețui din speranță. Scriu zilelor fără de capete cartea ce pleacă în viitor fără mine. Nedrept este câte cuprindem cu mintea și câte lăsăm nefăcute. Și cât de nedrept e ca omul, fiindă eminamente utopică, să se-nhame la alte porunci decât cele-ale viselor sale!

Uneori, răsare luna și ziua. Cineva, din greșeală, răstoarnă o ciutură plină de lapte în lume. Întuneric pe margini. Singur. Niciodată însă atâta de singur încât să las singurătatea să-mi umble prin lucruri intime.

Praful de pe ulițele timpului, fiecă fir depus la locul lui, ce altceva-ar fi decât lungile mele poeme compuse-înainte de-a fi fost numit? Nu merg decât până unde mi se termină numele. Darul mi l-a dat cel Negândit, pe când el însuși era mai sărac. Nesfârșita tristețe a celui ce pleacă la drum fără-a ști încotro. Nu mă doresc altcumva, ci eu însumi visând mai frumos - și de-aceea

există pe lume un loc unde pot fi etern. Peste tot ne-întâlnim cu atâtea înfrângeri încât globul se sprijină-n Cosmos pe propriul nimic.

Pe vremea când singur țineam marea-n palme și eu am văzut cum corăbii străine pluteau derutate de ochii tăi negri. Hai să visăm atât de frumos încât să ne-invidieze și visul. Să ne destăinuie mărul, în șoaptă, cât este de dulce căderea în Atlantidele lumii.

...Și, totuși, cândva viețuiam în Cetatea Eru, iar râul Ior o făcea transparentă. În vremuri, noroade deșertice o împresurau azvârlind peste ea, în iureș și-n devălmășie, secunde și ore și ani și decenii din vechiul trecut și din alt viitor. Derută în timp, peste uimire a firii! Bătrânii cădeau în ei înșiși până-n pruncie, copiii de-abia se nășteau și-într-o noapte erau prea bătrâni de-i vedeai printre lacrimi.

Dar care istorii amână? Sub bolta pe care un tigrul-o descrie sărind, viața-și continuă micile griji și-amănunte.

Scriu cartea care pleacă în viitor fără mine.

...Acolo, cândva, așezată cu pe trepte de lut, să mă-aștepte.

3

Tot ce se scrie în liniște, cu o floare de henga, pe malul râului Ior, la umbra Muntelui Sacru, se-nvecinează cu soarta. Astfel răsare și luna. Ea iese cu razele-n brațe, împarte, grăbită, la toți cât au dreptul și-n urma ei crește candoarea sau neaua. Vechea zăpadă se știe-obligată să scurme cu gheare-ascuțite-n pământ până când e visare.

Dar ninge? Sau înflorească iar caișii? Explozia lor a spart ora. Și luna-i acum plămădită-n egală măsură din zi și din noapte, ca mine. În ea se adună milenii de suflete care îi dau consistența.

E noapte. E clipa. Întunericul are un soare al lui, de-ntuneric. Secunda adună eternul în pumni, iar spațiul acesta rezumă întreg universul. Scriu cartea - ea pleacă la drum fără mine, dar foile ei cresc în crengi de măslin.

Scriu întru tine, Elena. Iartă-mi mulțimea de eu-uri. La tine ajung totdeauna cu cel care surd. Întrebări fără rost devansează iubirea. Nu nu veșnicul simte nevoia de-un dram de neștiință ci, iată, și facerea lumii. Din peștera morții se-aude cum latră la suflete câinele Zerv. Să scrii dintr-un gând și secunde un vers. Puterea privirii curbează o pagină albă. Precum anii mei, poeziile-mi sunt numărate. În genii-și ascunde ce-i viu, bogăția, de moarte.

Ci, hai să mai rădem privind bătrânețile noastre! Râde de noi bătrânețea în hohote ca o cădere pe treptele fragede-n iSymposioni. Poate că vine și timpul să spunem uimiți: iVai ce tineri eram! Aveam șaizeci de ani...i

...Și acum, așteptăm. Așteptarea de azi va întări cea de ieri și astfel de nebăruit va fi cea de mâine. Singurătatea e mai răbdătoare ca viața.

Ci, iată-ne soarele nostrul cel mult alungit. O ia de la capăt metafora zilei. Lumea-i mai simplă, în sine, ca noi. O coardă vibrează, compune materie sentimentală. Cum să lipsim universul de ființele noastre, când noi îl gândim și-l facem, astfel, să existe?

Lăudată să fii, simetrie ciudată, a celui ce nu-i de Negândit, și care ne-aduni dimpreună!

Dă-i, Doamne, Elenei o zi norocoasă cât veacul!

DESPRE POEȚI SUICIDARI ȘI FRUMUȘETEĂ ARMATEI ROȘII

de LUCA PIȚU

Încerc să clasific narcisicele tertipuri gogoșiene de impresionare și influențare a celorlalți, de atragere a celorlalților pe orbita propriilor hachițe și/sau interese ale influențatorului, ale sinucigașului perlocuționar din closetul profesorului N. Dacă lăsăm deoparte ca, momentan, neinteresantă izbirea curului copilăresc de dușumeaua parentală, ele îs, cum rezultă din cercetura noastră dezordonată, de natură perlocuționară, adică implementate by saying, urmat ori nu de simularea gestemului autodistrugerii, și sunt rubricabile în:

1. mimeme suicidare, atașabile periodului predecembriu și, după 1989, sublimabile în greve ale foamei, demisii + demisia demisiei;
2. greva foamei, bine mediatizată pe plan municipal, dar niciodată antamată la modelul serios, măcar de florile mărilor;
3. demisia din funcții vremelnice și, mai mult, simbolice, urmată de revenire grabnică asupra deciziei, rugămințile prietenilor amuzați și ale clienților «interesați», neîntârziind, pe fond de spectacol caragialian și proză măricică a demisionarului profesionist în cotidianul numărul un' al târgului;
4. demisia demisiei, cu referire precisă la Căutarea căutării, placheta poetică a eroului nostru de tranziție, înțelese, ambele, autoreferențial, specular, nu în regim de superlativitate.

O dată evidențiată, în structura ei de profunzime, perlocuționaritatea acestor șolțicării gogoșiene, rămâne să ne achităm de partea narațională, de ilustrarea lor cu exemple edificatoare și alte istoriete **croustillantes**: de soiul celeia cu blocarea în closetul profesorului N., a cărui fiică îl traduse cu un coleg de facultate și cu invitarea proprietarului apartamental de drept micționeze în Piața Unirii până ce își va fi minat «părăsitul» de curmat zilele. Lui Emil Brumar, altădată, i-a promis că-și dă foc în vecinătatea statuii lui Cuza, cu un chibrit suedez și o pungă de benzină ascunsă sub căciulă, ca protest pentru nu știu ce întârziere editorială. În prezența noastră, pițuliană, a jucat comedia aruncării de la etajul patru, cu balans neprimejdios deasupra puțului scării nicolinene, ca represalie la infiltrația de apă din camera fetiței. Bineînțeles că ni l-am făcut dușman, o vreme, și Brumar și eu; bineînțeles că și Brumar și eu i-am răs în nas, dezamorsându-i trucul, care i-a ținut cu o amică literară din București, unde s-a putut da în stambă **joyusement...** până ce a trecut Domnița Petri pe la acea (plânsă, panicată și dornică să intervină la Manole pentru recuperarea editorială a poetului bahluvian & neînțeles de contemporani sau orânduire), recomandându-i să-l lase în pace atunci când omul vrea să-și bage țeasta sub duș ori în cuputorul aragazului: «Când s-o plectisi, ne caută el în sufragerie, că n-o să ne lase să bem singure bunătate de Krepkaya!»

Cu o zi înainte, goi și piliți, cercaseră să se arunce de pe coperișul blocotețului din

cartierul mărginaș, însă le-a tăiat elanul o ploaie mocănească, densă și rece, suscitatoare de comentarii dușmănoase la adresa regimului ceaușiu: «În pizda mării lor de comuniști, nici pentru luatul zilelor nu-ți oferă condiții prielnice!»

Dar, cum lăsa să se înțeleagă adineaori, amenințările cu greva foamei, demisii și demisia demisiei, la care va fi făcut ecou **Monitorul de Iași** cu periodicitate pendular de previzibilă, reproducând și poza de circumstanță a lidărilor local, ele alta nu-s... decât sublimări de tranziție ale sinuciderii perlocuționate predecembrii, introdusă de mine în mașina de teoretizare a cafenelei hermeneutice, alături de preameneasca, hegelianna dorință de a fi recunoscut, lăudat, adulat, comentat, curpapat, compătimit, premiat, citat, recenzat, candidat, etc. Uitați însă, uita-m-ar securicomuniștii, episodul, petrecut în Bojdeuca țicăuană a lui Mihail Ursachi, cu recursul gogoșian la ascuțișul unei lame aduse de acasă în scopuri histrionice.

Lectorul grăbit, ori cu memorie neștrașnică, ni se pare că va schimonosi versurile poetului cu douăzeci de ani petrecuți la pandaimoase, sub varii regimuri, și, în urma travaliului său de «lucrătură deconstructivă», o să rezulte ceva hipertextual, ceva fain, anume că **doar flocarii și codoșii/Joacă-n hora morții roșii**. Noi, iștealalți, am clama, galvanizați entuziaști, izbindu-ne arătătorul de tâmplăria țestei personale: «grozava lucrătură

se adeverează o formidabilă cetitură! Moartea, curvă bolșevică? **Il aurait fallu y penser!**»

Căci, pentru doxa de finisecular și început milenial, dama cu coasa nu vine de la Berlin, ci din Răsărit, nu? Nu, aparent nu, de-i dăm crezare poetului cernăuțean înecat în Sena, ce i-a îngermanizat lui Cioran **Die Lehre von Zerfall**, adică autorului **Fugii morții**, pe care traducătorul hexagonal, ajutat de noi, îi cu ecouri din valeryanul **Cimitir marin**, îl face să spună: **La mort, la mort est un maître venu d'Allemagne**. Dar... poate că Paul Celan, stihuitorul cu pricina, nu aluzionează numai la Gulagul național-socialist. Imposibil să nu fi intuit și el, măcar o fracțiune de secundă, că Gulagul celălalt, krem-marx-linist, krem-leninist, krem-staleninist, fu edificat și el cu cărămizi nemțești, așa cum avea să documenteze Alain Besançon în Geneza intelectuală a leninismului. De la Petru cel Mare la Vladimir Ilici Ulianov și Iosif Djugașvili, care-i sursa de meșteri dacă nu ținutul hegelo-luteran? Lenin îi fu ucenic, apoi calfă, Meșterului Karl, iudeului convertit la protestantism, cu mamă olandeză și cam antisemit în **Chestiunea ovreiască**, nu?

Pe urmă, rușii vechi posedau un singur vocabul pentru ideea de frumos și pentru aceea de roșu. Nici azi **krasivii** nu e prea îndepărtat, fonetic vorbind, de **krasnii**. Crava roșie îi krasnii galstuk, iar galstuk = Hallstück, altă contribuție tedescă. Nu-i frumos ce e frumos, ci-i frumos ce iaște roșu. Frumoasă armată mai erea, prieteni, Armata Roșie; krasivaya mai fu Krasnaia Armia: frumoasă, roșie, ca o... execuție în Piața Roșie, în Manta Roșie, în Moartea Roșie. **Albul culus și negrul cunnus** trec, se schimbă, se primelesc, în vreme ce limbile, roșii, ale culi - & cunnilinctoilor de serviciu, ele, perdurează. Poetul Horia Zilieru, cel cu pseudonim stahanovist, întrebat dacă a cântat, în obsedantul deceniu dejian, clarificările aduse în satu-natal de Armata Roșie cu baioneta, îmi mărturisirea, la un târg de carte din holul Teatrului «Luceafărul», că, desigur, glorificase Krasivaya Armia în viersuri vibrante, însă... izbutise, conținând e caracterul pervers + duplicitar al semnificativului, să împace varza pupincurismului și capra disidenței căci - o leacă mai târziu, sub Cumătrul Ceaușinchi, pe vremea decretului cu obligativitatea sporului demografic -, liberatoarea oaste cîrmîzic avea să evoce lectorilor isteți, la nivel metaforico-alegoric, sentimentul de ușurare produs unei gagici, unui cuplu, unei familii, de reparația ciclului menstrual, indice al sfărâmării jugului fascist al gravidității dorite doar de politica partidului național-comunist, semn că se poate trece la noi strengării ori că viața merge înainte, orice-ar spune Kunte Kinte.

Să nu-i dăm uitării, dară, pe stihuitorii ce, precum H.Z., au nemurit frumusețea armiei sovietice slobozitoare, necum pe ai de au vituperat, asemeni lui Radu Gyr, târfa roșie a bolșevismului ori au vărsat la dosar, ca Paul Celan, dovada incontestabilă a originilor nemțești ale morții. Iubirea noastră o merită, cu prisosință, tustrei: cu toate că din pricina osebite, poate și incompatibile unele cu altele.

LUMINA BROAȘTELOR

Decor: Hala de producție a unei fabrici, cu mai multe bancuri de lucru pe care se află, pentru reparat, calculatoarele electronice, monitoare, ceasuri de perete, etc. Scaune înalte, ca de bar. Undeva se află un difuzor nevăzut.

Personaje: Napoleon, șef de secție; Adam, muncitor; Catiușa, soția lui Adam; Ulise, muncitor; Iliade, maistru; Cornelius, președinte.

SCENA 1

(Intră Catiușa, femeie frumoasă, purtând îmbrăcăminte sărăcăcioasă)

Catiușa: Ce faci, bărbate, te-am căutat prin tot orașul!

Adam: Bine, ce să fac! Tu ce cauți aici?

Catiușa: Păi azi nu e zi de salariu?

Adam: Nu, că s-a decalat.

Catiușa: Și de ce mai stai la serviciu?!

Adam: Am mai avut câte ceva de rezolvat.

Catiușa: După program?! Mai lasă-l naibii, că n-o să-ți ridice nimeni statuie!

Adam: M-a stârnit una de la cazangerie; făcea duș cu ușa deschisă!

Catiușa: În locul tău aș fi violat-o!

Adam: Păi asta am făcut și eu!

Catiușa: Și ai avut greutăți cu ea, s-a zbătut?

Adam: Da, bineînțeles! A ținut morțiș ca mai întâi să se îmbrace și să dea telefon soțului că întârzie... în timp ce eu...

Catiușa: Ei hai, gata, caută să uiți, a trecut! Hai acasă! Nu ți-e foame?

Adam: Nu. Am mâncat niște cal.

Catiușa: Cal?! Unde?

Adam: Pe aici prin preajmă; știam că acasă...

Catiușa: Da, ai dreptate. Cred că ar trebui să mă angajez și eu. Nu mai merge!

Adam: Ce ai în sacoșa aia?

Catiușa: Nimic, am trecut prin piață.

Adam: N-ai vreun ziar, vreo integrămă, ceva?

Catiușa: Nu.

Adam: Păcat că n-am nimic de băut!

Catiușa: Dacă luai salariul!

Adam: Ehehe! Dar în sticla aia ce ai?

Catiușa: Aici?! Clor.

Adam: Aha! Dă-o-ncoace să vedem! Mi-e o sete teribilă!

Catiușa: Ce faci, omule, Doamne ferește! Ai golit-o pe toată și eu n-am nimica negru! De ce nu ți-ai făcut testamentul dacă aveai de gând să te sinucizi?!

Adam: Dacă n-ai avut integrale! Și să știi că mi-a căzut foarte bine!

Catiușa: Ce să-ți cadă?! Află de la mine că ești un om mort, mă miră că mai și trăncănești!

Adam: Eu? Fii serioasă! Dacă vrei fac și flotări!

Catiușa: Vai de mine, dar eu ce să fac?! E vreun telefon pe aici?

Adam: Pentru ce?

Catiușa: Să telefonez la morgă și la un preot!

Adam: Poți să dai și la președinte, dacă ai chef! Uite-l acolo!

(Catiușa găsește aparatul, ridică receptorul și bate în furcă)

Catiușa: Alo? Alo? Sunteți centrala? Dați-mi

ioan suciu

vă rog cabinetul medical! Cum nu mai e?! Cum „s-a desființat”? Dar dumneavoastră cine sunteți? Portarul? Aha! Doamne dragă, eu n-am fir cu orașul, poți să suni dumneata la „Salvare”? Cum „din ce să suni”? Soțul meu s-a sinucis! Da, a băut o sticlă de acid clorhidric! Aici, la locul de muncă! Hai, domnule, înțelege situația! Ce secție? Un moment! Adame, ce secție este aceasta?

Adam: Trei!

Catiușa: La secția trei! Da, bine, dar te rog cât mai repede!

(Catiușa închide telefonul. Adam examinează eticheta sticlei)

Adam: Știi că e palpitantă eticheta asta? Ia uite, îmbutuliat în 1971! Licoare boierească!

Catiușa: Te simți bine?

Adam: Excelent! Păcat că e lumina prea slabă!

Catiușa: N-ai vrea să-ți aduc o lumânare?

Adam: Mai bine adu veioza aia mai aproape!

Catiușa: Unde-ai văzut tu mort să țină în mână o veioză?

(Intră Ulise)

Ulise: Bună seara!

Catiușa: Bună seara! Bine-ai venit, domnule! Sunteți doctor?

Ulise: Nu! Sunt nou angajat; mi-a spus portarul că e o problemă urgentă aici!

Catiușa: Da, așa e! Soțul meu s-a sinucis la locul de muncă!

Ulise: Vreau să vă spun de la început că eu nu suport cadavrele! Am făcut un an de sanitar-veterinară, dar de fapt sunt lăcătuș! Unde e

mortul, l-ați dus?

Adam: Unde să-l ducem?

Ulise: La morgă, la policlinică, spuneți că s-a sinucis! Unde e?!

Catiușa: Aici.

(Ulise face câțiva pași, adulmecând)

Ulise: Nu se poate!

Catiușa: Doamne, soțul meu a băut o sticlă de acid clorhidric! Poftim, asta e sticla!

(Ulise, după ce examinează sticla): Într-adevăr, e goală!

Catiușa: E grav?

Ulise: Da, e grav. Dânsul nu știe unde s-a ascuns mortul?

Catiușa: Dânsul e soțul meu!

Ulise: Cel care a băut clorul?

Catiușa: Chiar el!

Ulise: În cazul acesta, dați-mi voie să vă prezint condoleanțele mele!

(Ulise sărută mâna doamnei și-i strânge mâna lui Adam)

Catiușa: Plecați?

Ulise: Da, s-a făcut târziu.

(Ulise iese)

Catiușa: Adame, hai să mergem!

Adam: Unde naiba, la cimitir?

Catiușa: Nu, n-ai costum negru, acte, de nici unele. Nu te primește. O să am cu grijă mair de toate. Hai acasă!

SCENA 2

(La început pe scenă e numai Napoleon, purtând în loc de salopetă un costum nepotrivit pentru un atelier de fabrică, având cămașă albă și cravată. Își ajustează unghiile, folosind o pilă de lăcătușerie. Stă pe un scaun amplasat în fața bancului de lucru din centrul scenei)

(Intră Ulise)

Ulise: Bună dimineața! Sunteți domnul Napoleon presupun, nu?

Napoleon: Da!

Ulise: Dați-mi voie să mă prezint! Ulise! Sunt nou angajat!

Napoleon: Ulise?! Parcă am mai auzit de numele ăsta! Ceva legat de o bătălie, de o revoltă...

Ulise: Da, ați nimerit-o. Sunt erou al revoluției fost erou al muncii socialiste!

Napoleon: Mă rog! La noi s-au făcut concedieri masive, n-am auzit de vreo nouă angajare! Aveți vreo hârtie la mână?

Ulise (îi arată niște acte): Bineînțeles! Transferul, vizita medicală, sănătate perfectă, n-am nici o problemă! Am și certificat de handicapat!

Napoleon: Bine, domnule! E un banc liber acolo!

(Ulise se duce la bancul de lucru, ia un ciocan și lovește într-un ceas de perete, provocând un sunet prelung. Apoi se apropie de Napoleon ținând ciocanul ca pe un cuțit, rânjind, cu ochii bulbucați nefirec)

Napoleon (îngrijorat): Ce faci, dom'le?!

Ulise: N-am mai auzit nici un banc de la revoluție încoace!

Napoleon: Ascultă, domnule, să știi că la noi se muncește!

Ulise: Știu! D'aia am și venit aici!

Napoleon: De unde-ai venit?

Ulise: De la Itaca - U.T.C. - Srl!

Napoleon: Ce fabrică e asta?

Ulise: Nu e fabrică, e închisoare particulară.

Am trecut și aseară pe aici.

Napoleon: De ce?

Ulise: Să mă prezint! Credeam că se lucrează! Știți, la Itaca programul era zi lumină.

Napoleon: Noi suntem cu capital majoritar de stat. Programul nostru este de opt ore.

Ulise: Foarte bine. Am bănuț. N-am știut însă când începe și când se termină. N-am găsit decât un muribund.

(Intră Adam)

Adam: Bună dimineața!

Napoleon: Ai întârziat, Adame!

Adam: Am avut niște probleme...

Napoleon: Am înțeles că nu prea te-ai simțit bine. Mi-a spus soția ta că te-ai sinucis. Mi-a dat telefon: e adevărat?

Adam: Da, e adevărat, a dat telefon!

Napoleon: Faceți cunoștință! Dânsul e nou la noi!

(Ulise face un semn amical cu mâna)

Adam: Ne-am cunoscut de ieri!

Ulise: Dânsul a băut acidul!

Napoleon: Care acid?

Adam: O sticlă!

Napoleon: Și cum te simți?

Adam: Bine. Normal!

Napoleon: E clar. Păcat!

(Intră Iliade)

Iliade: Bună dimineața! Adame, ai încurcat-o!

Adam: Să nu exagerăm; mă simt excelent!

Iliade: Ia ascultă, e adevărat c-ai rămas ieri după amiază în fabrică?

Adam: Da.

Iliade: Pot să știu și eu de ce?

Adam: În ce calitate mă întrebi?! Partidul și funcția dumitale s-au desființat! Așa că scutește-mă!

Napoleon: Totuși e interesant! Chiar, de ce ai rămas, Adame?

Adam: Mă desprind greu de locul de muncă; sunt prea legat.

Iliade: Nu cumva era vorba de un cal?

Ulise: Nu, că era cu nevastă-sa!

Iliade: Dânsul cine e?

Napoleon: Un nou coleg!

Iliade (către Adam): Mai bine recunoaște că ți-a fost foame!

Adam: Ce dai?

Iliade: Domnu' șef, noi aveam o căruță cu un cal, care aducea cărbuni la cazane.

Napoleon: Da. Îl știi. Și?

Iliade: Nu mai e calul.

Napoleon: Dar unde e?

Iliade: L-a mâncat Adam ieri după amiază!

Napoleon: Nu se poate! Adam s-a sinucis!

Iliade: Cred și eu, după un cal întreg!

Ulise: Nu de la cal, de la acid!

Iliade: Ce acid, domnule?! De cum am venit de dimineață am fost chemat la conducere. Credeau că-i vorba despre mine!

Napoleon: Și?

Iliade: Și s-au lămurit. Norc cu portarul!

Ulise: Eu zic să nu-l mai amărăm și noi pe domnul

Adam, că are destule pe cap! Mai bine să-i sărim în ajutor cu ceva!

Napoleon: Chiar așa! Poate-i trebuie vreun coșciug, vreo mâncărică de post! (către Adam). Spune, omule, deschis, sincer! Vorbim și cu sindicatul...

Adam: Mulțumesc, se ocupă nevasta și rudele...

Ulise: În orice caz, noi suntem alături de dumneavoastră în greaua pierdere suferită!

Adam: Mulțumesc frumos tuturor organelor! (Se aud bufnituri, explozii, un fum dens pătrunde în scenă)

Iliade: Dacă ai certificat de deces, poate scapi de imputare!

Napoleon: Oricum, Adame, până-ți clarifici situația, treci la muncă și fă-ți norma!

Adam: Am înțeles, dom' șef, cât sunt la serviciu, muncesc de rup. P-ormă dac-o fi nevoie, să-mi dați câteva zile de concediu să-mi tai porcul și să-mi aranjez și eu cavoul!

Ulise: Nu-ți face probleme, domnule, te ajutăm noi, o etajeră, un candelabru, punem noi mâna...

Adam: Mulțumesc!

Napoleon: Gata, toată lumea pe baricade! La treabă!

(Toți agită sculele zgomotos, cu excepția lui Napoleon)

Napoleon: Iliade, du-te prin fabrică și vezi ce-i cu zgomotul ăsta care ne conturbă de la lucru!

(Iliade iese. Sună telefonul și Napoleon ridică receptorul; ascultă un timp, spune „Da” și închide cu un aer grav)

Napoleon: Hei, alo, mai terminați cu ciocăneala asta tâmpită!

(Ceilalți se opresc din lucru); s-a primit un protest de la un grup de inițiativă. Situația firmei noastre e grea. Am moștenit utilaje vechi, uzate tehnic și moral! Ele au fost importate cu 20 de ani în urmă. Este de datoria noastră să ne afiliem la acest protest, contra unor investitori străini verși, care pe dolari udați de sudoare ne-au dat tehnologie depășită de două decenii!

Adam și Ulise (într-un glas): Ne afiliem!

(Bufniturile de afară se aud în continuare. Intră Iliade).

parodii

gheorghe pârja

Cavalerul palid

(Luceafărul nr. 12/1996)

Prin porți și prin uși cavalerul dreptății
Intră și trece cu pas apăsător
El are în grijă destinul cetății
Și grija de înc-un mandat.

Drumul făcut până acuma promite
Și nu că e fratele meu îl votez,
Pe cal, în mașină - ori pe jos - înainte!
Purtat de-al partidului crez.

Nimic, dar nimic nu-i împiedică mersul
E azi în Desești, mâine hăt la Săpânța
Cu pixul în mână învinge și stressul
De fier oțelii i-e voința.

Cavalerul palid în uliți apare
Îi sar toți primării-nainte,
L-așteaptă poporul cu pâine și sare
El gustă și bea și... promite.

Lucian Perța

Iliade: Domnu' șef, situația e-n felul următor: Hala nr. unu e-n ședință de sindicat, ține de șapte ore. La Hala cinci e inventar de trei ani iar Hala șapte e în flăcări!

Napoleon: Ce flăcări?

Iliade: Nu știu, că nu se apropie nimeni!

Napoleon: Și pompierii noștri?

Iliade: Pompierii?! Nu știți c-au trecut la S.R.I.?

Napoleon: Fir-ar ai dracului de nenorociți! Pe ce fiare am dat noi banii!

Iliade: Așa e! Domnu' șef, eu am un plan!

Napoleon: Foarte bine! Ține-l pentru dumneata!

Iliade: Dar eu am un... (întrerupt de vocea din difuzorul nevăzut)

Președintele: Atențiune! Vă vorbește președintele societății. Situația în unitatea noastră este (întrerupt de mici explozii care se aud tot în difuzor)... de aceea, de azi încolo (explozie; intervine o voce de copil): „numai cu pasta de dinți Colgate puteți combate cariile!”

(Vocile din difuzor se întrerup brusc. Liniște pentru o clipă)

Iliade: Dați-mi voie să vă explic! Datorită scurgerilor de apă din țevile noastre s-a format în apropiere un eleșteu de toată frumusețea!

Napoleon: Foarte rău!

Iliade: Nu e rău deloc, fiindcă e plin de broaște!

Napoleon: Și?

Iliade: Și puii de baltă au preț bun la export! Prin curtea noastră zac multe recipiente nefolosite. Astea le putem instala pe malul apei, cu câte o sursă de lumină deasupra; în timpul nopții gângăniile vor veni la lumină iar broaștele vor sări spre poloboace să prindă insectele. Dimineață butoaiile vor fi pline cu marfă de export!

adrian costache

La început dormiră. Două sau trei zile la rând, c-o dorință, fără egal, de-a face un lucru serios... Somnul lor era un somn odihnitor... Și respirau cu nesaț aerul ușor ozonat, în puținele plimbări din primele zile, mai ales după masa de prânz... Apoi simțiră ceva nostalgic, o ciudată întoarcere în propria existență și această nostalgie le strică parte din somnul în care-și regăsiseră o mută înțelegere și amânară adormitul conversând cu lumina aprinsă, banal, melodramatic, cu pauze mari între replici.

- Cum trece timpul ăsta! remarcase deodată bărbatul, în cuvinte care exprimau o uimire fără răspuns.

- Da! aprobese ea.

Avea cam patruzeci de ani, chip frumos de grecoaică, trăsături grave de tragediană, dar cu riduri furișate în jurul ochilor și care o făceau să arate îngrozitor (ea spunea asta!) în aname dimineți. Era acum plină la trup, formele de odinioară abia mai păstrau palide urme, ca-n șterse fotografii, și acesta este un lucru de necrezut față de fata subțire care fusese cu douăzeci de ani în urmă...

- Cu douăzeci și trei! îl corectase ea. Atâția ani sunt de când ne aflăm împreună...

- Douăzeci și trei?! întrebase și glasul lui căuta o cale de a înțelege și cuprinde timpul, dar și o neîncredere în această puțință, ce venea din adevăruri abstracte pe care era inutil să le mai explice, fiindcă ele nu rezolvau niciodată nimic.

- Douăzeci și trei! exclamase ea ca și cum acesta ar fi fost un câștig al victiei de care el nu era prea conștient.

... Apoi făcură plimbări mai dese și mai lungi. Două plimbări pe zi, obligatorii de-acum, una după masa de prânz, iar alta, seara... Se temeau amândoi să nu se îngrașe... Descoperiră chiar un mic ritual al fiecărei plimbări, începând cu alegerea drumului. Motivau de fiecare dată de ce mergeau într-un sens sau altul. Și se opreau în fața unor lucruri absolut banale pe care altă dată nici nu le-ar fi băgat de seamă. Căutau sensuri mari în mărunțișuri. Dar mai ales cercetau de fiecare dată cerul, se opreau cu fața spre apus, se extaziiau..., dar extazul lor era mai mult verbal, căci nu păreau să mai aibă puterea de a-l trăi cu adevărat. Lipsea fervoarea de odinioară, lipsea credința în frumusețea aceea care-i putea cândva mântui, în umbra de eternitate pe care cerul ar fi putut-o arunca asupra lor.

- Privește ce apus extraordinar!... Invasia de lumină sângerie! Presentimentul unei alte lumi, căci acolo răsare soarele!... se bucura placid, aproape neutru el.

femeie în vârstă, ducând de mână propria ei fetiță.

- Unde-a dispărut cățelul, mamă?! își ridică fata ochii în sus.

- Cam exagerat! aprecie altcineva. Să stea toată noaptea în frig!

- Cum ți s-a părut? întrebuse o voce de femeie bărbatul.

- Cum să mi se pară?! Nu-i bine să-ți trimiți nevasta singură în concediu!

- Dar nici bărbatul! spuse femeia, care nu era urâtă, zâmbind.

- Prostii! concluzionă undeva, mai în față, un alt bărbat. Așa după câteva zile, dragoste mare! Individă era rea de muscă!

- Dovadă că a cedat foarte repede! îi replică tovarășul lui, tot un bărbat îmbrăcat cu o cojoacă de oaie.

Ascultară comentariile până aproape de

MIRAJ

- Și norul acela!... Seamănă cu un coif! făcea ea un pas mai departe.

- Într-adevăr! Iată și vulturul din vârful!

- Gata să zboare!

În a patra zi descoperiră cinematograful stațiunii. Își puseră în gând să vadă toate filmele, cât vor sta acolo.

- L-am mai văzut! făcea el.

- Ce contează! ridică ea din umeri cu o fărâmă de grație indiferentă.

Văzură astfel filme vechi și filme foarte vechi și filme naționale pe care altminteri nu le prea vedeau. Unele erau făcute cu zece ani în urmă, altele, cu douăzeci de ani, dar ei le văzură conștiincios și câteva le plăcură și de astă dată, în vreme ce pe altele le simțiră cu adevărat demodate și se mirară de naivitatea tinereții lor. Le acceptară totuși pe toate așa cum erau și le comentară lapidar, ca și cum restul comentariului ar fi fost făcut atunci cândva, definitiv, când fuseseră văzute prima oară...

II

Când văzură „Doamna cu cățelul” după nuvela lui Cehov, nimic nu păru să se deosebească de celelalte dați. Sala era aproape plină, dar o parte din spectatori erau copiii care veniseră cu părinții în stațiune.

Ei tăcură tot timpul filmului, în vreme ce-n jurul lor se rosteau șoapte, întrebări, chiar judecăți de valoare, nedumeriri de copii...

-Nu-i deloc educativ! aprecie o femeie din spate la un moment dat.

Cineva interveni însă și o rugă, politicos, să se abțină de la comentarii.

Și comentariile cele mai multe se făcură, firește, în lunga ieșire din sală.

- Dar ea n-avea copil?! voi să știe o

ieșire. Și abia acum discutară și ei.

- Ce ochi avea! zise femeia și părea cu adevărat impresionată.

- El sau Ea?!

- El, Batalov!... Dimitri!... Demonici!

- Nu mi s-a părut. Avea mai degrabă ceva bun și sensibil în el, un fel de înțelegere a lucrurilor, dar și o conștiință a neputinței de a scăpa. Căci problema cea mai interesantă e asta, totuși!

- Desigur! acceptă ea. Zbuciumul ei!

- Care se convertește în risc și opțiune! Fără însă ca ea să rezolve ceva mai mult decât el.

După care tăcură. Erau amândoi plini de acele imagini de celuloid, le repetau, le interogau. Se mai plimbară o vreme răsărise luna, dar în jurul ei era o aureolă ciudată. Femeia voi să știe ce rost avea acea aureolă. În glasul ei se citea speranța că nimbul acela ar fi putut să însemne ceva, poate o schimbare, poate un început misterios, o aventură chiar.

- Nu înseamnă nimic! răspunse bărbatul, gândind pozitiv sau poate blazat. Sau obosit de metafizica tinereții... Sau cine știe?!... acceptă el deodată o altă posibilitate, nerosită însă.

Urcară apoi treptele, tăcând din nou. În camera hotelului, la etajul doi, era liniște și lumina lunii pătrundea până la ei. Întinși pe pat, priviră amândoi afară la lună și apoi camera, care avea în ea ceva obosit și vag trist. Un fel de sfială apăruse pe neașteptate între ei. Iar sfiala nu se știa de unde venea, din dragostea lor de odinioară reînviată o clipă, din lumina lunii care ar fi putut să fie semnul unui nou început, sau din filmul pe care abia îl văzuseră. Avură chiar sentimentul că erau doi străini într-o cameră de hotel și că se numeau Ana și Dimitri.

Mai târziu, se iubiră, privind luna...

CLASICISM,

ÎN ANTECAMERA MODERNITĂȚII

de DANIELA ZECA

La șapte ani distanță de ultimul volum - cifră fatidică în ordinea poeziei -, Coman Șova revine cu o culegere de versuri, **NEVOIA DE ALB***, răscumpărând toate avatarurile unei absențe prelungite.

Nevoia de alb, Citirea în vise, Sfera, Starea de târziu, Cercuri concentrice - cicluri definitorii ale volumului, sunt tot atâtea trepte de inițiere în labirintul dilemei lăuntrice, al incertitudinilor eu-lui - și de aici jocul măștilor, al travestiului și al metamorfozei: „Ajung sub osul frunții/Privesc cu uimire în jur/Îngrămădirea de taine/de culoarea cerului de iarnă/cibernetică pură/Trec mai departe/mă las în voia sângelui și ajung/în incinta mierlei de purpură”. (**Note de călătorie**)

Firul Ariadnei într-un astfel de labirint, nu lipsit de proiecții thanatice, de cercuri ale vârștelor și de „antasma ale anxietății - îl reprezintă mersul în cona vântului: „Când pentru toți totul s-a prăbușit/tu să apuci din nou uneltele/ca și cum nu s-ar fi întâmplat nimic/dis-de-dimineață” (**Monolog**), dar și convingerea compensatorie că **Poezia**, care îi este predestinată, îl va salva: „atunci vine Ea/în mâna dreaptă în vârful peniței/în piept în ochi pe tâmpile/în pori în lacrimă în respirație în umbră/mă ocupă pe de-a-ntregul/Și sunt al ei”.

Nici un fel de orgoliu trucat nu e în această predispoziție de a te lăsa scris, datat gravitației ultime

a imaginarului propriu. Dimpotrivă, o anume seninătate nu pasivă, ci împăcată cu lumea, decurge din ideea că eul străbate pe urmele altora, pe „amprente” ascunse în „fîrea lucrurilor”.

Din această obsesie a firii primordiale Coman Șova construiește un motiv recurent, expus în tonalități și variante distincte: „și ce se întâmplă se va mai întâmpla/Privește sămânța/e leagănul întâmplărilor ce vor veni/Privește părinții/prin ei/un pas din drumul copiilor/este făcut” (**Amprente**).

Reprezentările onirice din ciclul **Citirea în vise**, poate cel mai izbutit din volum, subscriu unei viziuni de apocalipsă contemporană în ton halucinant, abrupt. Formula lui „se făcea că...”, prin care debutează, de obicei, visul nu induce în vers nici un fel de romanțări ale contururilor, ale subtextului. Ochiul întors spre tărâmul de umbre e un ocehan mai viu, iar peregrinările în somn se opresc, în cele din urmă, în aceeași zonă a ambiguității și multiplicării sinelui, până la starea de criză: „Am mai observat că nu eu/ci altul care eram eu/vorbea pentru mine/spunea da fără să creadă că este da...” (**Nu mai eram**).

Sfera, e, prin excelență, partitura erosului, în contrapunct cu următoarele două cicluri ale volumului, marcate de apăsarea duratei și a unei iminente treceri blagiene, care preschimbă totul. Poemele de iubire stau adesea sub zodia litotei, în

transcrieri de filigran. Luminozități bine dozate încadrează spații de lamento viril ori de calm, izvorât din pasiunea împărtășită: „Acesta sunt eu sub amarele stele/aceștia părinții din care venim/acestea-s păcatele/vinde-le/Oprește doar clipa în care iubim”.

Starea de târziu și Cercuri concentrice, mai complicate metaforic și prozodic, sunt retrospecții lirice ale propriului destin ajuns în ore-limită, „până la marginea morții”. Îngerul morții bănuiește printre rânduri, „dilată cercurile”, iar în interstițiul astfel creat, o infuzie de luciditate amar-reflexivă umple golurile: „Albastru-i greu, ninsoarea lungă/sub pensule de iconari” (**Firească, poate**).

„Nevoia de alb”, niciodată clamată, ci doar șoptită, se clarifică în finalul volumului ca o aspirație spre clasicitate și reconciliere cu lumea. Icoloco, albul ninsorii capătă reflexe albastrii, conotații funeste, ale sfârșitului reînviat dincolo de lucruri. De aceea metafora concentrată a iernii nu reprezintă o obsesie unicromă, ea e diversitate, sub un singur spectru al temperamentului apolinic.

DEBUTUL LITERAR AL UNUI TENOR

de LIVIU GRĂSOIU

Viața literară a ultimilor ani oferă, fără îndoială, multe noutăți și surprize. Dintre acestea din urmă se detașează schimbarea „tutudinii viitorilor scriitori față de debutul lor editorial. Din ce în ce mai rar el stă sub semnul responsabilității, al autocontrolului și al exigenței față de sine și de creația proprie. Existând pretutindeni edituri, și cum românul s-a născut poet (i s-a inoculat asta de 150 de ani), asistăm la o avalanșă de cărți de versuri, imposibil practic de parcurs cu seriozitate, imposibil de a fi comentate, fie și în fugă, pentru că, totuși, revistele de cultură sunt puține, iar criticii interesați în comentarea producției la zi, tot mai rari. Revenind la condiția debutului (și a debutantului), unele cărți și unii autori beneficiază de recomandarea scriitorilor consacrați, sau de selecția prilejuită de vreun concurs de creație. Atunci rezultatul este adesea notabil și se naște speranța că în literatură se va mai impune o voce. Alteori însă asistăm la intrarea în forță pe scena literară printr-un debut impunător cantitativ, menit a pune pe gânduri pe oricine. Un autor care apare pe neașteptate nu cu un volum, ci cu două sau chiar trei începe să reprezinte un caz. De gramofonie, de defulare, de așteptare îndelungată ori trudă chinuitoare asupra versului. Tocmai de aceea gestul nu trebuie trecut cu vederea. Și cu atât mai puțin cel ce semnează.

Un exemplu recent îl constituie dl Anatol Covali, cunoscut solist al Operei Române, care se prezintă publicului, nu în costumele lui Otello sau Radames, ci între copertile a două cărți: „Destin”, tipărit de Editura Europolis din Constanța și „Văltorile sufletului” publicat la Editura Eminescu din Capitală. Ambele sunt datate 1996.

De la primele pagini și după răsfoirea superficială a lor, se constată că dl Covali nu s-a jucat de

a poezia în anii din urmă, ci i-a fost credincios slujitor. De ce nu a avut curajul să-și adune producția lirică, ne-o spune el însuși: „N-am vrut și n-am putut ca să mă vând/cântându-le tiranilor osana,/dar nici n-am îndrăznit să ies din rând/ca înfruntându-i să accept prigoana”. (**Mărturisire despre credință**). Este spovedania unui om care nu s-a vrut erou, dar care a comis eroarea de a generaliza pripit. Cred că ar fi putut și dl Anatol Covali să-și publice versurile fără „ca să se vândă”. Sunt prea multe exemple ce confirmă asemenea afirmație. Bănuiesc că mai degrabă ne aflăm în fața unui artist șovăielnic, dotat cu extremă sensibilitate, însă lipsit de lecturile poeziei contemporane. Dl Anatol Covali nu s-a desprins de școala „vechilor poeți”, numai că a preluat de acolo doar aspectul exterior, tehnicismul.

Din acest sens, nimic aproape de reproșat: versificația curge normal, fără stridențe. Adesea cu inventivitate sunt manevrate terținele, catrenele, rimele interioare, ritmurile specifice poeziei populare, abordându-se chiar formele fixe ale poeziei. Și nu oricum, ci într-o carte întreagă, unde Editura Eminescu girează circa 350 de „aproape” sonete! Voi reveni.

În volumul „Destin”, ni se prezintă un suflet chinuit, bolnav. „Urâte bube/ca niște ciorchini de el atârnat” spune autorul, adăugând, spre a-și înfricoșa parcă lectorul: „Sunt plin de catacombe și de hrube/prin care curg pâraiele de scârnă” (**E cineva în stare?**). Poeziile ce urmează nu dezvăluie asemenea tenebre, ci doar resemnarea unui om care s-a văzut dat la o parte și s-a lăsat în voia sorții deloc îngăduitoare: „Am fost vândut în talciocul minciunii/ca să distrez ca paiață nebunii,/dar am primit totdeauna ca plată/dreptul de-a fi tras cu ură pe roată”

(Numai Iisus). Regretele alternează cu speranța, în silabe bine cadentate: „Era albastru, fiindcă simt în sânge/cum zborul iarăși capătă contur,/căci aripi noi îmi cresc pentru-a înfrânge/acest infern, spre-a deveni azur” (**Era albastru**). Sprijinul necontestat și permanent îl reprezintă credința. Poeme ca „Tată și frate”, „Nu mă părasi”, „Stau răstignit” dovedesc atât sentimentul față de Dumnezeu, cât și lectura poeziilor religioase scrise de V. Voiculescu, Radu Gyr ori Nichifor Crainic și publicate după 1990. Deseori dl Anatol Covali verifică pe tema condiției artistului, uimindu-se în fața harului creator: „mă uit în jur și nu-nțeleg/cum de-am rodit fantastica grădină/din care-ncep sălbatic să culeg/aceste roade pline de lumină” (**Mesager**).

Din păcate meditațiile coboară adesea în expresii terne, în plititudine care fac rea impresie: „Poetul este-acea minune/care destinul țării-i schimbă/când dezinteresat se pune/drept cărămidă-n neam și-n limbă”.

Cu oarecare discernământ din partea autorului, volumul „Destin” s-ar fi reținut din producția anului 1996. De și mai mult discernământ, însă, ar fi trebuit să dea dovadă dl Anatol Covali în selectarea pieselor ce alcătuiesc culegerea „Văltorile sufletului”. Formă ultrasensibilă a poeziei, sonetul obligă enorm, mai ales când există o tradiție binecunoscută. Din păcate reușitele sunt minime și țin exclusiv de tehnica versificației. Nici măcar în lirica de dragoste nu se întâmpină poezii memorabile, glosându-se pe marginea iubirii și nu transcriindu-se trăirea.

Și totuși inovația există! Ce-i drept doar în plan formal, întrucât sonetele nu sunt chiar... sonete. Dl Covali a apelat la cele 14 versuri tradiționale pentru a compune un fel aparte de... gazel. Fapt sesizabil la o lectură foarte atentă.

Se reține mai cu seamă o exclamație: „sufletu-mi pun/și inima mi-o pun spre a rodi”. Noblețea intenției ne anunță că dl Anatol Covali va publica și alte volume. Le așteptăm, sub bagheta unui dirijor mai inspirat sau mai sever.

mihai sin:

«CRED ÎN PRIETE CARE POATE S

- Ați fost o prezență de referință în dinamica vieții literare de dinainte de 1989 dar, după aceea, s-ar putea crede că v-ați retras deliberat din tumultul de tranziție al vieții literare. Care e prețul tăcerii?

- Eu nu i-aș zice „tumult de tranziție”. Mie mi se pare că e vorba mai degrabă de „mult zgomot pentru nimic”, de polemici de obicei „joase”, de lume și de „viața literară” care își ascund neputințele și disperările prin gesturi de „curaj” isterizat, de bravadă, de ură stupidă (pentru că mai întotdeauna nemotivată) și neîngăduință împinsă dincolo de limitele cinismului. Sunt lucruri care nu mi se potrivesc și pe care încerc și mă încăpățânez să le resping, pentru a rămâne cu însumi. Nu cred că există ceva pe lumea asta, un „preț”, care să te facă să-ți fie rușine de tine însuși. Deși, Dumnezeu mare, cred că și stadiul acesta a fost depășit. Când unui individ i se face rușine de sine însuși, înseamnă că a mai rămas în el destulă omenie, înseamnă că nu e totul pierdut. Or, acum, sentimentul acesta al „rușinii de sine” e destul de rar. Dea Domnul să greșesc, dar impresia mea e că ticăloșii și „ticăloșiile” sunt trăite cu o anumită satisfacție, ba chiar cu „beatitudine”. Nici vorbă de căință. Dar va veni și ea, cândva, întotdeauna vine... În privința „vieții literare”, e de discutat ce-a mai rămas din ea, cum am putea s-o mai definim. N-am fost nici înainte de 1989 în prim-planul vieții literare, din tot felul de cauze, pe care n-are rost să le numesc acum. Iar „după”, nu m-am retras deliberat, în nici un caz. Nu neg că sunt scârbit de anumite stări de lucruri sau de ticăloșiile și mojiiciile care, nu-i așa?, aș zice că ne prisosesc. Însă, în ce mă privește, eu mă încăpățânez să rămân „demodat” și să cred că un scriitor e scriitor cu adevărat dacă tinde, cu toate puterile lui, cu tot ce are el mai bun, să-și construiască o operă. Dacă o va construi sau nu, asta e altă poveste. În orice caz, nu pot să fiu decât intrigat de o anumită atitudine față de literatura care vine din „interior” și pe care am auzit-o acum vreo doi ani exprimată cinic chiar de un scriitor, genul acela de „Tânăr etern”: „Cărțile?! Cui îi mai pasă astăzi de cărți? Totul e să ai puterea”. Și nu glumea. Așa or fi stând lucrurile, dar mare-i grădina lui Dumnezeu... Cât privește ultima parte a întrebării, sper că s-a înțeles că nu poate fi

vorba de o „tăcere” deliberată. Altfel, e adevărat, toate au un „preț”, pe care nici măcar noi înșine s-ar putea să nu-l cunoaștem.

- Ce ați remarca în ceea ce ar putea să însemne prima perioadă postbelică de libertate a scrisului românesc?

- Cine a făcut tot ce e omenește posibil ca scrisul lui să fie liber sub dictatură, a fost el însuși un om liber, în bună măsură, căci o libertate absolută nu există, ea este o „pastilă” servită naivilor. Iar cei care au fost preaplecați, obedienți, ca să nu mai înșiruie alte „poziții” dezgustătoare, afișează nu rareori acum o atitudine de „libertate” frivolă, teribilism și un „desăvârșit” prost-gust. De aceea, perioada pe care o parcurgem, dincolo de realele ei cuceriri, pe care le simțim cu toții, rămâne una a incredibilelor confuzii, inconștient sau deliberat întreținute. Sunt atâtea și atâtea situații psihanalizabile... Hoțul poate să strige „hoțul!”, turnătorul poate să arate spre alții, după pofta inimii, sperjurul poate să jure că e cinstit și curat ca lacrima... Lucrurile astea, care țin de „boala” sau de „bolile” unei societăți, vor continua încă mult timp. Ele sunt „insuportabile”, dar trebuie să le suportăm totuși, n-avem încotro. Ne întâlnim prea rar cu atitudini clarvăzătoare, cu idei generose și limpezi. Iar când le întâlnim totuși, ele ne apar ca niște strigăte în pustiu. Din păcate, „libertatea scrisului românesc” nu a dus încă la rezultate deosebite. Cu foarte puține excepții. „Alchimia” nașterii unor opere mari, puternice, e mult mai complicată și nu e întotdeauna legată direct de contextul politic și social.

- Cum respiră literatura română actuală prin plămâniile revistelor literare? Care credeți că sunt vârfurile creșterii și descreșterii „imperului” revistelor literare?

- În ultima vreme am urmărit foarte rar, și cumva întâmplător, ce se mai întâmplă prin revistele literare. Sunt foarte dezamăgit: prea multe false probleme, prea multe „diversiuni”, prea mulți nechemați, poate mai mulți ca oricând. Înțeleg prea bine că revistele de cultură nu pot să facă concurență, în privința audienței cititorilor, celorlalte genuri de presă scrisă, mult mai populare. Dar unele reviste literare își creează impresia că nu mai sunt citite nici măcar de cei ce le fac. Situația mi se pare

jalnică.

- Ați publicat în ultimii șase ani un roman, în două volume. E mult, e puțin? Cine sau ce poate atenta la timpul de scris?

- N-am fost, nu sunt și nici nu vreau să devin o „mașină de scris”. O anumită „prolificitate” nu m-a interesat niciodată. Scriu atât cât îmi permit viața, circumstanțele, sănătatea și atâția alți factori. De pildă, din cei șase ani, unul, cel petrecut în diplomatie, n-a însemnat nimic din punctul de vedere al scrisului. Dar a însemnat, știu asta, foarte mult din tot felul de alte puncte de vedere, inclusiv al „formației” și al experienței, chiar dacă eram la o vârstă când „jocurile sunt făcute”. Îmi place și chiar fac eforturi în acest sens, să-mi păstrez o anumită „curiozitate” asupra lumii. Și nu mă sfiesc să mai învăț câte ceva, când mi se ivește prilejul și întâlnesc oamenii potriviți. „Problema” romanului meu e aceeași dintotdeauna, valabilă pentru orice carte: mult-puținul e conținut între copertile cărții și despre el se exprimă întotdeauna alții, „ceilalți”.

- Cum evaluați implicarea unor scriitori în politică?

- Aceasta nu mai e o simplă întrebare, ci temă vastă și fascinantă. Mi-ar fi poate mai ușor să scriu un „vast” eseu pe această temă, fiindcă nu-mi place să expediez nimic din ceea ce, încă, mă mai pasionează. Un interviu rămâne însă un interviu și acum mă supun regulilor lui. În general, scriitorului care intră în politică i se rezervă un rol minor. De ce anume se întâmplă astfel, e mai dificil și mai complicat de explicat (poate într-un eseu, cum spuneam). El e primit de „ceilalți” politicieni cu o anumită neîncredere și, de obicei, va rămâne „un scriitor printre politicieni”. Celor mai mulți dintre scriitorii intrați în politică li se rezervă rolul de „propagandiști” (să nu ne ferim de cuvânt) și, extrem de rar, ei pot deveni și „ideologi”, dar nu de „rândul întâi”. În perioada comunistă, mulți scriitori au fost considerați, fără prea multe fașoane, propagandiști ai partidului, iar în anii cincizeci, unii își recunoșteau, cu candoare politică și entuziasm nețărâmurit, rolul de „cântăreți”. Ceea ce spune totul. Firește, scriitorul poate să facă politică în mai multe feluri. Soljenișin a influențat mersul istoriei, dar ca să ajungă să conducă nemijlocit Rusia, e o chestiune la

... FIE CA ÎNTR-UN DAR DIVIN ... FIE FĂCUT UNUI OM»

care cred că nu s-au gândit serios nici el, nici alții. La noi, destui scriitori care au crezut că vor fi primiți cu brațele deschise în politică, fiind „așteptați” și „doriți”, mi se par acum dezamăgiți. Cel mai „realizat” în politică pare a fi Nicolae Manolescu, în primul rând pentru că și-a creat propriul partid. Invocarea lui

„Iavel mi se pare a ține de o anumită retorică. Asta nu înseamnă că un scriitor sau un „literat” nu poate fi un foarte bun politician. Îmi vine în minte exemplul lui Georges Pompidou, fost președinte al Franței. Deci există excepții, dar în acest caz ele nici nu confirmă, nici nu infirmă regula: ca politician, scriitorul rămâne într-un plan secund. Puterea lui, se spune, stă în scrisul lui. Dar și aici ar trebui văzut cum mai stau lucrurile, acum, la sfârșit de veac și de mileniu și dacă n-a rămas doar așa, o vorbă...

- Se tot vorbește de manipulare în fel și chip și în cele mai neașteptate sectoare. Cum atinge aripa manipulării pe scriitorul român?

- Manipulare există dintotdeauna și pretutindeni. Problema e ce amploare poate căpăta acest fenomen și care e ponderea lui într-o societate. Scriitorul român nu reprezintă o excepție, el poate fi manipulat, după cum poate manipula pe alții. După revoluția din decembrie 1989, am fost uimit să constat cum scriitorii a căror bună credință nu poate fi pusă la îndoială au fost manipulați de o parte sau de alta. Poți fii un scriitor excelent, chiar și un mare scriitor și să nu prea ai habar de realitatea social-politică. Uneori am avut senzația că unii colegi ai noștri picaseră din nori. Ei chiar declarau, cu o sfântă naivitate, că trebuie „să coboare în stradă”, pentru a cunoaște realitatea, dar în același timp s-au erijat de la început, cu tupeu și nu rareori cu aroganță, în „dascăli” ai națiunii. Acesta e un caz tipic când scriitorul poate fi manipulat cu relativă ușurință și, la rândul lui, manipulează o masă deloc neglijabilă de naivi, admiratori, snobi, oameni lipsiți de personalitate care au întotdeauna nevoie de o „călăuză”, chiar și atunci când toate datele arată că aceasta nu e autentică. Lucrurile acestea nu rămân fără urmări și pot să semene o anumită neîncredere asupra întregii bresle (genul acela de replici: „păi, voi, scriitorii...”), chiar dacă, firește, ficcare ar trebui să fie responsabil doar pentru faptele și vorbele sale.

- Receptarea volumului I al ultimului dv.

roman nu a fost liniară, ceea ce mi se pare, până la un punct, firesc. Mai puțin firesc mi se pare însă că tonul unor cronici s-a deplasat dinspre carte spre autor, dinspre judecata critică spre atacul la persoană, spre calomnie. Găsiți o explicație detașată a acestei situații?

- O „explicație detașată”, bine spus... Am uneori o „mulțumire secretă”, că n-am ajuns să-mi urască adversarii, dușmanii. Dar nu sunt cuprins nici de acea „îngăduință superioară”, trebuie să recunosc.

Mi-e greu, dacă nu imposibil, să dau o explicație: e ca și cum aș încerca să înșir de ce există răul în lume, de ce există invidie și ură nici măcar justificată, „logică”, de ce există oameni cu suflete „mici” sau „fără suflet”, de ce inși bântuiți de complexe de tot felul ajung să-și creeze până la urmă un „complex de superioritate” și altele și altele... Mai în glumă, mai în serios, trebuie să acceptăm că asta e, natura umană e imperfectă. Eu însumi sunt departe de a fi „fără prihană”, n-am susținut niciodată altceva. Dar există o măsură în toate, există legi scrise și nescrise, iar a accepta orice ticăloșie, a o privi cu seninătate și îngăduință, ar însemna cel puțin o complicitate fundamentală, o abdicare de la datele esențiale între care trebuie să se înscrie, totuși, ființa umană.

- Aveți vocația prietenilor literare. În ciuda acestui fapt cele mai mari dezamăgiri post-decembriste vi le-au provocat tocmai prietenii. Ce mai înseamnă acum pentru dv. prietenia literară?

- Am afirmat că am vocația prietenilor, dar nu-mi amintesc să fi adăugat și „literare”. Dacă am făcut-o, cred că am greșit. Cred în prietenie ca într-un dar divin care poate să-i fie făcut unui om. Nimic, nici tot aurul din lume, n-ar trebui să-l determine pe un om să trădeze o prietenie adevărată, pentru că ea este de neprețuit. Și totuși, astfel de „trădări” au existat cu nemiluita în istorie, unele dintre ele devenite celebre. Din fericire, există și exemple de „fidelitate absolută”, la fel de celebre, dar, din păcate, mult mai rare. Recent, citind o carte foarte, foarte interesantă, poate chiar „exemplară” pentru perioada pe care o parcurgem, e vorba de „Mircea Eliade și literatura exilului”, scrisă de Cornel Ungureanu, am dat de un citat din Gombrowicz: „Nimic nu compromite mai tare pe un artist decât un alt artist. Un artist

când îl vede pe alt artist, ar trebui să treacă pe partea cealaltă a străzii”. Cuvintele astea m-au tulburat, mi s-au părut îngrozitoare. Într-adevăr, așa-zisele „prieteni literare” se pot dovedi doar niște „alianțe”, niște amărâte de „complicități” sau sunt determinate de nevoia aproape infimă, și tocmai de aceea foarte agresivă, de a trăi sau a supraviețui în „haită”. Dar, Doamne, Dumnezeule, să nu existe excepții? Lucrul acesta nu-l pot accepta, refuz să-l las să pună stăpânire pe sufletul meu, chiar dacă am înțeles de mult că unele „prieteni literare” devenite celebre n-au fost altceva decât „făcături” didactice sau construite din cine știe ce alte rațiuni. N-am fost niciodată adeptul „demitizărilor” cu orice preț, așa că sunt de părere că lucrurile trebuie lăsate așa cum sunt, bune-rele...

- Neimplicarea dv. în viața culturală mureșeană în ultima vreme este premeditată sau are alte cauze?

- M-am implicat atât de mulți ani în viața culturală, nu doar mureșeană, cu atâta consum de energie (sau risipă?!), încât pot, la rândul meu, să întreb nu doar „la ce mi-a folosit?”, ci mai ales „la ce a folosit?” sau „la ce bun?”. Dar nu regret acea implicare și-mi spun uneori că există în toate „o rațiune”. Acum lucrurile stau altfel, există prea multă confuzie (în parte conștient întretinută) și eu știu prea bine că nu am cum s-o „limpezesc”. Dar n-aș spune totuși că e vorba de „neimplicare”. Când am primit invitații civilizate de a participa la evenimente și manifestări culturale autentice, le-am dat curs. Când mi s-a cerut părerea într-o chestiune sau alta, n-am ezitat să mi-o spun. Dar să ne înțelegem, nu cred că rolul meu ar fi să sporesc numărul spectatorilor la o „acție” sau alta. După părerea mea, viața culturală mureșeană e amenințată de suficiență și de o mediocritate agresivă care tinde să sufocă evenimente culturale de primă importanță, de interes local și național, și care, din fericire, încă mai există. Gândindu-mă la acestea din urmă, îmi spun că trebuie să rămân încrezător, chiar dacă scepticismul și descurajarea cea mai neagră pun stăpânire adesea pe mulți dintre noi.

Iulie 1996

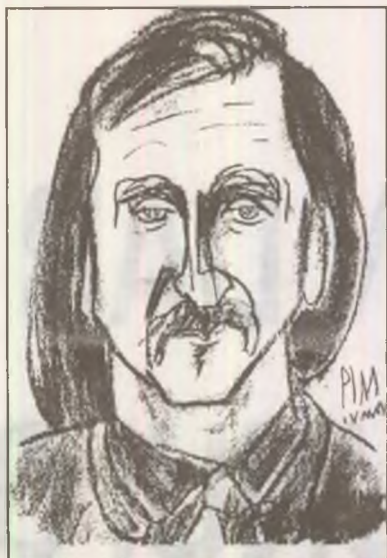
Interviu realizat de Nicolae Băciu

nicolae băciuț

Decor

Haine de sare
pe un timp de sare -
și tu, soldat și mareșal,
atârând fluturi
de aramă
în jurul luminii
stingându-se.

Budapesta, 1996

Niciodată

Mă-ntorc înc-o dată
călcând peste valuri,
fiu ca și tată,
trecând prin opaluri,
altul și altul,
adâncul,
înaltul,
cunoscut,
fără nume -
nici fiu
și
nici tată;
Niciodată.

Waidhaus, 1996

Mal de Loire

Aruncam pietre în ape -
slabe cercuri unduind în adânc,
mătasea broaștei
ca niște steaguri de pace
în care culorile se frâng.

Solzi de pește -
ferestre închise
prin care pot să te privesc,
cerc de viață, cerc
de moarte,
prin ochiul meu îngeresc.

Blois, 1996

Corabia cu cărți

Planeta mea e o corabie cu cărți.
Peste tot în jurul meu
sunt cărți. În stânga mea
sunt cărți, în dreapta cărți,
în fața și în spatele meu
sunt numai cărți.
Corabia mea strălucitoare e
o carte deschisă, plutitoare
pe un ocean necunoscut,
ca o carte deschisă arzând,
sub un cer care seamănă cu o carte
scrisă în cuneiforme.

Am venit aici dintr-o carte mai mare
eșuând în acest Empire din întâmplare.
Eu sunt Orfeu.

Pot face o pisică dintr-un
leu sau chiar o bancă de
date. Eu însumi sunt o carte.
Nu mi-am părăsit corabia, nu mi-am
vândut sufletul
nu mi-am schimbat lira
pe un acordeon, nu am
făcut pact cu diavolul
sau cu vreun alt întunecat
atom. Fiți liniștiți!

Am rămas OM.
Sunt bibliotecarul cerului
și al misterului. Sunt cântăreț
de stradă și de strană
ca și Anton Pann. Uneori
scriem cu aceeași pană
și bem din același pahar,
o licoare amară de har,
ca un soi de nectar.

Am reușit s-o recuperez
pe Euridice din Infern.
Mai exact ne-am recuperat
unul pe altul. Ea îmi asi-
gură contactul cu Înaltul.
Ea e consilierul meu
spiritual. Din toate câte
viața mi-a dat Ea e cel mai
scump dar. Viața noastră nu e
în zadar.

Trăim în ritmul muzicii
iubirii noastre și nimic
nu ne doare mai mult
decât o zi pierdută
fără a citi sau a scrie,
măcar o poezie, un vers,
ori vreun alt univers.
De când Euridice se află
cu mine pe punte, întâl-

vasile bardan

nesc poezia oriunde și
am să-mi invit, în curând,
prieteni, tot secolul și
tot mileniul, la nunta
noastră de aur.

Până atunci noi ne păzim
domeniul, corabia vieții noastre
sacre, anonime și vaste.

Poetul e un fel de mari-
nar. Arta navigației e
grea. Fără muncă multă
și fără talent,
poți fi sacrificatul
primului torent. La locul
meu de muncă totul e
desăvârșit, așezat alfa-
betic, la cota zecimală
precisă. Nimic nu e lă-
sat la întâmplare. Aici
e locul în care fiecare gest,
fiecare mișcare,
e o mărturie de naștere
și de cunoaștere. Aici nimeni
și nimic nu moare.

Uneori, când sunt
obosit de prea mult infinit,
când ochii mă dor de citit,
pasc îngerii pe aleile dintre
rafturi, le mai șterg ari-
pile de praf, sau câte
o lacrimă de pe
obraz. Nu am nici o clipă
de răgaz. Eu sunt și arhivar.
Înregistrez și consemnez
toată istoria, în registrele
mele de inventar.
Dorm puțin, visez rar, am har,
mănânc puțin, beau puțin
câte puțin, nu trișez, mă fe-
resc în lume să mai ies.
Îmi iubesc soția și poezia.
Nu vorbesc mult, pe toți îi
ascult, pe genial și incult,
pe îngâmfat și pe
umil, pe veteran și
pe copil. Din toate acestea storc lămâia
poeziei până la ultimul
strop. Computerul meu
funcționează non-stop.

Singura asociație din care
fac parte e una legată de
carte (a scriitorilor de cărți).
Aici mi se întâmplă să
trimit câte un manuscris,
din care să se vadă că există
și că mai am câte ceva de zis.

Din circulația mea prin
reviste, am amintiri prea
triste. Poemele mele
seamănă cu niște aca-
tiste, cu un
fel de liste, despre lumile
vii și concrete.

De aceea am rămas
exilat pe această corabie,
ca o biserică plină de
cărți și secrete.
Clipele vieții mele sunt
foarte casante, mai ales
de când am văzut incendiată, într-o
noapte, coroana de lauri
de pe fruntea lui Dante.

Până și cărțile au devenit
certărețe și rele, dușmă-
nindu-se tot timpul între ele.

Într-o zi, o carte scrisă
de un poet pe care îl
iubesc nespuse a sărit
de pe raftul de sus,
aruncându-se de
disperare în abisul cel
mare.

Era modul ei de protest,
deoarece numele poetului
care-o scrisese, purtat ca o
emblemă de o întreagă generație,
acum era dus la arest,
în orașul plin de poeți,
și povești numit BUCUREȘTI.

Am o sumedenie de povești,
despre tine -
SPIRIT AL CĂRȚILOR
eu știu ce pur ești
știu cât de mult suferi
câte mizerii îți face această tranziție
spre altă propoziție
din alte fraze și
din alte discursuri
găunoase
spre viitoare lumi
mai luminoase
știu câtă apă neagră a curs
în zadar în această poveste,
pe hârtia de carte sau de ziar.

EXPRESIVITATE ȘI ARGUMENTARE

de CLAUDIA ENE

Scopul principal al unui discurs argumentativ este de a capta adevăratul destinatarului și de a crea astfel convingeri social-politice, morale, filosofice, în rândul auditoriului. Într-un discurs de acest tip importante sunt argumentele vehiculate, bazate pe fapte și idei pe care auditoriul le consideră axiomatic adevărate, iar expresivitatea se adaugă acestora, ca un argument supra-adăugat. Altfel spus, oratorul nu devine expresiv din dorința de a-și epata auditoriul cu virtuțile stilistice ale discursului său, ci pentru a da mai multă forță unor argumente de obicei mai slabe.

O specie a discursului argumentativ este editorialul jurnalelor și revistelor, care poate fi considerat astfel datorită intenției acestuia de a crea un curent de opinie. Din acest punct de vedere, un editorial nu este cu nimic diferit de un discurs parlamentar sau unul de campanie electorală. Miza este aceeași, chiar dacă procedeele sunt diferite.

Expresivitatea unui editorial depinde firește de cel care îl concepe, de tema pe care o abordează și de modul în care aceasta este tratată în mod curent, de convingerile pe care vrea să le creeze și - foarte important - de publicul cărui i se adresează.

La nivelul textului, expresivitatea este evidentă în modul în care se construiește aceasta, în imaginile pe care creează, și în selectarea cuvintelor. Titlul este foarte important, în măsura în care trebuie să sintetizeze expresiv tema abordată sau ideea care se dorește impusă, dar și în măsura în care el trebuie să aibă un impact deosebit asupra cititorului. De aceea, titlul conține de cele mai multe ori cuvinte sau expresii plastice, ca în exemplele care urmează: **De la bălțirea pur și simplu la bălțirea cu scelipici, Ciorovăiala pe mormintele eroilor, Jirinvșchizarea lui Ion Iliescu, Victoria împotriva guvernării cu girofar, Pe culmile harababurii** (toate exemplele provin din „Evenimentul zilei”, 1996, numerele 1366, 1339, 1337, 1335, 1339, pag. 1).

Din punct de vedere stilistic este interesant de văzut care sunt figurile de stil cu rol în argumentare, ce anume justifică alegerea lor și în ce măsură se poate descrie pe baza lor un stil individual (al unui editorialist anume). De aceea, în articolele noastre viitoare, vom încerca să vedem în ce mod o anumită convingere social-politică ne este inculcată prin intermediul figurilor de stil.

Paris 31 decembrie 1996

Să fac abstracție.

Să uit cele întâmplate în urmă cu câteva zile și să încep transcrierea caietelor **Jurnalului infidel**, în vederea publicării lor.

Mult timp n-am fost partizanul ideii de a ține un jurnal. Și cu atât mai puțin al unui jurnal intim. Nici memoriile nu mă interesau. Sau amintirile, carnetele, agendele ori mărturisirile. Doream să scriu romanele pe care le proiectasem pentru o lungă perioadă de timp (chiar o trilogie) și îmi rezervam pentru ele întreaga energie imaginativă și creatoare. Poate nu aveam nici maturitatea necesară. Nu trecusem de „pragul vârstei bărbăției” și a împlinirii lăuntrice. Nu dobândisem discernământul care te ajută să sesizezi diferența dintre cunoaștere, înțelegere și conștiință. Taina gândului și a cuvântului smerit în suferință și bucurie. Nu aveam spontaneitatea și răbdarea însemnării zilnice care să fixeze cursul unei existențe. Eram încă în căutarea prietenilor „celor de-o taină cu mine”. Mă interesa „Cartea” și „Scriptura” - ce aveau ca model „Scriptura” - în care „scribul”, și apoi „scriitorul”, încercau să se orienteze în devenirea timpului, a ciclurilor, a rânduielilor aparente și esențiale și în special a personajelor. Eram grăbit! Foarte grăbit! Auzeam personajele care vorbeau în mine chiar și când dormeam. Iar în vise îmi spuneam: „Ține minte! Ar fi bun pentru titlul unui roman!” Eram „o cutie de rezonanță”, o porta-voce, „o mână care scria cu ajutorul lui Dumnezeu”. Aveam „al treilea ochi” care: „A văzut în mâna Celui Ce ședea pe tron o carte scrisă înăuntru și pe dinafară, pecetluită cu șapte peceteți. Și am văzut un înger puternic, care striga cu glas tare: Cine este vrednic să deschidă cartea și să desfacă pecetea ei?” (Apocalipsa 5, 1-2).

Și eu, nevrednicul, am îndrăznit să deschid Cartea și să desfac pecetea...

Jurnalul sau memoriile nu m-au tentat poate și pentru că am fost dezamăgit de unele cărți pe care le-am citit. Rebreanu nota în jurnalul său câte ouă a adunat într-o zi din curtea cu găini sau care au fost cheltuielile zilnice. Au urmat lecturile jurnalelor lui Lev Tolstoi, Dostoievski, Rousseau, Gide, Frații Goncourt, Julien Green (remarcabil prin subtilitatea și profunzimea cu care analiza romanul, procesul de creație și viața: „Este aproape imposibil să spunem adevărul”), E. Lovinescu (**Agendele**) T. Maiorescu, Mircea Eliade, (peste câțiva ani) C. Noica (**Jurnalul filosofic**), Mircea Zăciu, I.D. Sârbu sau **Jurnalul fericii** a lui N. Steinhart.

Nu. Încă numai hotărâsem să „țin un jurnal”. Nu puteam să-mi asum răspunderea de a așterne în fiecare zi un gând sau un sentiment. Să scrutez efemerul și să fac abstracție de „spectacolul narcisic al autorului”. Refuzam intimitatea afișată și lipsită de sinceritate ce decurgea din voința de a fi publicat. Un jurnal este a priori infidel, deoarece este scris cu gândul de a vedea mai târziu lumina tiparului.

Și în fond... cum aș fi putut scrie un jurnal fără să mă întorc în copilărie, adolescență, tinerețe. Discreția, pudoarea și chiar teama de a mă întâlni cu un șir întreg de suferințe, complexe, timidități și neputințe. Un jurnal autentic presupune o analizare a clipei dar și a trecutului, adică a amintirii care să marcheze devenirea, transformarea, transfigurarea ființei - **metanoia** - spre supraman și transcendent. Nu ajunsesem la înțelepciunea de a mă reconcilia de zece ori pe zi cu mine însumi și în special de a râde de tot ce trăiam. Și nici nu puteam spune: **Ma conscience n'a plus rien de commun avec la vôtre** - Nietzsche.

Ce aș fi aflat dacă în însemnările zilnice m-aș fi întors - inerent - în trecut și amintiri? O copilărie în care - părinții divorțați - ne împărțeau timpul și spațiul așa cum ar fi tăiat un tort de ciocolată: vacanțele le petreceam la mama, adică la Vălenii de Munte unde locuia, restul anului școlar la tatăl, la Ploiești. Încercam - împreună cu fratele meu Vladimir - să ne consolăm (în acest balans plin de fragilitate și inconfort sufletec) prin descoperirea

bujor nedelcovici

CUVÂNT ÎNAINTE

„Lumii magice de la țară”, la Vălenii de Munte, și a „lumii de la oraș”, cu rigoarea și ordinea necesară instruirii școlare și a educației. „Dacă trebuie, vei putea!”, ne spunea tatăl care era militar - carieră, fără să știe că, înaintea lui, Kant scrisese aceleași cuvinte.

Au urmat anii de război: refugiu, teama de moarte care putea să sosească oricând și de oriunde, dar în special de la avioanele care bombardau orașul Ploiești în fiecare noapte. Ne-am refugiat apoi în satul în care se născuse Caragiale, în apropiere, de Târgoviște. Am văzut - împreună cu fratele meu - coloane de soldați germani care se retrăgeau în fața ofensivei sovietice, un aviator american care se salvase cu parașuta sau coloane de soldați ruși însoțiți de tancuri și căruțe care întrebau: „Unde este Berlinul?”. Am văzut din nou coloane de soldați germani, luați prizonieri și cărora, noi copiii, le aruncam pâine pe care ei o culegeau din noroiul șoselei. Sau vagoane de mărfuri, cu ferestre mici și bare de metal, în spatele cărora se zăreau chipurile palide ale unor oameni care erau transportați spre câmpiile nemărginite ale Siberiei*.

Copil fiind, am trăit și o mare bucurie: noaptea în care s-a declarat armistițiul: 23 august '44. Tot satul chiuia de veselie și oamenii dansau pe ulițe. Ce a urmat este știut. Foametea din '46 și instaurarea regimului bazat pe frică, denunț și teroare.

Cele mai frumoase clipe sunt acelea când oamenii parcă nu mai aparțin victiei terestre: noaptea de armistițiu, noaptea în care s-a prăbușit zidul de la Berlin, noaptea de revoltă de la sfârșitul lui decembrie '89 din România, noaptea de 17 decembrie '96 de la București... Ce scurte clipe de „zbor deasupra cuibului născător de suferință și durere” și ce lungi sunt zilele, anii și deceniile de dezamăgiri și tristețe!

Am aparținut unei clase sociale care trebuia să dispară într-o societate în care ideologia era condusă de „ideea luptei de clasă”, sinonimă cu „lupta de rasă”. Teză respinsă până în ultimul timp de cei care refuzau să accepte că între „comunismul roșu” și „fascismul verde” erau mai multe asemănări decât deosebiri*.

Teamă, tăceri și mistificări! Am învățat să mint la vârsta de 16 ani... pentru a nu fi eliminat din liceu, apoi de la facultate. Dreptul de a nu avea nici un drept într-o epocă a suspiciunii generalizate. A urmat evacuarea din casă - din care n-am avut dreptul să luăm nici lămpile -, domiciliu obligatoriu, arestarea tatălui, fuga mamei de la Vălenii, arestarea tatălui vitreg... Speranța venea din eter: un post de radio - Radoi Londra - pe care tata îl asculta în fiecare seară crezând că într-o noapte se va produce un miracol. Nu! În secolul nostru miracolele nu mai sunt posibile, iar sfinții și martirii sunt considerați nebuni. Și totuși... miracolul s-a produs când nimeni nu-l mai aștepta... într-o noapte de iarnă: 21-22 decembrie '89!

De ce aș fi ținut un jurnal în care să descriu aceste lungi suferințe, temeri și umilințe? „Dacă nu ți-ai asumat copilăria și nu te-ai împăcat cu ea nu poți să-ți construiești devenirea” și eu voiam să-mi continui drumul cunoașterii de sine și al lumii în care trăiam.

Ultima explicație a faptului că nu am avut un Jurnal a fost: FRICA.

*. Erau cei care fugiseră de teama înaintării trupelor sovietice - polonezi, ucrainieni, ruși sau cehi - și care au fost predați de către englezi sovieticilor. Toți au pierit în închisorile sau lagărele Gulagului sovietic.

Cuvântul redacției

Gata, l-am convins. Ne-a încredințat nouă multe pagini din „Jurnalul infidel”. Îl așteptam de mai multă vreme. Suntem siguri că vă va interesa, fiindcă aparține unui scriitor de prim plan în literatura noastră, cu o experiență bogată, dramatică uneori. Nu ne putem permite să spunem mai mult. „Jurnalul infidel” se recomandă fără frazele noastre.

Marea literatură involuntară

ROMANUL VIETII LUI MIHAIL SEBASTIAN (II)

de DAN-SILVIU BOERESCU

Evocam, în numărul trecut, portretele destul de „șocante” pe care Jurnalul le făcea lui Nae Ionescu, Camil Petrescu și Mircea Eliade. Dacă prietenii cei mai apropiați nu sunt cruțați în însemnările zilnice ale lui Mihail Sebastian, acesta nu manifestă de milă nici față de propria sa persoană. El își inventariază masochist nu doar micile mizerii cotidiene, ci și penibilele povești sentimentale, între care cea cu actrița Leni Caler bate orice record de stupiditate masculină. Romanțul autobiografic atinge aici limita sincerității...

2. PATIMI JENANTE. Dante a iubit-o pe Beatrice, Petrarca pe Laura, iar Mihail Sebastian pe Leni. Ea era curvă. O împingea meseria - era actriță, mai mult sau mai puțin boulevardieră, deși anume pentru ea se scrie partitura feminină din **Jocul de-a vacanța** - sau amantul de suflet, Scarlat Froda, care se comporta ca un veritabil pește, sau o păcătoasă predispoziție naturală. Oricum, rareori o mai bună ilustrare - și ceva pe deasupra! - a cazului Emilia din **Patul lui Procust**. Gâscuțică cochetă, stupidă, capricioasă, greu de idealizat. Totuși, altminteri extrem de lucidul Sebastian asta face, repetând la infinit rolul iubitelui păcălit și ridicol. El încasează cu stoicism toate dovezile existente de ușurătate ale femeii iubite, iar micile sale revolte durează doar până la primul zâmbet al adoratei. Pentru ca și kitsch-ul melodramatic să fie perfect, îndrăgostitul este perfect conștient nu doar de viciul iubitei. El îi conștientizează dureros și defectele fizice: „Mă uitam la ea, adineauri, în cabină, în timp ce vorbea, și îi priveam cu atenție fiecare trăsătură, fiecare gest. E urâtă. Fruntea îngustă, nasul evreiesc, gura mare, pe buza inferioară un neg, buza inferioară proeminentă. E slabă, sânii sunt mici și oboșiți, brațele îi sunt prea subțiri, pielea e fără strălucire. Cunosco și vorbirea ei repezită, și intonațiile ei ingenuie, și râsul ei brusc (care o luminează, e adevărat, deodată), cunosco totul și nu îmi place nimic. Totuși, pe femeia asta mică (...) pe femeia asta cel mult «amuzantă», sau în totul neglijabilă - o iubesc” (17 decembrie 1937). Cum o femeie frumoasă nu e propriu-zis o femeie „frumoasă”, ci un cumul savant de imperfecțiuni, n-ar fi fost tocmai o nenorocire; acest ecart estetic și-ar putea găsi justificare. Numai că Sebastian își notează la fel de scrupulos toate aventurile pe bani sau de amorul artei ale sublimiei în abjecție, multdivinizata Leni: „Are la Sică (Alexandrescu) 80.000 lei pe lună - sumă pentru care se culcă cu el, de altfel după sfatul și cu complicitatea lui Froda. (...) S-a culcat cu unul Walter, de la Via. S-a culcat cu Izu Brănișteanu - și se culcă cu el de câte ori **Rampa** are nevoie de reclame. S-a culcat cu Elly Roman, la Viena, în timp ce Froda, discret, se plimba pe stradă în fața hotelului. A făcut pe vremuri partuze cu Froda și Blank. Pe urmă cu Froda și Wieder. În genere, Froda a primit cu docilitate toate poveștile ei de amor - iar pe cele rentabile le-a încurajat sau de-a dreptul le-a provocat. A suportat mai greu capriciile fără bani. Pe Coco Danielescu - actorul sinucis acum un an - l-a dat afară de la teatru, pentru că de asemeni se culcase cu Leni. Dar cu cine nu s-a culcat dulcea fată?” (30 decembrie 1936). Dintr-o notă de subsol aflăm că Leni Caler nu s-a înșelat făcând din sex sportul ei de întreținere - va muri la Berlin, prin 1992, la

aproape jumătate de secol de la dispariția disperatului său adorator... Pe lista iubirilor lui Mihail Sebastian se mai înscriu Cella Serghi (pe atunci, Seni), Wendy - o englezoaică, actriță de cabaret, „subțire, are sânii cei mai mici pe care i-am văzut vreodată, părul roșcat fără să fie văpsit, nasul de copil cârn” (21 noiembrie 1936), câteva mondene - Dorins, Maryse Nenișor, o doamnă Marie Ghiolu (pe care o adora nefericitul său prieten Max Blecher, ținut la Roman într-un scaun de invalid) și, mai ales, nebnatica Zoe („goală, făcea tumbe copilărești pe parchet”), singura în stare să declanșeze în scriitor o patimă tip Leni („Goală e miraculos de frumoasă. Are sânii mici, fermi, tandri, puțin de adolescentă. Capul e grav, privirea grea - ceva trist, descurajat în expresie; dar corpul e viu, tânăr, sportiv, unduios... E fericirea, imposibila mea fericire...” (24 mai 1938); „Nu știu dacă o iubesc: sunt convins că aş putea-o iubi. Și, în orice caz, după 14 zile, atârnă mai mult în viața mea decât Leni în patru ani” (5 iunie 1938). Ca bărbat, Sebastian eșuează lamentabil, consumându-și cu o voluptate masochistă neîmplinirile și culpabilizându-se frenetic pe sine: „Jocul meu în dragoste e una din cele mai stupide torturi. E umilitor, e primejdios, e zadarnic, este fără sens (...). Ce e mai de neiertat în cazul meu este că antrenez în situații atât de false ființe care n-au nici o vină, alta decât aceea de a nu mă cunoaște: Cella, Leni, Zoe...” (30 octombrie 1942). Vocația ipsașionară a Jurnalului!

3. PASIUNI STIMABILE. Prima însemnare din **Caielele** lui Mihail Sebastian datează din seara zilei de marți, 12 februarie 1935: „Radioul e deschis la Praga. Am ascultat un concert în G-dur de J.S. Bach, pentru trompetă, oboi, cembal și orchestră. Urmează, după pauză, un concert în sol minor pentru pian și orchestră de același. Sunt în plin Bach. Aseară (...), ascultam de la Lyon - pentru prima oară prins extrem de clar - al patrulea concert brandenburghez. Pe urmă un concert pentru pian și orchestră de Mozart”. Pasiunea pentru muzică (doar în parte justificată profesional de obligația de a asigura cronica de specialitate pentru **l'Independance Roumaine**) este atât de mare încât, în perioada de cea mai neagră sărăcie din timpul războiului, își rupe efectiv de la gură pentru a-și cumpăra discuri. Pasiunea cu care butonează pe scala radioului în căutarea bucății favorite (*Eine kleine Nachtmusik* sau *Matthaeus Passion*, bunăoară) rămâne cea mai frumoasă dependență („addiction”) a sa. De remarcat și bucuria cu care practica sporturile de iarnă (de unde **Jurnal-ul de schi**) sau cu care mergea din când în când la partide de „football” pe O.N.E.F.

4. JURNALUL DE CREAȚIE. Minuția maniacială cu care sunt notate progresele

sau, dimpotrivă, stagnările în lucrul la piesele de teatru (**Jocul de-a vacanța**, **Ultima oră** - inițial „Alexandru cel Mare” și **Steaua fără nume** - pîmă variantă de titlu, „Ursa Mare”), **Insula** - proiect neterminat) sau la roman (**Accidentul** - pierdut la Paris și refăcut ulterior, cu mari chinuri) are, în literatura română, un corespondent poate doar în **Părul Berenicei** și celelalte jurnale ale lui Radu Petrescu. Ca și la acesta, de altfel, superioritatea jurnalului în fața prozei (cel puțin) este mai mult decât evidentă. Mihail Sebastian este un posedat al scrisului, acțiune care-l devoră pur și simplu, jurnalul, cu obsesivele sale reluări de teme paratextuale, reprezentând unica posibilitate de defulare a unui suflet chinuit: „Este revoltătoare incapacitatea mea actuală de a începe o frază și de a o duce până la capăt. Scriu un cuvânt și îl șterg, îl scriu din nou și îl șterg din nou. Nici măcar nu mi se pare că este un exces de scrupul stilistic. Am impresia că e un tic nervos. Paginile ultime ale manuscrisului meu sunt literalmente masacrate. Două pagini de manuscris nu dau la transcriere «pe uscat» nici o treime de pagină regulat scrisă” (16 decembrie 1939). Concurența abîmăntă între jurnal și textul descris este resimțită violent până în miezul ființei scripturale: „Mă întreb dacă însuși acest jurnal nu-mi ia din libertatea scrisului. În definitiv, poate că un roman nu se scrie cu jurnale, cu observații critice, cu examene neîncetate - care până la urmă te paralizază” (*ibidem*). Totuși, descătușarea pe care o aduce în pagina de jurnal este evidentă. Un detaliu care poate rezuma spitzerian o întreagă problemă stilistică: unde oare, în textele sale, a mai scris atât de liber Mihail Sebastian despre actul sexual, veritabilă matrice a nevrozei sale, atât de liber ca în caietele de jurnal? Și-ntr-adevăr: „E o «fată bună». Voi putea într-o zi s-o primesc într-o garsonieră a mea, s-o fut, să bem un pahar de vin, să fumăm o țigare, să punem o placă de patefon și să ascult cu indiferență, cel mult amuzat - poveștile ei despre foști amanți din trecut?” (10 iunie 1935); „Multe lucruri de însemnat din hotel, mai ales în privința Eugeniei Zaharia, curvă de o vulgaritate fără nici un fel de rezervă. (...) Carol a futut-o din prima seară” (14 aprilie 1936); „Sandina Stan, frumoasă, vulgară, bună de futut, îmi spune: -Sunt bucuroasă că joc în sfârșit într-o piesă de idei” (10 septembrie 1938); „Teribilă vorbă spusă în gura mare, la o repetiție, de Natașa Alexandra (...): «-Unde e Generalul, să-i pup coaiele, să-i sug pula, că ne-a scăpat de legionari». Maximum de entuziasm!” (4 februarie 1941); „L. e o fată de cioasă (...). Cine se resemnează s-o aibe fără gelozie, fără exigențe, ca pe un dar întâmplător, capricios și binevenit, e un om norocos. Eroarea începe cu primul sămbure de gelozie - gelozie atât de rău plasată. Când ea se culcă cu un alt bărbat, și pe urmă din nou cu tine, nu te înșală nici pe tine, nici pe el. **Îi place să se fută** - și pune în asta sincera ei candoare și grație” (2 noiembrie 1942) - subl. mele, D.-S.B. Totala dezinhibare din aceste pagini indică și ea faptul că Mihail Sebastian ar fi putut ajunge un mare prozator. I-a fost dat însă să lase numai **Jurnalul**, ca probă de „roman indirect” (cum teoretiza prietenul său Mircea Eliade în **Șantier**) față de care **Accidentul**, **Orașul cu salcâmi** și chiar **De două mii de ani** rămân, cu toate plusurile și minusurile lor de problematizare, niște simple exerciții minore ale unei reale și mari disponibilități narative. Dar Mihail Sebastian a trăit puțin și cât a trăit s-a zbatut între indiferența, stupiditatea și cruzimea semenilor săi, fiind, cu precădere în ultimii ani (ce coincid cu războiul și marginalizarea socială a evreilor din rândul cărora provenea dar față de care se autoexilase prin publicarea romanului **De două mii de ani**, însoțit de prefața lui Nae Ionescu) un biet animal hăituit. „...Și, în asemenea condiții - după cum nota el încă de la 29 decembrie 1937, în ziua instalării guvernului Goga-Cuza - a scrie literatură nu devine o stupidă copilărie?”

MAI MULȚI AUTORI ÎN CĂUTAREA UNUI PERSONAJ NUMIT POSTMODERNISM

de CECILIA ȘTEFĂNESCU

Nu vom greși afirmând că apariția nr. 1-2/1995 a revistei Euresis (*Cahiers roumains d'études littéraires*), publicație a editurii Univers, reprezintă un eveniment cultural. Numărul dedicat în exclusivitate postmodernismului are, în esență, o structură binară: o primă parte, sub titlul „Postmodernisme - Postmodernismes”, vizează fenomenul postmodern occidental în trăsăturile sale majore, în opozițiile și complementaritățile pe care le conține. A doua secțiune se ocupă de postmodernismul românesc, de apariția și de circulația termenului în spațiul autohton. Binaritatea pe care tocmai o semnalăm este, de altfel, anunțată încă din articolul introductiv al profesorului **Mircea Martin**, „En guise d'introduction: d'un postmodernisme sans rivages et d'un postmodernisme sans postmodernité”.

Meritul principal al acestui număr rămâne fotografierea atentă a multiplelor fețe ale postmodernismului. Avatarurile postmodernismului se nasc chiar în interiorul termenului, subordonat aparent ideii de modernitate pe care, însă, o depășește. Opoziția modernism/postmodernism, de care se prevalează Mircea Martin, e explicată prin succesiunea etapelor de subordonare și disociere cronologică și tipologică între cei doi termeni.

În comparație cu avangarda, postmodernismul nu polemizează cu modernismul, ci reprezintă mai degrabă abandonul modernismului oboșit în permanentă căutare a noului. Totuși, revine Mircea Martin cu o adăugire, există între postmodernism și avangardă o asemănare bazată pe ceea ce autorul numește „anticlasicismul lor funciar”, amândouă urmărind demascarea convenționalismelor ce instituie orice operă de artă.

Diferențele studii care merg pe linia relației dintre modernism și postmodernism nu sunt esențiale, divergente, am spune că, din contră, se completează în încercarea de a demonstra despărțirea de modernitate pe cale culturală sau științifică. În ambele cazuri este vorba de renunțarea la modelul antropocentric și de impunerea unui nou tip de paradigmă rațională. Mutațiile produse în știință au ca rezultat substituirea modelelor raționale moderniste cu cele intuitive postmoderniste. **Ioana M. Petrescu** abordează subiectul din această perspectivă, urmărind schimbările în domeniul matematicii de la geometria euclidiană a planului până la sfera reală a lui Reimann; toate indică tendința de a impune un alt tip de spațiu, la fel de rațional. În baza pluralității și a relativismului, se afirmă o „ontologie a complementarității”, a coexistenței modelelor spațiale opuse într-o „pangeometrie”.

Postmodernitatea înscamnă o societate postindustrială, dispunând de tehnologii extrafine, sofisticate. În accepția autoarei **Angele Kremer-Marietti**, care-l citează la rândul ei pe esteticianul Horia Bratu, postmodernismul e legat ab initio de realismul socialist postrevoluționar din Rusia prin numele lui Francis Ponge, de societatea postindustrială de care vorbește Arthur J. Penty, iar, în cultură și artă, de lucrarea lui Paolo Portoghesi, „Le Post-Moderne. L'Architecture dans la société postindustrielle” și de cea a lui J. - F. Lyotard, în filosofie, „La Condition postmoderne”. Angele Kremer-Marietti nu vede o opoziție între modernism și postmodernism, ci mai degrabă între aceasta din urmă și avangardă, vizând raportul pe care cele două fenomene culturale îl stabilesc cu trecutul.

Opoziția între modernitate și postmodernitate e definită și de disputa dintre R. Rorty și J. Habermas pe care R. Shusterman o prezintă în articolul său „La raison et l'esthétique entre la modernité et la postmodernité”.

Dacă Habermas susține că modernitatea a rămas un proiect neterminat, țintind spre o întoarcere la raționalitatea Luminilor, reconsiderată sub forma rațiunii comunicaționale și a intersubiectivității - metafizicianul, Rorty în opoziție cu Habermas este ironistul prin excelență. Amândoi, remarcă autorul, dau importanță existenței lingvistice de la care pornește și neînțelegerea lor. Decupajul între public și privat este rezolvat de Habermas în favoarea publicului, a realizării consensuale, în timp ce Rorty alege privatul, esențializând valoarea metaforică și originală a limbajului individual.

Pe de o parte schisma între modernism și postmodernism, pe de altă parte - adaugă Monica Spiridon în „Postmodernism is Elsewhere” - postmodernismul privit ca o etapă a modernismului. În sprijinul raportului de opoziție, autoarea aduce în discuție o altă polemică nu mai puțin răsunătoare între J. Derrida și J.R. Searle. Într-o epocă post-metafizică ce se dezvoltă pe urmele gândirii filosofice a lui Nietzsche și Heidegger, filosofii se vor grupa în două tabere: unii vor apăra fundamentele metafizicii, alții vor încerca să demonstreze vacuitatea lor.

Cât privește literatura, am putea vorbi de o împăcare a diferitelor rețete literare, a ficțiunii cu realitatea, a literaturii cu viața. Fiindcă realitatea devine poveste, literatura nu se va mai construi în baza criteriului verosimilității, iluzie ce a stăpânit modernitatea, ci va fi ordonată în funcție de referința la lume și de autoreflexivitate.

Magda Jearnnaud urmărește în evoluția lui Todorov trecerea de la paradigma structuralistă la cea comunicațională, drum ce reproduce întocmai părăsirea modernismului spre postmodernism. Structuralismul conceput ca o știință uzează de acele componente ce definesc esența modernității: progres, raționalitate și știință. Părăsind structuralismul ce luase forme exclusiviste, impunând dictatura limbajului și a subiectului-vorbitor, Todorov se va întoarce la teoriile lui Bakhtin, găsim în principiul dialogic o soluție pentru criza criticii.

Articolul **Lindei Hutcheon**, „Postmodernism Goes to the Opera”, suplinește vidul informativ din acest domeniu printr-un scurt excurs în istoria recentă a operei, amintind cele câteva realizări moderne ale unor compozitori ca Schoenberg, Pappenhain, Stravinski, Cocteau, Bartok.

Ajunși la sfârșitul acestei primei părți, avem desfășurată înainte situația postmodernismului euroamerican, conceput ca o mișcare culturală imposibil de disociat de societatea postindustrială cu care arta intră în reacție. Majoritatea analizelor au luat ca referință modernismul la care postmodernismul se raportează atât prin filiație, cât și prin disjunție. Această disjunție, însă, nu duce la un paricid. Modernitatea moare prin îmbătrânirea și prin oboseala formelor. Postmodernismul, mai pragmatic, va abandona goana neîntreruptă a modernității după noutate și se va întoarce spre trecut. Nu sunt puțini cei care afirmă că e posibil să avem încă postmodernism și modernism ca forme culturale alternative. În literatura română, termenul apare odată cu generația '80 care și-l va asuma aproape în

întregime. Există, totuși, unele semne de întrebare asupra apariției și dezvoltării postmodernismului în spațiul culturilor est-europene. De remarcat este faptul că, fără a să lăsa cucerit de un termen ce ne-ar proiecta în sincronie cu marile culturi, majoritatea autorilor acceptă ideea importului, căutând cauzele care l-au făcut necesar. Apariția postmodernismului în societățile comuniste pare inexplicabilă în situația în care nu exista un raport de determinare între cultură și societate. România anilor '80 e o țară în curs de dezvoltare, departe nu numai de tehnologiile înalte de care ia cunoștință în mod indirect, dar și de realitățile pluralismului social și politic. În acest context, România cunoaște un alt tip de agresiune a cotidianului care ia forma gulagului, a închisorilor comuniste și a îndochinării. Aceasta este explicația pe care o dă profesorul **Mircea Martin**. Surprinzând paradoxul literaturii române din anii '80, autorul conchide că am avut postmodernism fără postmodernitate, că el nu a apărut în virtutea unui raport între literatură și societate, ci dintr-o reacție de respingere a literaturii anilor '60. Prin strategiile de care uzează postmodernismul - parodia, ridiculizarea, ironia sunt doar câteva - pe scurt, demitizarea, literatura anilor '80 ar fi putut fi o formă de rezistență împotriva ideologiei comuniste. Au existat însă voci care s-au ridicat împotriva cosmopolitismului afișat de scriitorii optzeciști. Primul; **Alexandru Mușina**, îi va acuza de iresponsabilitate față de o societate vlăguită și subdezvoltată căreia optzeciștii i-ar substitui un univers artificial. **Caius Dobrescu** remarcă și el că prima fază a postmodernismului românesc se rezumă la o dispută livrească, la o gâlceavă cărturărească. Importantă ni se pare trimiterea la un eveniment simultan discuțiilor intelectuale din România, anume acutizarea fenomenului polonez Solidarnosc și a samizdaturilor. Titlul articolului lui Caius Dobrescu, „Entre l'heroïsme et l'irresponsabilité” e destul de sugestiv pentru a nu mai avea nevoie de alte comentarii.

Principalul ideolog al generației '80 rămâne **I.B. Lefter** care, în linie lovinesciană, susține ideea sincroniei, atacând modernismul și implicit reprezentanții generației '60. I.B. Lefter revine acum și face în paginile revistei Euresis o sinteză a fenomenului literar optzeciștii.

Recunoscând în scriitorii ca Leonid Dimov, Radu Petrescu sau M.H. Simionescu pionieri ai postmodernismului pe care optzeciștii îi revalorifică, I.B. Lefter admite existența unor dificultăți în încercarea de a da o definiție variantei românești.

Cauza acestei dificultăți ar fi insuficiența unei teorii a modernității care nu a avut timp să-și satureze formele și să-și epuizeze mijloacele de exprimare datorită unei întreruperi artificiale. Noutatea optzecistului o reprezintă, în accepția lui I.B. Lefter, întoarcerea autorului la text, „reconstrucția eului auctorial” printr-o reangajare biografizantă a persoanei gramaticale. Cotidianul și biograful dețin controlul absolut asupra limbajului.

O încercare de sistematizare a literaturii postmoderne românești pe criterii tematice se remarcă la **Radu G. Teșosu**. Autorul avansează în prealabil ipoteza conform căreia adevăratul postmodernism începe cu școala de la Târgoviște. Un prim teoretician al postmodernismului la noi ar fi Radu Petrescu care, în „Meteorologia lecturii”, postulează condiția culturii ca text în care se reflectă mecanica scriiturii.

Grila pe care o propune G. Teșosu nu ordonează în funcție de un criteriu valorizant, ci de unul pur tematic, nefiind concludentă.

Majoritatea studiilor ce analizează postmodernismul românesc semnaleză aceleași dificultăți și ridică aceleași probleme. La o lectură în oglindă, se poate observa că postmodernismul românesc, deși termenul e importat din cultura occidentală, are o autonomie care-i este dată de realități sociale, politice și culturale complet străine de ceea ce cunoscuse vestul Europei și care-i conferă și un caracter unitar. Absența polemicii interne constituive, a unui dinamism teoretic imploziv care să fragmenteze unitatea consensuală - sunt numai câteva din observațiile ce pot sta în loc de concluzie la sfârșitul acestei lecturi.

O BALADĂ A LIBERTĂȚII

de MANUELA CERNAT

Vocația de cine-autor, Cristiana Nicolae și-o afirmase încă de la debut, în poeticul **Întorcerea lui Magellan**, tulburătoare poveste de dragoste plasată în contextul tragic al războiului. După alte cinci lung metraje dintre care trei de autor și un serial de televiziune, personalitatea regizoarei s-a dezvoltat plenar în **Hanul dintre dealuri**, operă matură, densă, de o fascinantă polisemie, de o rară - în contextul cinematografului românesc de atunci - bogăție a trimiterilor culturale. Într-un anume sens, Cristiana Nicolae își lua o binemeritată revanșă împotriva aceluia care în urma succesului domestic și a trofeelor internaționale dobândite de filmele ei cu și despre copii, se grăbiseră să o eticheteze specialistă a aceluia gen, deși delicatele ei incursiuni în universul copilăriei ținteau de fiecare dată, acuzator și cu dureroasă precizie, în adulți.

În peisajul cinematografului nostru, **Hanul dintre dealuri** nu avea precedent. Singurul paralelism posibil de stabilit ar fi fost cu **Întorcerea lui Vodă Lăpușeanu**, ambele filmă reverberând lecția tragică a istoriei pe fundalul restituirii unor elemente de civilizație românească, cu deosebirea că Malvina Urșianu

evoca în formula tradițional realistă eroi și fapte strict autentice, într-un spațiu eminentemente aulic, pe când Cristiana Nicolae propunea paradigma unui conflict pseudo-istoric, dezvoltat în cheia realismului magic, sub semnul luminos al reînvierii unor ancestrale ritualuri folclorice.

Așadar, un film profund original, un film profund românesc. Drama pustiirii unei iubiri și a frângerii unor destine sub blestemul vremurilor. Faptul că autoarea s-a „inspirat” din Caragiale devine aleatoriu. Asumându-și deviza lui Arhimede „dați-mi un punct de sprijin și răstorn universul”, cineasta a extras din nuvela **La Hanul lui Mânjoală** argumentul diegetic necesar unui discurs propriu. Ea a păstrat de la Caragiale doar sugestiile de realism fantastic și personajele principale, a căror biografie o dilată impredictibil, investindu-le cu precise sensuri secunde. Aventura erotică este doar preludiul unor inițiatice incursiuni pe tărâmul visului, al unor cruciale opțiuni. Întreg filmul este construit cu uluitoare abilitate prin suprapunerea unor straturi simbolice. Polcovnicul, spirit malefic, bolnav de patima puterii, strivind cu tiranică și sadică plăcere, cu

rafinament oriental al răutății, orice urmă de nesupunere, devine piaza rea a locurilor, epitom al opresiunii. „Nu e nebun, e doar umflat de el însuși. Pofta de avuție și mărire e pofta ce se atâță pe măsură ce o sature. Nu se astâmpără de la sine. N-are margini”. Hangița, muiere aprigă, dintr-un neam de răzvrățiți, știe că „datina cere ca un bărbat să prăpădească răul”. După prima evaziune a eroului de sub teroarea Polcovnicului și a zbirilor lui - „Trebuia să fie un om care să-i stea împotriva” -, îl va iniția în taina conjurației pregătindu-l să preia conducerea răsculaților. Fire slabă, tânărul nu are însă stoffă de erou. Prins a doua oară, adoptă ca tactică a supraviețuirii o prefăcută obediență care sfârșește însă prin a-i intra în reflex.

Finalul filmului descrie totala lui abdicare în fața Polcovnicului. Tiranul îl decerebrează lent, obligându-l să repete, iar și iar, aceleași fraze stereotipe - „Ia mai zi, cum a fost cu hangița?” - ca o litanie a umilinței.

„Datina cere ca un bărbat să prăpădească răul”. Iată însă că în plină dictatură comunistă, o cineastă, Cristiana Nicolae, se încumeta să exorcizeze, cu neașteptat curaj, unele obsesiile devenirii noastre istorice. **Hanul dintre dealuri** era un film politic cu o incendiară încărcătură subversivă. Păcat că la vremea lui, filmul nu a fost privit cu ceva mai multă atenție de către lumea noastră intelectuală. Misoginismul latent al societății românești și-a spus poate cuvântul.

Intuind cu luciditate ce haos dirijat avea să cuprindă cinematografia noastră, în martie 1990 Cristiana Nicolae a emigrat în Canada. Glasul ei ne-ar fi fost necesar acum, aici.

teatru

CARTEA JUNGLEI

un spectacol pentru cei mici: mămică, tătică și bunici..

de MARIA LAIU

Ălăuzit cu profesionalism și cu multă discreție de către prof. univ. dr. Mihaela Tonitza - Iordache, teatrul „Tândărică” și-a câștigat de multă vreme un statut cu totul special în arealul nostru cultural. Producțiile sale poartă, de cele mai multe ori, pecetea echilibrului și a calității. Puțini știu poate că montările de aici au străbătut lumea fascinând, în egală măsură, copii, mămică, tătică și bunici și că niciunde artă mânăirii păpușilor nu a fost privită ca un gest minor.

De curând la Sala din Piața Lahovari a avut loc o nouă premieră „Cartea junglei”, de Rudyard Kipling (dramatizare de Eugen Rotaru), ne-a purtat către o lume în care povestirile pline de tâlc despre prietenie și încredere încă ne mai pot prinde în mreje.

Deși la prima sa colaborare cu un teatru de păpuși, Mihai Lungeanu a dat la iveală un spectacol agreabil, realizat în cel mai dulce stil clasic. Fără ostentative subterfugii filosofice, gândul regizoral se dezvoltă fie în scene aflate la limita candorii (lecția despre legile junglei, joaca puului de om cu

elefanțelul Hathi...) fie în altele aburite de o tandră ironie (comentariul permanent al celor doi vulturi), răpirea lui Mowgli de către maimuțe, procesiunea animalelor din final, când se recunoaște forța Omului asupra tainelor junglei...). Întorcându-se parcă spre anii propriei copilării, artistul a știut să speculeze „datele” născuților „eroi” încărcându-i cu nostalgică bucurie ludică.

Tulburătoare, în reprezentațiile de acest fel, devine simbioza dintre actor și... personaj: simți, clipă de clipă, cum sufletul omului se ascunde în trupul de lemn sau călț al păpușii; cum, prin fire subțiri - pentru vreo oră și-un pic! -, „viețile” lor se interferează. Cu greu ne mai putem da seama de elaborarea îndelungată și secretă ce a premers fiecărei mișcări.

Marionetele - zămislite de scenograful Milla Conovici cu grijă pentru amănuntul celor - fac giumbușlucuri, cântă, se amuză... învecelindu-ne și pe noi. În acest context, muzica (semnată de George Marcu) nu rămâne un demers solitar; se contopește cu întregul într-un impecabil duel al sunetului cu gestul edificator.

De altfel, pe tot parcursul reprezentației, banda „curge” după modelul teatrului radiofonic. S-au folosit vocile unor actori foarte cunoscuți, voci clare, cultivate care-i încântă (s-a dovedit!) pe micii spectatori făcându-i să asculte - mai tot timpul - în liniște povestea lui Mow (puul de om crescut de animale).

Se cuvine dar să-i amintim pe toți cei care - nevăzuți - au dăruit acestui spectacol o fărâma din talentul și răbdarea lor: **Angela Filipescu**: Mowgli, **Sara Dan**: Akela (voce: Liviu Berehoi) și Regele maimuțelor (voce: Mircea Constantinescu), **Rodica Dobre**: Lupoica mamă (voce: Tatiana Iekel) și Maimuța I, **Cătălin Gugu**: Bagheera (voce: Jeanine Stavrache) și Hathi (voce: Mihai Bisericanu), **Decebal Marin**: Baloo și Shero Khan (voce: Nicolae Pomoje), **Bruno Mătăsănuș**: Linge-blide și Kaa (voce: Mihai Dinval), **Valentina Tomescu**: Kaa și Maimuța II, **Marcela Sava**: Vultur I (voce: Boris Petroff) și Maimuța III (voce: Violeta Berbiuc), **Daria Gănescu**: Vultur II (voce: Virgil Ogașanu) și Maimuța IV (voce: Anne Mary Tigler).

Desigur s-ar putea reproșa unele imperfecțiuni textului (cam didactic, cam moralizator, fără un conflict puternic, cu personaje nu întotdeauna suficient de bine conturate) care duc la unele scăderi de ritm și situații ușor ambigue... Totuși frumusețea păpușilor, jocul lor dezinvolt, culorile, muzica adecvată tuturor momentelor, atenția cu care a fost construit fiecare amănunt scenic - toate ne fac să credem că nu greșim recomandând acest spectacol, cu valoare inițiativă, tuturor aceluia care nu și-au pierdut - chiar de tot - copilăria

MIHAIL SEBASTIAN, CRITIC MUZICAL (II)

de GRETE TARTLER

Anii războiului au fost în bună parte străbătuți datorită suportului muzical. În 1939, Mihail Sebastian scria: „Dacă aş avea un radio, aş asculta muzică Mult Bach, mult Mozart - iată tot ce mă poate salva de la angoasă”. „Concertul în la bemol de Mozart, de când îl am, devine din zi în zi mai frumos. Andantino e unul din cele mai pure, mai triste și mai străvezii lucruri din muzică”.

Scriind la romanul **Accidentul** reușește să-și împlinească visul - să cumpere aparatul de radio la care poate asculta „pe toate lungimile de undă Bach, Mozart, Beethoven”. Notează cu acribie tot ce ascultă - dar nu uită să menționeze remușcărilor - fie ele de ordin politic („Azi dimineață pe un post german - ascultat totuși cu remușcare -, uvertura **gmont** și pe urmă **Concertul pentru violoncel și orchestră** de Boccherini) sau pur și simplu de ordin... organizatoric („Trebuie să pun frâu acestui exces de muzică. Să ne întoarcem la roman, să închid aparatul...”). Moartea lui Armand Călinescu îl înspăimântă - de frica represaliilor imaginate se refugiază din nou în Mozart (25 septembrie 1939: „Să ascult încă o dată **Andantele** de Mozart, pe care îl am la mine și care îmi servește de refugiu. Pe urmă am citit din **Istoria evreilor** de Dubnow, pagi-

ni despre Veneția, Padua, Praga, Viena și Frankfurt, în secolul XVI. Simțeam, citind, că mă depărtez în timp. E bine să știi că ești dintr-un neam care de-a lungul veacurilor a văzut multe - unele mai groaznice chiar decât cele de azi”).

Transmiterea unui concert de Mozart la începutul anului 1940 (se dădea în vânt după Mozart!) îi consideră de bun augur. Își făcea totuși probleme că e prea comod în gusturi, se dorea mai activ și mai modern: „Preferința mea exclusivă pentru Mozart, Bach, Haydn și, în parte, Beethoven începe să fie, în muzică, o formă de comoditate, poate chiar de lene. Cu ei sunt pe un teritoriu cunoscut. Îi pot asculta cu plăcere, fără eforturi de atenție, aproape fără colaborare. Cred că n-am destulă curiozitate și nici destul discernământ ca să trec mai departe. Ar trebui să fiu un ascultător mai disciplinat, mai răbdător”. Admiră părțile cantabile din Reger, cele care puteau fi „adevărate romanțe” - dar și dificila **Sonată** de Franck: „O ascult totdeauna nu numai cu plăcere, dar cu sentimentul că-mi este favorabilă, ca un presaj, ca o promisiune”. Cât despre Berlioz, preferă muzicii omul - după ce ascultase la Filarmonică **Simfonia Fantastică** dirijată de Philippe Goubert, și, pe discuri, **Carnavalul roman**: „Mai mult decât muzica mă intere-

sează omul, atât de furtunos, atât de inteligent. Muzica lui o ascult mai mult din aplicație (în definitiv trebuie să o cunosc), fără să-mi placă - dar personajul era extrem de interesant”. În aceeași seară de februarie 1940, **Marea messă** de Bach transmisă de la Viena îi prilejuiește observații foarte exacte: „Pe alocuri mai frumoasă decât oratoriile. Cel puțin Benedictus mi s-a părut îngeresc. Vioara și tenorul răspunzându-și în prim-plan, în timp ce, în fund, departe, orga gravă, puternică. De mult n-am avut o emoție atât de clară în muzică”.

În timp ce „nemții au intrat la Calais”, notând că nu are încă destul curaj ca să poată spera (fratele său Poldy trăia în Franța), deși încerca să se autoconsoleze - „contopirea și-a pierdut deocamdată virulența” - scriitorul intră într-o stare de apatie („Nu trăiesc, vegetez, aștept, rabd”) din care doar muzica îl înviează. Sonatele „pentru două vioare” de Purcell îi prilejuiesc comparația cu Haendel și Bach. La 9 iulie 1941, o ordonanță a primăriei Buzău anunță că evreii nu pot circula de la 8 seara la 7 dimineața, neavând dreptul de a intra în cofetării sau de a se vizita. În contextul amenințător („de câte ori ies din oraș, mă întorc acasă și mai deprimat ca înainte”) Sebastian citește **Război și pace** și notează: „Mi-e dor de puțină muzică - Bach, Mozart ar fi un moment de pace, de înseninare”.

*Citatele din Mihail Sebastian, *Jurnal*, 1935-1944, text îngrijit de Gabriela Omăt, prefață și note de Leon Volovici, Editura Humanitas 1996.

lumea literară

PREMII ȘI FESTIVALURI

PREMIILE UNIUNII SCRITORILOR DIN REPUBLICA MOLDOVA PE ANUL 1996

ARILE PREMII

Marin SORESCU - Opera omnia (Postmortem).
Vasile LEVIȚCHI - pentru volumul de poezii „Cercul încă nesfârșit”.
Alexandru PALEOLOGU - pentru ultimele cărți.

PREMII POEZIE, PROZĂ, CRITICĂ

Vasile ROMANCIUC - pentru volumul de poezii „Un timp fără nume”.
Irina NECHIT - pentru volumul de poezii „Cartea rece”.
Teo CHIRIAC - pentru volumul de poezii „Critica iraționii pure”.
Ioan FLORA - pentru volumul de poezii „Discurs asupra Struțocămilei”.
Liviu Ioan STOICIU - pentru volumul de poezii „Singurătatea colectivă”.
Emilian GALAICU-PĂUN - pentru microromanul „Gesturi”.
Nichita DANILOV - pentru cartea de proză „Nevasta lui Hans”.
H.-R. PATAPIEVICI - pentru volumul „Politice”.
Mihai CIMPOI - pentru volumul „O istorie deschisă a literaturii române în Basarabia”.
Valeriu CRISTEA - pentru „Dicționarul personajelor lui Dostoievski” și „Dicționarul personajelor lui Ion Creangă”.
Alexandru MUȘINA - pentru volumele „Paradigma poeziei moderne” și „Unde se află poezia?”.
Octavian PALER - pentru volumul „Aventuri solitare”.
Monica LOVINESCU - pentru volumul „Insula șerpilor”.
Mircea DINESCU - pentru volumul „Beție cu Marx”.

LITERATURA PENTRU COPII

Arcadie SUCEVEANU, - Sergiu PUICĂ, Valentina LUNGU - pentru „Carte pentru boboci A.B.C și un, doi, trei”.

ESEU

Lucia PURICE - pentru volumul „Lumea în chenarul geamului”.

TRADUCERI

Gheorghe CHIRIȚĂ - pentru traducerea volumului „Viața lui Salvador Dali scrisă de Salvador Dali”.

DEBUTURI

Ștefan BAȘTOVOI - pentru volumul de poezii „Elefantul promis”.
Iulia CIOCAN - pentru volumul de critică „Metamorfoze narative”.
Iulian FRUNTAȘU - pentru volumul de poezii „Beata în Marsupiu”.

SPONSORI: Salonul Literar al USM (director: Vasile CARAS), Bursa Comercială (director: Alexei MARULEA), SA „Saleom” - București (director: Gh. SÂRBU), Partidul Liberal (președinte Mircea RUSU).

Uniunea Scriitorilor din Moldova a acordat premiul special - „Spațiul Mioritic” - poetului Ion Chiriac din Cluj pentru volumul „Contraria” (...), „Poetri români contemporani”, Ed. Enănescu și activitatea în cadrul editurii Porto-Franco), poetului Virgil Dubă, directorul editurii Lucea din Cluj-Napoca, lui Floria Mucalu pentru volumul „Sfântul Aer și prietenii săi” și prozatorului Traian Olteanu, directorul revistei „V”, (Focșani), pentru activitate culturală, lui Iurii Grecov pentru volumul „România în chipuri”, prof. Ioana Irimia (pentru activitatea Societății culturale Chișinău-Cernăuți-Iași), lui Călin Sobietzsch-Mănăscuță - pentru volumul „Iubire și inchișiție”, pentru subvenționat de Liga Culturală pentru Unitatea Românilor

de Pretutindeni (președinte: prof. Victor Crăciun).

FESTIVALUL INTERNAȚIONAL „LUCIAN BLAGA”

Ediția a XVII-a

Cu prilejul celei de-a XVII-a ediții a Festivalului Internațional LUCIAN BLAGA, 6-9 mai 1997, organizatorii inițiază o suită de concursuri dotate cu premii.

- **CONCURSUL DE CREAȚIE LITERARĂ**, deschis tuturor creatorilor din țară, membri și nemembri ai Uniunii Scriitorilor. După uzanțele cunoscute, poeziile vor purta un motto, același cu cel din plicul conținând datele autorului. Lucrările vor fi trimise pe adresa: Sebeș, Casa de Cultură, str. Mihai Viteazul nr. 42, cod. 2575, jud. Alba, până la 21 aprilie 1997.

- **CONCURSUL DE CREAȚIE PLASTICĂ** sub genericul „**PORTRETUL CARE AȘTEAPTĂ**” se referă, în primul rând, la un portret al cărturarului Blaga, cu dimensiuni până la 50/70 cm. Se pot trimite și desene, ilustrații etc.

- **CONCURSUL DE GRAFICĂ EX LIBRIS**, desfășurat sub genericul „**EU NU STRIVESC COROLA DE MINUNI A LUMII**”, la care sunt așteptate lucrări ce nu vor depăși 15 cm înălțime.

- **CONCURSUL DE CREAȚIE MUZICALĂ** se adresează compozitorilor, muzicienilor, profesorilor. Termenul limită - 15 aprilie a.c.

- **CONCURSUL DE INTERPRETARE (RECITARE) A POEZIEI BLAGIENE**, adresat actorilor profesioniști, care pot participa individual (3-5 minute) sau în grup (15-20 minute).

Lucrările la aceste 4 concursuri și fișele pentru recitații profesioniști vor fi expediate pe adresa: Inspectoratul pentru cultură al județului Alba, Piața I. C. Brătianu nr 2, cod.2500, Alba Iulia, până la 21 aprilie 1997 (ziua poștei), după care nu vor mai fi luate în considerare.

Jurnalul național va acorda premiile la **GALA LAUREAȚILOR**.

Informații suplimentare la telefoanele: 058/813119 și 058/732939.

Michael Tournier de vorbă cu Marianne Payot

WESTERNUL BIBLIC

Michel Tournier, romancier, eseist, povestitor, ziarist, o personalitate complexă a culturii franceze contemporane, s-a născut în 1924 la Paris într-o familie înstărită de melomani germaniști. De tânăr călătorește mult în Germania. În 1924 se înscrie la Sorbona pentru studiu clasic; era pasionat de filosofie. Pleacă patru ani în Germania, la Tübingen, pentru specializare. În 1950 nu reușește la concursul de profesor agregat. Renunță la învățământ. Șaptesprezece ani Michel Tournier traduce, are emisiuni la radio și televiziune despre filosofie, colaborează la editura Plon. 1967 este anul apariției primului roman, „Vendredi ou les limbes du Pacifique” pentru care primește Marele Premiu al Academiei Franceze, iar în 1970 pentru „Le roi des Aulnes” este laureat cu premiul Goncourt. Din 1972 este cooptat în juriul Academiei Goncourt. Publicăm pentru cititorii români care îi cunosc cărțile traduse și pentru cei care le vor citi interviul acordat de Michel Tournier, Mariannei Payot, publicat în revista Lire.

Sunt aproape patruzeci de ani, de când romancierul domnește în vechiul prezbi-teriu Choisel, un sat mic, pierdut în fundul văii Chevreuse. Să nu se creadă că Michel Tournier are ceva dintr-un gentleman-fermier. Nu are nimic. Îmbrăcat complet în negru, uscat ca un carpen, are mai curând înfățișarea unui țârcovnic privindu-și oile rătăcite. Onorat în această toamnă de filmul lui Volker Schlöndorff, adaptat după premiul Goncourt 1975 **Regele arinilor** (tradus de curând în românește) și de un nou roman **Eléazar sau izvorul și tufișul**, apărut la editura Gallimard, s-a supus de bună voie întrebărilor. Fără teamă. La 72 de ani, sihas-trul de la Choisel, nu mai acceptă decât un ver-dict, cel al copiilor de la șase la doisprezece ani. O poveste de citit în familie își consideră litera-tura.

Marianne Payot: Cum vi s-a părut **Regele arinilor** transpus pe ecran?

Michel Tournier: Filmul mi se pare formidabil, de o mare fidelitate. Poate prea mare. Așa trebuia să-l facă? Nu știu. L-am sfătuit pe Schlöndorff să nu îl adapteze. Din toate poveștile mele este cel care se potrivește cel mai puțin adaptării pentru filme. Era tocmai ce îl interesa pe regizor, să nu vadă filmul derulându-se în capul său, în timp ce citea romanul, i-am sugerat să propună unui compozitor contemporan să scrie o operă al cărei libret să fie extras din romanul meu, să filmeze opera. Cum a filmat Bergman **Flautul fermecat**. Este exact invers ce vreau să fac!, mi-a replicat.

- Ați avut încredere deplină în Schlöndorff?

M.T.: Nu se putea găsi cineva mai bine dotat decât omul care a realizat **Toba** după Günter Grass să facă **Regele arinilor** al lui Michel Tournier

- Ați participat la adaptarea cărții?

M.T.: Deloc. Nu am făcut nimic. L-am sfătuit doar pe scenaristul Jean-Claude Carrière și pe Schlöndorff când m-au solicitat. Nu sunt un „om de cinema”, nu este meseria mea. Nu mă simt în largul meu într-o echipă de filmare: dacă am nevoie de o armată, de care de asalt, le scot imediat din imaginația mea; năstăraii ăștia au ajuns să închiriază tancuri sovietice. De fapt, eu am scris scenariu de film la comandă: **La Goutte d'or** și **Gilles et Jeanne** pe care le-am transformat în romane. A te supune unor comenzi este un lucru bun. Te obligă să lucrezi susținut, împiedicându-te să tărăgănezi. Știți lenca... Oamenii nu se

gândesc la singurătatea scriitorului; stând singur la biroul său, nefăcând nimic, nimeni nere-proșându-i nimic!

- Chiar dacă ați scris scenarii sau cronici la **Le Figaro**, nu ați scris însă prea multe romane! **Eléazar** vine șapte ani după **Le medianoche amoureux**.

M.T.: Mai întâi poți foarte bine să nu publici. Înainte de război, un ziarist a întrebat treizeci și șase de scriitori de ce scriu. Jean Paulhan care era un soi de mandarin, zgribulit, prețios și temător, a răspuns: „Scriu dacă pot, nu cu adevărat că merit acest reproș”. „L-aș putea lua asupra mea, dar eu am publicat acum doi ani, două cărți, **Le miroir des idées** și **Le pied de la lettre** și un mic roman pentru copii, asta am făcut mai important. Am dedicat **Eléazar** unei fetițe de unsprezece ani, voiam să-mi judec romanul după ea. Dacă îl lăsa din mână, l-aș fi socotit ratat. Îmi apreciez cărțile în relație inversă cu vârsta cititorilor mei. În fiecare an țin o mulțime de conferințe în școli, acolo îmi dau cel mai bine seama de impactul fiecărui roman sau fiecărei povestiri. Cele mai bune romane ale mele, **Pierrot vu les secrets de la nuit** și **Amandine ou les deux jardins** pot fi înțelese de copii în vârstă de șase ani. Iar **Vendredi ou la vie sauvage** poate fi citit la nouă ani. Asta nu prea e bine! Eu am început să citesc la nouă ani **Minunata călătorie a lui Niels Hølgerson** de Selma Lagerlöf, a fost primul meu șoc literar. Cărțile pe care nu le poți citi decât la douăzeci de ani sunt ratate.

- Este o provocare când mărturisiți că nu aveți imaginație?

M.T.: Nu, este adevărat că nu sunt un tip intimist. Sunt un creier conectat la lumea exte-rioră, un observator, elev al lui Zola și al lui Daudet, care călătorește cu binoclul. Când Nourissier pierde un manuscris, scrie un roman. Eu aș putea pierde orice, casă, prietenie, nu aș scrie niciodată nimic cu acest subiect. Viața mea personală nu mă inspiră. Nu este lipsită de interes dar nu are o sevă elevată. Îmi este necesar Moise!

- Moise este cel mai frumos dintre mituri?

M.T.: Există mai multe mitologii, greacă, evreiască-biblică și modernă: Tristan și Isolda, Don Juan, etc. Fără tăgadă cea mai mare inspi-rație o găsesc în Biblie.

- Moise este, de fapt, „marele subiect” către

care aspirați?

M.T.: Eleazar s-a născut dintr-o întrebare pe care mi-am pus-o acum trei ani când a apărut **Moise** de André Chouraqui. În episodul hotărâtor când lui Moise i se refuză dreptul de a pași pe pământul făgăduit, Chouraqui exclamă de fapt: „Este un scandal, de milenii rabinii teologii se întrebă de ce Moise n-a putut ajunge pe Pământul Făgăduinței, de ce Yahweh a comis o asemenea nedreptate față de profetul său numărul unu!”. Asta m-a interesat. Am citit tot despre Moise. De aici a pornit romanul.

- După trei ani de gândire și de căutare ați găsit soluția?

M.T.: Da, o dau în roman. Este o poveste de dragoste - Yahweh a hotărât să îl păstreze fiindcă îl iubește, este profetul său. El vrea să scape de evrei care se gândesc doar să aibă apă, femei și copii, să facă împreună cu Moise o rasă deosebită: „voi face cu tine o mare națiune”, îi promite. Bietul Moise care nu dorea un aseme-nia exces de onoare este sfâșiat între evrei și Yahweh. Este opoziția dintre sacru și profan. Aștept să se afle o interpretare mai bună.

- Transpuneți istoria lui Moise în Irlanda, la mijlocul secolului al XIX-lea. Eroul este pastorul irlandez **Eléazar** care trece prin destule necazuri...

M.T.: Alegerea Irlandei nu este întâmplătoare este un pământ formidabil unde se află alături catolici, deci Iisus, și protestanți, cu Moise. Ca de obicei povestea mea are două nivele. În **Eléazar** se află pe de o parte aventura unei familii irlandeze care emigrează în 1845 (în vremea marii foamete, milioane de oameni au părăsit Irlanda), apoi westernul cu cai, bizoni, șerpi, indieni, proscrisi, iar pe de altă parte, la nivelul superior, Moise care devine un fel de model prin care **Eléazar** își va înțelege viața. Cum să îl înțelegi pe Moise? Procedând ca el, străbătând deșertul. Dacă ar fi rămas în Irlanda nu ar fi înțeles nimic din biblie. Oamenii care trăiesc cu vegetație, cu ploaie, cu izvoare, apă, mlaștini și turbă sunt la antipodul biblicii. Biblia este o carte a deșertului, a nisipului. Pentru a ajunge în deșert, **Eléazar** emigrează împreună cu familia sa în America, străbătând Atlanticul de la Cork la Portsmouth în patruzeci de zile. Izbăvirea va veni după infernul drumului, pe vapor, împreună cu sute de bolnavi de holera și de tifos.

- Eroul dvs., **Eléazar**, este o ființă biblică care pendulează între protestantism și catolici-zm.

M.T.: Este un protestant irlandez! El merge mai departe cu libertatea căsătorindu-se cu o catolică. La început orice pastor care s-a născut într-o comunitate protestantă minoritară este atras de catolicism. În deșertul Colorado a avut revelația fulgerătoare a crângului în flăcări care

este contrariul izvorului. El a ales crângul. Izvorul este noul testament, este Isus care își petrece timpul pe malul apei, fie că este lacul Tiberiadei, Iordanul sau fântâna Samaritencei. Chipul lui este tulbure și umed; dar Moise are o mască bună și luminoasă.

- *Se regăsește aici plăcerea dvs. pentru opoziție ca cea a nomazilor și stabiliților, a păstorilor și agricultorilor.*

M.T.: Este fundamentală în istoria umanității. Nomazii au fost multă vreme seniorii care i-au exploatat pe cei stabili. În Revoluția franceză asistăm la triumful celor stabili asupra nomazilor. Victoria emigranților irlandezi asupra indienilor și a cow-boy-ilor cu cirezile lor le vaci s-a datorat inventării sârmei ghimpate, matorna a răsturnărilor. Cei stabili sfârșesc întotdeauna prin a câștiga chiar dacă asta se întâmplă în secole. Nu poți trăi ca nomad.

- *Vă place imaginea salvării prin barbarie. Brigandul José cel Crud răspândește binele după ce a încarnat răul. În această privință îl citați pe Angelus Choiselet: „Faceți fără teamă, cu inima ușoară, călătoria aventuroasă a vieții, a dragostei și a morții. Asigurați-vă dacă vă poticniți, nu veți cădea mai jos decât mânia lui Dumnezeu!”*

M.T.: Știți cine este Angelus Choiselet? Când vreau să spun o frază sublimă, fiind prea modest ca să mi-o asum, folosesc mai multe porta-voce, la alegere: Angelus Choiselet, călugăr din Ile-de-France, Eduard Reinrot (adică Tournier invers, fără u) - numele foarte frumos al unui reu neamț sau pe Ibn-al-Ouaida, înțelept persian.

- *Nu ați scris niciodată romane sub pseudonim?*

M.T.: Nu, aș fi făcut-o cu plăcere, am o imensă admirație pentru Emil Ajar dar eu sunt, din păcate, prea vlăguit. Gândiți-vă, animalul de Romain Gary și-a desfășurat șapte ani ambele cariere. Eu sunt de o sterilitate îngrozitoare. Există două feluri de a îmbătrâni: te îngrași sau te degradezi, mai bine zis te vlăguești. Eu mă vlăgulesc în literatură. Fizic, deși m-am îngrășat cu două kilograme în ultimii zece ani, sunt totuși două kilograme în plus...

- *Ați găsit titlul Elézar înainte de a vă apuca de scris?*

M.T.: Da, am nevoie de titlu ca să încep. Îmi trebuia un nume biblic care să nu spună nimic. Îmi plac și jocurile de cuvinte; fonetic auzite „Et les hasards” (și întâmplările).

- *Scrieți: „întâmplarea înseamnă Dumnezeu călătorind incognito”.*

M.T.: Nu-i așa că nu sună rău? Tot Angelus Choiselet a spus: „Pentru un om care crede, nu se îndoiește că întâmplarea înseamnă Providență”.

- *Credeți și dvs., ca Eléazar, că este de ajuns să deschizi Biblia pentru a găsi răspunsul la toate întrebările?*

M.T.: Nu, este o idee a religiei protestante. Mărturisesc că nu este modul în care îmi rezolv problemele, nu sunt din aceia care deschid Biblia când au vreo problemă cu nevasta, cu copiii, cu grădinarul sau zugravul. Îmi trec timpul consultând superba biblie a ilustrului meu unchi care era preot-teolog-organist-germanist. Mi-a servit mult când am scris Gaspar, Metehior, Balthazar.

- *În orice narațiune este o morală, care este aici morală?*

M.T.: Cea pe care o vrei. Într-o zi am ținut o conferință la biserica protestantă, de pe bulevardul Arago. Mi-au pus întrebări așteptate, de genul: „Sunteți credincios?” Le-am spus o poveste oribilă care circula după prima călătorie în spațiu a lui Gagarin. La întoarcere a fost primit de Hrusciiov care l-a întrebat: „Spune-mi tovarășe, ai fost în cer, Dumnezeu nu există!”, „Ba da, ba da, a răspuns Gagarin, l-am văzut”. „M-am îndoit întotdeauna, i-a replicat Hrusciiov, m-am gândit într-una că materialismul istoric, marxismul, au fost o prostie. Este o catastrofă, U.R.S.S. se va prăbuși. Jură-mi că nu vei scoate o vorbă, că îți vei ține gura!” Apoi Gagarin a

făcut înconjurul lumii, a fost primit de papă care l-a luat deoparte: „spune-mi, fiule, ai fost în cer. L-ai văzut pe Dumnezeu, există!”, „Nu, nu există”. „Mereu am avut îndoieli, creștinismul, toate astea sunt o bagatelă”. Pe scurt, omul lipsit total de credință are o îndoială, omul cel mai plin de credință, are și el o îndoială. În ce mă privește, m-am îndepărtat de educația mea; este, de altfel, un mod de a o servi.

- *Vă inspirați atât de mult din mituri încât vă socotiți, chiar dvs., o „coțofană hooăă”?*

M.T.: Împrumut materia însușindu-mi-o. Cu slabele mele mijloace fac să trăiască mitul. Spre exemplu, **Vineri**, adică **Robinson Crusoe**. Niciodată n-a existat un mit mai viu. Insula pustie, viața în natură, plaja, soarele, atâtea lucruri care i-au fost total străine lui Daniel Defoe, dar care în epoca noastră te trimit cu gândul la clubul „Mediteranei”, „faceți la fel”, „Mâncăți peștele pe care l-ați prins”; apoi este tema întâlnirii cu Vineri, adică biserica Saint Bernard, ai cărei credincioși fac în fiecare vineri, greva foamei. Altă problemă total necunoscută de Daniel Defoe. Depășirea autorului: tipic mitului.

- *Cum își depășește azi, mitul lui Moise, autorul?*

M.T.: Nu știu, citiți ziare, cărți, ele nu vorbesc decât de Dumnezeu. Se tinde spre un secol religios, Malraux a avut dreptate. Gândiți-vă la legea Gayssot care pedepsește cu închisoarea pe cei care, în scrierile lor, se îndoiesc de crimele comise împotriva umanității de naziști. Este întoarcerea blestemului, acum un secol nu puteai gândi așa. Este Salman Rushdie. Iranul contra lui Salman Rushdie, Franța împotriva lui Roger Garandy. Nu sunt nici pentru, nici împotriva, constat doar fenomenul, de fapt se intră într-o eră religioasă.

- *Ați scris mult despre fotografie, despre imagine. Ce părere aveți despre folosirea masivă a imaginilor azi?*

M.T.: De fapt, nu am încredere în imagine. Am avut zeci de emisiuni la televiziune despre fotografie în epoca monștrilor sacri, Brassai, Lartigue, Bill Brandt... Am fost unul dintre inițiatorii întâlnirilor Internaționale de la Arless (în trecere vă semnalez că nu am făcut niciodată o fotografie bună, o fotografie creatoare, demnă de a fi publicată), acum sunt convins de pericolozitatea și de nocivitatea civilizației fotografice. Este subiectul romanului meu **La Goutte d'or**. În noua ediție, în Folio, a cărții mele **Le pied de la lettre** am introdus un cuvânt inventat de mine, „iconizarea”. Este distrugerea unui peisaj sau a unui personaj prin imagine. Să spunem că nu mai pot fi văzute turnul Eiffel sau Gioconda, nu mai este văzută decât imaginea lor; mai rău se întâmplă cu oamenii. Cântărețul Michael Jackson este un adevărat monstru, nu are chip, sex, vârstă! Este o marionetă făcută să țopăie, când se va prăbuși va fi măturată. La fel și alții: Brigitte Bardot, de exemplu, a fost devorată de propria ei imagine.

- *Ați scris că împărțiți lumea între nu „fericiții care sunt înzestrați cu însușirea de a admira și nefericiții care sunt lipsiți de ea”. Vă considerați printre primii?*

M.T.: Sunt un scriitor care admiră în totalitate. Cea mai mare nenorocire a mea ar fi incapacitatea de a admira. Nu pot avea nici o înțelegere pentru cineva care este cuprins de această neputință. Care nu știe că există capodopere, oameni deosebiți, frumusețe, bucurie.

- *Printre cei pe care îi admirați există și unii autori ai acestei Toamne literare?*

M.T.: Unii îmi plac ca, de pildă, Robert Solé, și cartea sa **Mamelouka** în care este vorba de eliberarea unei femei prin fotografie. Ca să judec eu adevărat toamna literară ar trebui să me întorc cu cincizeci de ani înapoi. Gândiți-vă la toate greșelile strânse de juriul premiului Goncourt. Au uitat capodoperele. Îmi irosesc timpul spunându-le colegilor mei: „Amintiți-vă 1932”. În acel an juriul a respins **Le voyage au bout de la nuit** de Celine, alegând **Les loups** de Guy Mazeline. Pe care Leon Doudet, adept fervent al

lui Celine, îl numea Guy Vazeline. Au mai fost și altele: **Les memoires d'Hadrien** de Marquerite Yourcenar, n-a avut nici un vot. Ca și **Le barrage contre le Pacifique** de Marquerite Duras. Din fericire există premiul Renaudot care repară măgăriile Goncourt-ului. I-au premiat pe Butor, le Clezio... Pe scurt, faci ce poți.

- *Cu același entuziasm întotdeauna?*

M.T.: Nu am avut niciodată entuziasm. Sunt mulțumit că fac parte dintr-un juriu, este o ocazie de a vedea scriitori, de a vorbi despre literatură, altfel ai fi izolat. Nu mai sunt nici saloane, nici cafenele literare. Pentru juriu s-a ales o zi proastă, a doua luni din noiembrie. O zi îngrozitoare! Meniul nu s-a schimbat de o sută de ani, este insuportabil! Sunt prea mulți bani în joc. Premiul Goncourt aduce, în mare, cinci milioane laureatului și două milioane editorului. La începuturile premiului cartea nu se vindea. Laureatul primea un cec de cinci mii de franci, echivalent azi cu două milioane, iar editorul nu avea nimic.

- *Cu trei membri noi, juriul premiului Goncourt s-a îmbogățit. Cum vi se pare?*

M.T.: Academia Goncourt este supusă unei curățenii totale, o dată la douăzeci și cinci de ani. De acum în trei ani va fi un juriu complet nou. Iarna va fi foarte neprielnică celor de la Goncourt. S-ar putea să ajungă cu picioarele înainte. Începând cu mine.

- *Dumneavoastră v-ați scris un necrolog savuros în anumite privințe. În **Petites proses** vorbiți despre „Cortegiul care vă va întovărăși rămășițele pământeste până la Pantheon...” ca Malraux?*

M.T.: El mi-a luat-o înainte cu puțin. A fi dus la Pantheon este culmea ridicolului. El l-a premeditat Malraux a ratat totul: ar fi trebuit să fie alături de De Gaulle, la 18 iunie; n-a intrat în Rezistență, când i-a propus Roger Stéphane, a așteptat încă opt zile după debarcare să se „compromită”, apoi anul 1958 pentru a deveni susținătorul lui de Gaulle; mi-au fost antipatici patru scriitori, foarte diferiți, din aceeași generație: Malraux, Aragon, Montherlant și Mauriac. Într-o zi am descoperit ce aveau comun. Sunt toți copiii lui Barres; față de Barres eu sunt ca un iepure care, când simte dihorul, fuge. Școala mea a fost NRF, Gide, Valery, Martin du Gard, Claudel.

- *Mitterand, pe care l-ați cunoscut bine, nu se considera din cei ai lui Barres?*

M.T.: Mitterand nu a fost scriitor. De fapt n-a fost nici o problemă. Ne-am întâlnit cu Zola.

- *Vă continuați necrologul: „În anul 2000 voi avea 76 de ani, vârsta la care a murit tatăl meu și tatăl său... este o vârstă frumoasă pentru moarte. Sunt evitate umilințele tinereții”. Aveți, în continuare, aceeași părere?*

M.T.: Vreau să vă fac o mărturisire: am tulburări cardiace. Sunt două feluri de a muri, moartea murdară - cancerul și moartea curată - inima. Eu optez pentru a doua. Nu-mi pasă că voi muri, cu condiția ca moartea să nu fie precedată de o lungă agonie.

- *Veți avea vreme să mai scrieți o altă carte?*

M.T.: Va fi probabil o carte despre sfântul Sebastian. Se știu nenumărate lucruri despre el, data nașterii, familia, cariera, prietenii, moartea, totul și, mai ales că nu a existat niciodată. Toate astea fac o legendă, nu este minunat?

REALITATEA REFUZATĂ

de SORINA-GABRIELA COSTEA

Vorbind despre o altă carte a Hertei Müller și anume „Herztier”, titlu a cărui traducere (aproximativă!) ar fi „Inimă-Animal”, Rolf Michaelis spunea: „O carte a fricii. O carte care produce frică și, totuși, o carte-minune a artei cuvântului! care eliberează cititorul de orice frică”.

„Încă de pe atunci Vulpea era Vânătorul”, carte publicată de Herta Müller înaintea celei mai sus amintite, este mai puțin (sau poate mai mult?) decât atât. Departate de a provoca o detașare olimpică (sau măcar științifică) ca să permită o analiză la rece a fenomenului, cartea irită (de aceea se citește greu), provoacă un paroxism al receptării care impune, din ce în ce mai puternic, dorința de a te elibera de ea. De fapt nu atât de carte cât de faptele relatate în ea, de mizeria sordidă a realității evocate, chiar de amintirea acelei realități. Este o realitate atât de odioasă, încât și amintirea ei este odioasă și, în consecință, refuzată. Poate că acesta este cel mai mare merit al cărții - evocarea atât de precisă și cu o economie remarcabilă de mijloace artistice a unei realități.

Structurată pe secvențe de-a dreptul cinematografice (romanul are la bază scenariul filmului „Vulpe-Vânător” de Herta Müller și Harry Merkle în regia lui Stere Gulea - n.n.) cartea reușește performanța de a crea impresia duratei, a fluxului continuu, în care fiecare clipă se naște din cea anterioară și o pregătește pe următoarea.

Ca în tablourile lui Chirico, decorul este populat, neliniștitor, cu lucruri „banale”, pentru că nu le-ai remarcat fiindcă se constituiau în însăși substanța vieții, și pe care acum le recunoști cu asprime.

Imaginea periferiei orașului (în care, până la sfârșit, recunoști Timișoara) cu fabrica-abator, cu lumpenlocuințe (în curțile cărora cocoșii beau apă din cutii de conserve ruginite și dorm în cutii de pantofi), cu atelierul minuscul și igrasios (numit - culme a cinismului - Cooperativa „Progresul”) al croitoresei, cu atelierul jalnic al tinichigiului etc. se alcătuiește treptat.

Urmează imaginea ghetoului „blocurilor” cu lumea violentă și îndobitocită, terorizată de penele de curent, și cu lumina chioară a lanternelor care orbăie în căutarea drumului.

Străzile „puterii” unde și vântul se teme să bată, iar oamenii (ce nu sunt ai locului) aleargă hăituți pe lângă ele, sunt locuri unde se petrec scene grotesti (ca de exemplu cea a întoarcerii acasă a ofițerului beat) dar unde e prezentă bunăstarea.

Spitalele fără vată sau bandaje, unde se lucrează cu resturi de la fabrica de ciorapi, sunt pline de sinucigași.

Orașul, vărgat de umbre, pare o închisoare. Portretul dictatorului este omniprezent (Un capitol este intitulat chiar „Onduleul de pe frunte”). Atmosfera este apăsătoare, terorizantă. Spaima chelneriței când vede insectele căzute pe ziar și „profanând” astfel imaginea „celui mai iubit fiu al poporului” (sic!), amintește de spaima bietului cârciumar în fața

portretului împăratului pătat de muște din romanul „Peripețiile bravului soldat Svejk” al lui Jaroslav Hasek sugerându-se, astfel, con-

roza vânturilor

artur lundkvist (Suedia)

Dragostea pentru lemn

Dragostea pentru lemn înseamnă oțel strașnic ascuțit, spune tâmplarul.

Cât de minunat trăiește lemnul sub mușcătura oțelului scânteietoare! Ce dulce tăietură străbătând primăverile cu toate potopurile rămase-ndărât! Ticăie un ceas înlăuntrul lemnului, ticăie poate o inimă.

Lemnul este timp, timp asemenea valurilor poposite la țarm.

Lemnul îngrămădește-n el timp mai mult decât omul,

iată de ce-i mai vărtos și mai trainic. Mireasma lemnului întrece în tărie parfumul pielii de femeie.

Asudă fructe mărunte, strugurași de aur.

Își arată sexul pe fiecare ram, cel bărbătesc și cel femeiesc stau laolaltă, sub lăiș vădind îndoită putere.

Cine să pătrundă în lemn dăinuind peste vremuri?

Dar cine nu ar vrea?

Morții, la fel și nou-născuții sunt culcați în lemn

(o, să dormi acolo somn adânc asemenea țigarei în lemn aromat).

Din lemn se cer dobândite frumusețea și viața durabilă.

Lemnul nu moare ca omul, leș dintr-o dată duhnitor.

Nu, lemnul își pregătește viața în rădăcini, mai trainic, mai dens, mai proaspăt decât orice carne.

Cu gingășia mâinilor mele și cu uncalta mea teribil ascuțită voi da năvală-n lemn,

să simt lemn în gură, în gât, să simt cum lemnul mă cuprinde puternic, sigur, etern

În românește de Petre Stoica

scințe la fel de îngrozitoare ale întâmplării.

Peste parc atâră „suflarea fricii” și „niciodată nu știi dacă ceea ce gândești va deveni o propoziție sonoră sau un nod în gât” pentru că pereții au urechi, „tot ce strălucește vede”. Până și elementele naturii sunt precum instrumentele de tortură ale evului mediu - „privesc țepi din fiecare ramură”.

Țara arată ca după un război. Trenul, în care se călătorește în condiții cumplite, trece pe lângă închisori (iar cei din vagon, care au pe cineva acolo, știu unde să se uite). Armata a devenit un loc unde „trebuie să uiți zilnic că ești”.

Pentru abaterea atenției se oferă surogate jalnice și îngrozitoare (ca, de exemplu: „Zilele Pepenilor”, „Zilele Dovlecilor” etc), în zori răsună muzica „muncitorească” de dimineață, fabrica (sinistră, ruginită, cu un portar ce buzunărește, cu accidente de muncă transformate, prin intervenția directă a torționarilor, în cazuri de încălcare a „disciplinei muncii”).

Izbucnirea se produce totuși. Este descrisă revolta de la Timișoara, când tricolorul: „petecul roșu înfometat, cel galben și mut și cel albastru și bine păzit în țara sfâșiată”, asemeni flăcărilor care dansează deasupra comorilor, se zbate furtunos deasupra capetelor oamenilor. Cântecele (interzis - n.n.) „Deșteaptă-te române” cuprinde țara, Timișoara devine „orașul care dă pe-afară”.

Evenimentele se succed apoi galopant după scenariul pe care îl cunoaștem deja și care, într-un timp, a devenit istorie.

Vorbind despre autoare, Gerhardt Csejka spunea: „Succesul Hertei Müller este succesul paradoxal al poeziei într-o lume a prozei”.

Exprimarea are ceva și de abecedar, ceva asemănător celebrelor propoziții de genul: „Ana are mere”. Subiectul este mereu prezent: „Între sat și podul fără râu atârău oi. Ele nu pășteau frunzele zarzavaturilor”. E vorba, poate, de o influență a limbii germane, limba maternă a autoarei, dar și de faptul că, observațiile în sine (și majoritatea absolută a propozițiilor și frazelor acestei cărți au acest caracter de constatare), indică, mai degrabă, că e vorba de o abordare a lumii dintr-un unghi nou de vedere, proaspăt ca al copilului ce pune întrebări și observă lucruri șocante acolo unde adultul vede doar banalități cenușii.

Limbajul este foarte sugestiv: „bătutul covoarelor sparge ziua” (și nu comentăm nici sintagma - ne mărginim doar la observația că majoritatea verbelor folosite în carte au sens - cel puțin - care indică distrugerea).

Lipsa liniutei de dialog (poate tot o influență a limbii germane) trezește impresia că asisteți la un spectacol. Când personajele sunt implicate direct în acțiune, se folosește persoana a III-a singular. Există trei planuri: al memoriei, al povestirii și prezentul.

Toate aceste lucruri înșirate până acum, precum și altele fac din materia cărții o masă asemănătoare nisipurilor mișcătoare sau mlaștinilor care înspăimântă și te face să refuzi la fel cum faci, de altfel, și personajele.

Există numeroase pasaje lirice ciudate: povestea copilului cu piatra, povestea femeilor bătrâne etc - unele chiar cu o tentă fantastică (precum cea a „gâlmei putrede dezvăluite de raza albă”). Toate sunt încercări de eludare a realității, de refuz al ei.

Se încearcă mereu o distrugere a realității prin înjurătură. Se înjură mereu în carte de „mamă” - de mama celor mai neașteptate lucruri: „a agriculturii”, a „buruienilor”, „a tramvaielor” etc.

Dar realitatea nu se lasă refuzată. Vulpea cu microfoane aruncată, Adina o repudiază pe Clara, Pavel, torționarul, fuge, cititorul învinge alături de mulțime, dar „dictatorul moșăie în inimă”, frica, aliată lingușitoare a tiraniei și umilinței, este încă în noi. Demonii n-au fost încă exorcizați.

PRIMĂVARA LUI FERNANDO BOTERO

de ION CREȚU

Deschizând mai anul trecut cotidianul New York Times, unul dintre cele mai serioase ziare americane, am fost șocat la vederea unei pagini publicitare, o întreagă pagină publicitară cumpărată de editura Warner Books (A Time Warner Company!) pentru un roman de Tom Clancy. Ad-ul era foarte simplu, dar eficace, bănuiesc, tocmai prin simplitatea lui: doar numele autorului și titlul propus spre lectură înconjurat de alb.

Pentru cititorii mai puțin avizați, să spunem că Tom Clancy, acest Danielle Steel al thriller-ului politic, este autorul a numeroase best-seller-uri, printre care *Patriot Games*, *Red Storm Rising*, *The Cardinal of the Kremlin* etc., mai toate ecranizate. Nu demult, ProTv, dacă nu mă înșeală memoria, a programat filmul *Întoarcerea submarinului „Octombrie Roșu”*, cu un scenariu pornit de la romanul omonim al aceluiași Tom Clancy. Cei care l-au văzut și-au putut forma o opinie despre genul de literatură cultivat de clientul editurii Warner Books. Să mai adăugăm, detaliul nu lipsit de interes, o pagină publicitară în *New York Times* costă cam 60 de mii de dolari! Bănuiesc că editura nu cumpărase doar o singură apariție. Bănuiesc, de asemenea, că nu era singura formă de publicitate adoptată pentru a promova vânzările respectivului op. Întrebarea, una dintre ele, pe cât de simplă pe atât de naivă, este: cam cât plănuia Warner Books să câștige din vânzarea lui Clancy pentru a acoperi aceste cheltuieli, și altele și pentru a realiza și un profit?

Tot în același an, un editor new-yorkez îmi explica un fapt foarte simplu: Warner Books este reprezentantul celebrelor studiouri de film Warner Bros, pe piața cărții. Editura este interesată să cumpere în primul rând titluri care promit să poată fi adaptate cu succes pe marele ecran; este un pas intermediar între autor și cinematograful. Demult, deja, o carte nu și mai încheie aventura odată ajunsă în mâinile lectorului. În conjuncție cu întrebarea de mai sus vine și următoarea: cam cât trebuie să câștige „Frații Warner” pentru a putea să-i plătească lui Tom Cruise 12 milioane de dolari pentru un rol într-un film bazat pe un scenariu Clancy? Mai sunt, firește, și alte întrebări. Warner Books este doar una dintre dovezile a ceea ce poate să facă piața dintr-o carte. Remarcați că nu discut autorul și opțiunile sale estetice!

Am făcut această lungă introducere fiindcă întâlnirea cu Michael Golding *Simple Prayers* (Simple Rugăciuni), Warner Books, 1994, a fost o adevărată revelație. Pe de-o parte, mi s-a oferit prilejul să observ „pe viu” cum se desfășoară lucrurile în culisele marketingului de carte, ale adevăratului marketing de carte; pe de altă parte, să citesc un autor publicat de Warner Books care este tot atât de departe de Tom Clancy și de literatura de consum pe cât este această cronică de o povestire de Julio Cortazar. Remarcați pe coperta cărții textul cuprins în bulina neagră din dreapta. El avertizează că acest exemplar nu este destinat vânzării, fiind tipărit strict pentru lectură (celor avizați - critici, editori, etc. n.n.) și că adevărata ediție va fi publicată în *hard covers* în aprilie 1994. Într-o ștampilă aplicată pe pag-

ina de gardă ni se precizează, în prelungirea avertismentului de pe copertă, că nu se recomandă reproducerea de citate din roman întrucât el poate să fie diferit în ediția finală. Pe coperta a patra, alături de prezentarea telegrafică și de obișnuitele puncte de vedere laudative adresa romanului, după tipicul cunoscut, ni se mai „face vorbire” despre trei dintre acțiunile de promoție cărora este supus romanul: Un turneu al lui Golding prin San Francisco, Los Angeles, Denver, Seattle în cursul căruia va citi din *Simple Rugăciuni*; campanie publicitară națională; promoție în librării. În sfârșit, suntem înștiințați că Warner Bros, a luat deja o serioasă opțiune pentru cumpărarea drepturilor de autor în vederea realizării unui film, în regia lui Alfonso Arau. *Last, but not least*, se specifică faptul că drepturile pentru traducere au fost (deja!) vândute pentru Germania, Italia, Suedia, Danemarca și Olanda. Suntem siguri că ea va apare și pe audiocasete. Mai este ceva de făcut dintr-o carte? Greu de spus, dar asta nu înseamnă mare lucru. Citisem, cândva, undeva, că americanii au reușit să prelucreze totul, dar absolut totul dintr-un porc, cu excepția ghițăului - dar, ni se promitea mai departe, se fac cercetări și în direcția asta! Îi lăsăm pe editorii noștri să mediteze la aspectele menționate mai sus, iar noi ne vom ocupa, în spațiul rămas, de *Simple Rugăciuni*.

Judecând după fotografie, Michael Golding nu pare să aibă mai mult de 35 de ani. El a obținut un Master în Fine Arts în arta scrisului la University of California din Irvine, unde a câștigat și premiul Gellman Founder. A locuit o vreme în Veneția iar acum este stabilit împreună cu fiica sa Joshua - divorțat, deci, - în Carolina de Nord. Din câte cunoaștem, acesta este primul său roman. Considerând extrem de favorabilă primirea de care se bucură, un început de carieră cu piciorul drept, Thomas Keneally, autorul *Listei lui Schindler*, consideră că *Simple Rugăciuni* este „o călătorie într-o lume a minunilor... Michael Golding își creează propriul univers, așa cum fac întotdeauna marii romanieri”. Oakley Hall, autorul romanelor *The Bad Land* și *Apaches* (?) sur-

prinde într-o fericită formulare sintetică esența impresiei lăsate de *Simple Rugăciuni*: „O carte extraordinară, plină de sensibilitate și de inteligență”. O apreciere, aceasta din urmă, dintre cele mai corecte.

Simple Rugăciuni este un roman istoric fabulos având drept cadru geografic Riva de Pignoli, o mică insulă în apropierea Veneției, și ca dimensiune temporală generală secolului 14. Spunem „generală” fiindcă, în mod particular, acțiunea romanului începe primăvara, o primăvară care - din motive necunoscute - se lasă așteptată. Principalul merit al lui Golding este, mai presus de orice, am îndrăzni să susținem, fenomenala sa capacitatea de sugestie; nu story-ul, relativ simplu, nu modul cum își strunește personajele și le trimite la întâlnirea cu destinul, cât acest rar și imens talent de a construi un univers care, dincolo de datele geografice și temporale sensibile, reușește să se susțină prin propria greutate, întocmai ca în proiectul literar imaginat de Flaubert. Secretul acestei reușite, credem noi, nu constă atât în construcția epicului, în psihologia personajelor sau în dramatismul/logica story-ului cât, și mai ales, în extraordinara expresivitate a limbajului, limbaj pus în slujba unei filosofii românești precise. La Fănuș Neagu, pentru a da un exemplu la îndemână, limbajul, extrem de sugestiv în plasticitatea sa, devine cel mai adesea un scop în sine. Ca s-o cităm pe Annie Dillard (care vorbește generic despre arta scriitorului), nimic din *Simple Rugăciuni* nu aduce cu o traducere din *De Bello Gallico*. Facem această observație fiindcă ni se pare simptomatic faptul că în literatura americană contemporană îndrăgostită până la obsesie de „scenariu”, limbajul reușește uneori să-și ia revanșa într-un mod absolut surprinzător. Iată, un exemplu, la întâmplare, prin atâtea altele. Situația este concepută, în esența sa, ca o replică ironică la *Primăvara lui Botticelli*. Albertino este convins că primăvara nu vine - întârziată deja 27 de zile, - din cauza urăteniei grășanei Ermenegilda, fiica singurilor bogătași de pe insula vecină Gianluca, fratele lui Albertino îi sugerează acestuia că, dacă ar face dragoste cu ea, cu siguranță primăvara ar veni și pe insula lor. Și Albertino se conformează. A doua zi, după ce o duce pe Ermenegilda în cimitir, la miezul nopții și o dezvirginează pe o piatră de mormânt, în cimitir, grășana, desenată parcă după generoasele precepte geometrice ale lui Botero, traversează din nou cu barca istmul care leagă cele două insule, pentru o nouă întâlnire amoroasă cu Albertino: „Dar, de data asta, Ermenegilda stătea în picioare, și, de data asta, abia putea fi văzută din cauza crengețelor și a rămurelelor, a tulpinelor, ciorchinilor și buchetelor de flori mari și fastuoase pe care le ducea în brațe. Panseluțe, crizanteme, violete, margarete, crini și liliac, garoafe. Parfumul lor arunca în aer panglici de parfum, iar culoarea lor îi trezi pe iepuri. Primăvara venise, în sfârșit, la Riva di Pignoli”.

Momentul descris este revelator și pentru definirea filosofiei românești adoptate de Michael Golding, realismul magic. În lumea pe care ne-o propune *Simple Rugăciuni*, o lume esențialmente lirică, totul este fabulos - nicio dată însă incredibil sau neverosimil -, intim legat de magie, de ritualuri, de vrăji, de boscoane, de superstiții. Aproape nimic nu se petrece de la sine, în mod natural sau banal - întocmai ca și *Como Aqua para Chocolate* de Laura Esquivel (carte reprezentată cititorilor noștri anul trecut) în vena căreia se înscrie. Nu întâmplător, de altfel, Alfonso Arau, care s-a angajat să transpună pe ecran *Simple Rugăciuni*, a ecranizat și romanul Laurei Esquivel.

1) O fotografie de epocă: Hortensia Papadat-Bengescu și mama sa.

2) Pe chipul lui Emil Botta se citește „Un dor fără sațiu“, (1976).

3) În pas lejer spre celebritate: Ana Blandiana și Augustin Buzura.

4) Duo Bianca (Marcovici și Balotă) așteptând noua întâlnire a scriitorilor români de pretutindeni de la Neptun.

5) Oameni care au fost: Frantz Storch și Vasile Nicolescu.

